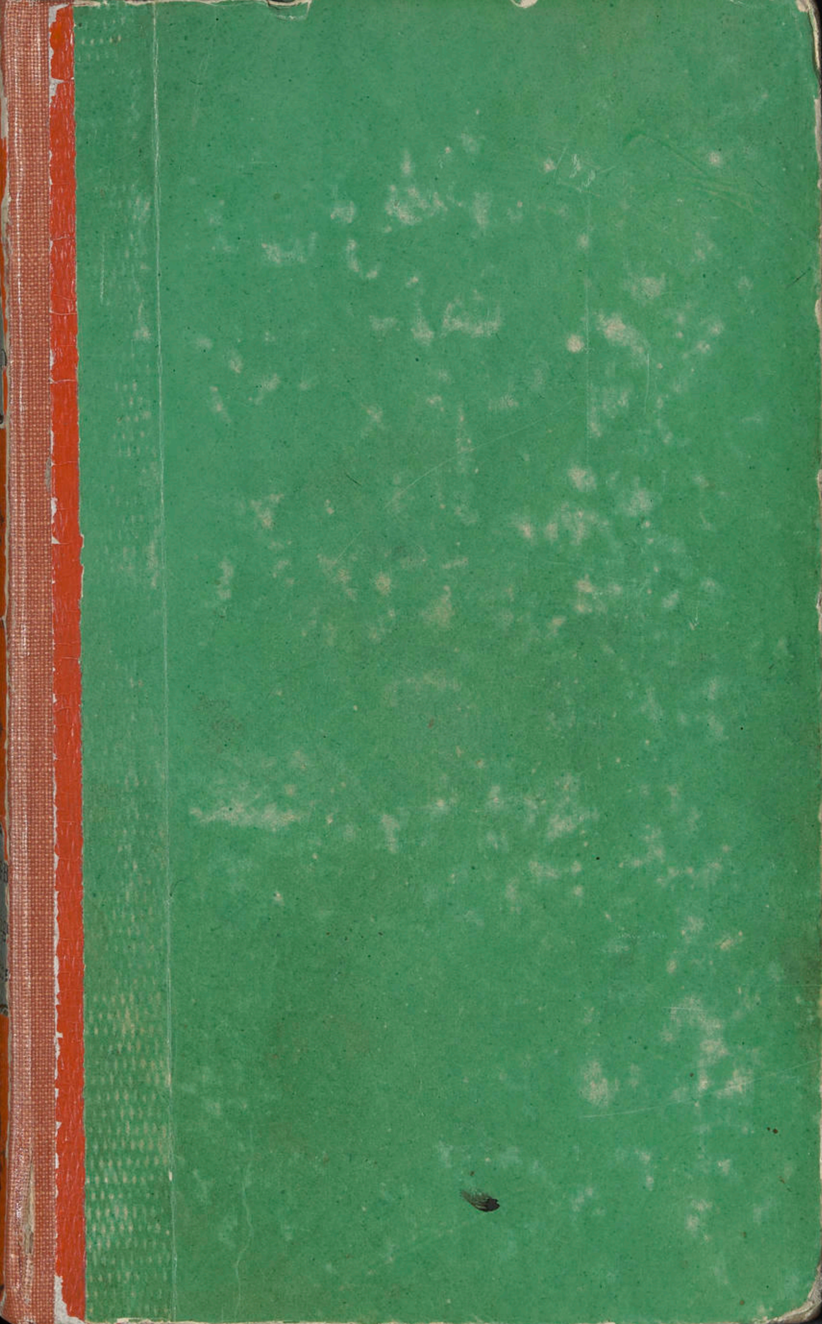

BIBLIOTHECA
BRINCKMANNIANA

Almqvist

FRIA FANTASIER

ELLER

Törnrosens Bok.

Ny Fortsättning.

BAND X.

I. Godolphin.
II. Svenska Fattigdomens Betydelse.
III. Skaldens Natt.

STOCKHOLM.
Hörbergska Boktryckeriet,
1838.

GODOLPHIN

ELLER

DE TRE HERRARNE BEAUMANOIR.

Dram.

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET,
1838.

Godolphin.

Inledning.

Gerna ville jag en gång i min lefnad göra herr Hugo till viljes — herr Hugo, till hvilken jag står i så stor förbindelse. En komisk berättelse om tre adelsmän från landet, som, komna till Paris, af en viss hemlig orsak måste kläda deras uppförande och tal i en masque — denna berättelse har jag således låtit visa sig i formen af akter och scener, ej för den presumtiva äran att uppföras på någon af Nerikes eller Sveriges theatrar, men för herr Hugos nöje, som älskar akter och icke mindre scener, samt för öfrigt för att uppföras på hvarje åhörares egen inre theater, inbillningens lifliga, väl monterade, på herrliga kulisser rika, och på förträffliga aktörer och aktriser (känslor och tankar) väl utstyrda skådebana. De tre herrarne Beaumanoirs äfventyr är sällsamt; i synnerhet är Henry Beaumanoirs mycket vackert, men jag vill icke tala om någonting på förhand. Den ryktbara Ninon de l'Enclos har betydlig del i en del af händelsen; men emedan hon således är en biperson, kan hon då icke vara styckets hufvudperson. *Hufvudpersonen* är, såsom man väl får se mot slutet, ingen annan än sjelfva kammartjenaren monsieur Godolphin: och *hufvudpersonerne* äro de tre herrarne André, Henry och Mi-

chel. Såvida nu stycket, enligt herr Hugos ständiga önskan, måste hafva en hufvudtitel, så kan denna väl icke bra och skickligt blifva någon annan än "Godolphin eller de tre herrarne Beaumanoir." Men ser man saken ur sin innersta synpunkt, hvilket sällan skadar att göra i ett ämne, så rör allting ändå hufvudsakligen den underbara Pariserféen Ninon: — icke så, att hela hennes lefnad här skulle vara satt på scenen, Gud bevars från så mycket: men det största och vigtigaste momentet deraf likväl, det vill säga *det*, då en så mäktig tjusarinna, som förtrollat hela den bildade verlden genom sitt medvetna behag, dock en gång i verlden nödgas se sig förskjuten af — låt se — en ynglings besynnerliga nyck och kärlek till *det omedvetna*, *det konstlösa*. Utan tvifvel är detta den största åskvigg, som någonsin slagit ned i hennes själ.

Af allt sammanlagdt skulle således, som jag hoppas, herr Hugo finna icke ringa anledning att kalla pjesen *Ninon de l'Enclos*? Jag förmodar det, såvida min herre ser på sakens innersta.

Men titlar äro mycket till för det yttersta, eller åtminstone för det yttre af en sak — såsom vi exempelvis se på de flesta höga embetsmän: huru sällan äro kaptener kaptener invärtes? de äro gerna löjtnanter i sig sjelfva, eller i själen, om jag så får säga; majorerne deremot äro som oftast verkligen kaptener, jag menar hafva kompani; öfverst-löjtnanterne äro regimentets majorer, och generalerna öfverstar. Man ser således, att titlar böra röra det yttre, och icke så mycket tala om

det egentliga eller inre. Ja, man finner kinesiska guvernörer, som kallas konungar i sitt land.

Af allt detta skall således, som jag förmodar, herr Hugo finna ingen ringa anledning, att kalla pjesen *Godolphin*, som är hela styckets kammartjenare.

Ville herr Hugo vara rätt uppriktig och god, så skulle min herre finna sig i lika stort trångmål för benämningen af denna komedi, som han en gång var för uppfinnandet af en hufvudtitel åt hela det namnkunniga Jagtslottsverket, som slutligen fick heta Törnrosens Bok, för törnenas skull mer än för rosornas, tror jag. Likaså skulle vi kunna afgöra emellan de begge namnen för denna pjes, om vi skrefve dem på två särskilda kortlappar, lade dem begge i en thekopp och sloge vatten ofvanpå, då vi finge se hvilken lapp först ville flyta upp. Eller om vi skulle sticka dem begge in i vaxet på ett brinnande vaxljus, då vi finge se hvilkendera lappen elden först nappade uti. Eller om vi skulle svälja ned dem begge, —

Men medan min herre sjelf tar det beslut, som säkerligen blir det bästa, har jag emellertid hittat på att bruka titlarne begge två; så att jag sätter *Godolphin* på den första eller yttre titeln, och *Ninon* på den inre.

Förträffligt! utropade herr Hugo.

Ja, jag tycker det är ganska förträffligt. Och jag ville att samma mode infördes i allting. Så skulle man t. ex. presentera och säga: Jag får den äran presentera löjtnanten sergeanten N. N. — jag får den äran presentera mamsell fru N. N.

— jag får den äran presentera öfversten postmästaren N. N. o. s. v.

Bra! sade Julianus; likaså skulle man på Sveriges karta kunna peka ock säga: här ligger det kongl. residenset icke-residenset Stockholm — så fort man nemligen med residenset förstode stället der den är, som styr alltsammans.

"Ja, mina älskade vänner," slöt herr Hugo, "i naturens skick och i sakernas egna tillstånd, har ingenting något namn: man kan således kalla allting allting. Det var först Adam, som började att gifva tingen benämningar, och han gjorde det på Guds befallning: men, äfven utan denna befallning, tror jag det skulle hafva roat Adam att göra så, om jag får döma efter mig, som bekänner att jag funnit passande namngifningar vara ibland mina största nöjen. Säkert är emellertid, att allt hvad Adam benämnde, har sedan fått många andra namn, fastän tingen fortfarit att vara desamma. Det är således ingen hufvudsak med nomina propria, lika litet som med andra nomina. Endast din komedi är så förträfflig, att den trotsar alla tiders glömska, så är jag nöjd. Iliaden och Odysseen lefva ju ännu som ting, ehuru deras namn visst ej från början voro Iliaden och Odysseen, likasom Homerus sjelf först icke hette Homerus, utan Melesigenes, och har ändå fortfarit att älskas genom seklerna. Namnet är således ett lappri, ehuru det alltid är artigt ändå att åtminstone hafva något. Bästa Richard! nu är jag i ordning att låta roa mig af din pjes."

NINON DE LENCLOS

ELLER

DE TRE HERRARNE BEAUMANOIR.

NINON DE LENCLOS.

ANDRÉ BEAUMANOIR }
HENRY BEAUMANOIR } tre bröder.
MICHEL BEAUMANOIR }

GODOLPHIN, i tjenst hos dem.

ARCHAMBAUD DUREZ, abbé, aumonier vid hofvet.

ESPINETTE CLORY, i tjenst hos Durez.

JEAN BEAUVAIS, en advokat.

Ett talrikt Balsällskap, hvaribland några personer: Grammont, unga St. Evremont, gamla grefvinnan St. Evremont och Markisinnan Sevigné hafva tal-roler vid ett enda tillfälle. — Scenen är i Paris på 1600-talet.

Ninon de Lenclos.

ACT I.

SCEN I.

Ett elegant rum på Hôtel-Dauphin i Paris. Ett ebenholtsbord, inlagdt med perlemor, fullsatt med essensflaskor, luktdosor, guld- och silfverpjeser: nipper: uppslagna böcker, poemer, allt i tidens alexandrinska smak. Taflor kringströdda: en lutha på ett soffhörn. Henry Beaumanoir står framför en stor spegel och fulländar sin klädsel, biträdd af Godolphin.

GODOLPHIN.

Men fruntimmer ändå — ej hata dem, min herre!

HENRY BEAUMANOIR.

Om jag ej hatar dem, så blir det ännu värre.

GODOLPHIN.

En tjenare jag är, en stackars munter man:
En sådan hemlighet jag ej begripa kan.
Låt mig likväl en gång — Ni är så ung, så hygglig —
Få se, om i beslut ni är bestämdt orygglig?

Ni vid St. Honoré en flicka såg i går —
Monsieur Beaumanoir, säg, om jag fråga får —

HENRY BEAUMANOIR.

Hvad Godolphin? hvad förr jag svarat dig, du
mins ej?
Förgäfves ber du mig. På vida jorden fins ej
En man, som jag.

GODOLPHIN.

En ung, en gentil'homme rätt glad.

HENRY BEAUMANOIR.

Glad, Godolphin, åja. Men, fruntimmer, för hvad?

GODOLPHIN.

För hvad? jo christendom och vackert bruk befalla,
Att ni en dam en gång er sköna fru skall kalla.

HENRY BEAUMANOIR.

Min sköna fru, åja. Hvem på sitt tycke rår?
Om fruntimmer hon är, mitt hela hat hon får.

GODOLPHIN.

Förlåt, monsieur Henry, jag icke alls er fattar,
Mån ni ej skönhet då, ej qvinlig ömhet skattar?
Jag tycker det är synd; ja, synd emot vår Gud,
Och synd emot er sjelf, ja ja, mot statens bud.
Jag är er hårfrisör, hofmästare, och . . sedan,
Monsieur förlåt, er vän — en man, som känt er
redan
I fosterlandets dal, och vill er lycka se

Här i Paris också, liksom i Dauphiné.
Det är för illa, ack, att ni ej sinne eger
För fruntimmers behag!

HENRY BEAUMANOIR.

Men hvad är det du säger?
Ej sinne jag? så hör, om jag ej sinne har.
O Godolphin, mån du i tusen sköna dar,
Då solen säll gått upp och lika säll gått neder,
Sett någon form mer täck, än dessa fina leder,
De mjuka, hvita, fem, som heta Qvinnohand?
Du älskar vin, jag vet; men har du i vårt land
På något vinberg sett, om öm och älskvärd rankan
Sig slingrar dock så ljuf, som milda Qvinnotankan?
Du är en fågelskytt — nåväl — en fjäder lätt
Och svart och skimmerglatt tag Godolphin! och sätt
Vid sidan af en lock, ett Qvinnohår, och svara,
Hvem segrar af de två?

GODOLPHIN.

Men edra frågor spara!
Det är ej mig, det är er sjelf ni fråga skall.
Monsieur, om ni är varm, och icke alls är kall,
Hvarför ej älska då?

HENRY BEAUMANOIR.

Min vän, det är omöjligt,
Ty Qvinnofiendskap jag bär i bröstet.

GODOLPHIN.

Löjligt,

Att det ni bära skall, då rik och skön ni är,
Och icke mjältsjuk alls, ert hufvud upprätt bär,
Och framför allt, min Gud, då qvinnan högt ni
aktar?

HENRY BEAUMANOIR.

Din tanke är rätt god, ditt vett jag ej föraktar.

GODOLPHIN.

Men säg då, om ni vill, hvarför friseradt hår?
Manchetter? sidenrock? och utsydd vest drap d'or?

HENRY BEAUMANOIR.

Jag är Henry jeun'homme, jag älskar att behaga.

GODOLPHIN.

Men hatar dem ändå, hvars hjertan ni vill taga?

HENRY BEAUMANOIR.

Ej fråga, Godolphin: jag icke är den man,
Som allt besvara vill, om ock jag svara kan.
Portchaisen, är han här?

GODOLPHIN.

Han väntar ren vid trappan.

HENRY BEAUMANOIR.

Tag hit min chapeau-bas: bär värjan du och kappan.

GODOLPHIN.

Ni far då bort på bal? mitt öga följer er
Med sorg, monsieur Henry. Omöjligt är, jag ser,
Er vilja bryta nu. Tre herrar bröder, alla
Förträfflige, min Gud! — mig alla tre befalla,

Jag tjenar alla tre — en ära skön för mig,
Som skulle glädje bli, om hatet lade sig.
På er mitt tal ej rår; mitt hjerta slår och blöder.

HENRY BEAUMANOIR.

Hör, goda Godolphin, försök på mina bröder.
En silkesbörs, se här, om du kan få André
Att älska menniskor. Han Menskohatare
Har blifvit, Godolphin, det är ju rätt förskräckligt?
Om du hans hjerta rör, skall du få guld till-
räckligt.

GODOLPHIN.

Han lär nog vara hård, som ni, monsieur Henry.

HENRY BEAUMANOIR.

Så tala vid Michel, min andra bror.

GODOLPHIN.

Som ni,
Han också visst är hård.

HENRY BEAUMANOIR.

Han endast hästar hatar,
Det kan ej gå så djupt. Men jag står här och pratar,
Jag måste bort. Nog af, försök! gör knäfall! bed!
Kan mina bröder du från hatets grymma sed
Till kärlek vända om, jag dig skall rikt belöna.

GODOLPHIN.

Jag hoppas ganska svagt, att någon framgång röna.

HENRY BEAUMANOIR.

Mitt guld du spara vill? kanske föraktar det?
Min trogne Godolphin, din like ej jag vet!
Så gör nu, som jag ber: låt mig och mina bröder
Få lefva i vårt hat, fastän ditt hjerta blöder.

Går ut.

GODOLPHIN.

Hur grymt och inhumant! — det gillar aldrig jag,
Och strida deremot, det skall jag natt och dag.

Går ut efter med kappan och värjan.

SCEN II.

När de tvenne andra utgått, inträder Espinette genom en sidodörr, och ser sig tigande och slugt omkring på alla möbler i rummet. Straxt derefter återkommer Godolphin.

GODOLPHIN.

Ah, se min Espinette? nu åter
Du vår duett begynna låter?

ESPINETTE.

Min vackra, snälla Godolphin!
Nå säg, min egen ljufva vän,
Hur har det gått?

GODOLPHIN.

Oändligt illa.

ESPINETTE.

Men tänk, det skall jag aldrig gilla.

GODOLPHIN.

Spinette, nu blomstra för en ann,
Jag får visst aldrig bli din man!

ESPINETTE.

Men har du talat bra och riktigt?
Vårt ämne vidrört helt försigtigt?

GODOLPHIN.

Om deras morbror, herr Durez,
Som innerst spelar i vår pjes,
Jag icke nämnt, hur angelägen
Han är, att de från hat ta vägen
Till kärlek. Icke heller nämnt,
Hur högt för dig mitt bröst är stämdt.
Och minst har, Espinette, jag talat
Ett enda ord om, hur hugsvalat
Du sjelf mig har med löfte, ack,
Att älska mig igen, till tack,
Om mina herrar jag kan vända
Från hatets tokeri —

ESPINETTE.

Kanhända,
Till sluts du aldrig sagt ett ord?

GODOLPHIN.

Hör Espinette! på denna jord
Högst älskar jag de herrar tre, som
Jag nyss följt hit från Dauphiné, som
Gemensamt är vårt fosterland.
Var derför viss, på egen hand
Jag sörjt för dem och bett, och gråtit
Att himlen sådan vurm tillåtit.
Ja, Espinette Clory! om ock
Ej du mig sagt ett ord, jag dock
För mina herrars väl arbetat.
Jag efter tusen skäl har letat
Att få Henry Beaumanoir
Till flickors vän. Jag intet spar
Monsieur André human att göra,
Hans djupa menskohat förstöra.
Till sluts Michel Beaumanoir
Jag föreställer alla dar,
Hur illa är till fots att vandra,
Då rikare han är än andra,
Och intet djur på jorden gifs,
Så skönt som hästen, och som trifs
Så väl att vackra herrar bära.
Men — utan frukt var all min lära!

ESPINETTE.

Hör, Godolphin, jag har ett ord
Till dig, jag ock, på denna jord.

Högst älskar jag min herr Durez, som
Befallt mig spela denna pjes, — som
Mig utsändt till Hôtel-Dauphin.
Visst är det sant, herr Godolphin,
Att dig jag hyser i mitt hjerta
Och älskar så, att minsta svärta
Jag på min kärleks duk ej tål.
Men hör likväl och mins, ett mål
Jag för min ynnest måste sätta,
Och vågar derför nu berätta:
Den handklapp, som jag lofvat dig,
Blir intet af, förrän du mig
Bevisar, att Henry har lemnat
Sitt qvinnohat. Den kyss jag ämnat
Kanhända, dig, behåller jag
Tills du kan säga mig en dag:
André Beaumanoir har glömt sig,
Hans menskofiendskap har gömt sig.
Liksâ till sluts, o Godolphin,
Det tredje, som jag dig, min vän,
Olyckligtvis har lofvat, intet
Det sker — nej, deraf blir alls intet,
Såvida ej Michel du kan
Till hästvän göra, så att han
I stolt gestalt en dag i sadeln
Gör cabriole för franska adeln.

GODOLPHIN.

Så går då allt mitt hopp till grund!

ESPINETTE.

Se munter ut en liten stund!

GODOLPHIN.

Nej — Espinette — blott ner jag blickar.

ESPINETTE.

Rätt vilda ögonkast du skickar.
Från Dauphiné nyss kommen är
En yngling du? dig glädje klär!
Ett litet, litet ord besvara,
Hvart skulle nu din herre fara?

GODOLPHIN.

Henry? monsieur? åjo jag tror,
Att till St. Evremont han for.

ESPINETTE.

Grefvinnan?

GODOLPHIN.

Ja.

ESPINETTE.

De andra tvenne?

GODOLPHIN.

De andra två fin's ock hos henne
I afton.

ESPINETTE.

Ha, hvad hör jag? fort!

Jag detta hus har lemna bort
Ren längesen.

GODOLPHIN.

Du mig förkastar?

ESPINETTE.

Till herr Durez med bud jag hastar.

De gå — kulisserna följa efter dem till Scenförändring.

SCEN III.

En stor till bal eclairerad salon hos Grefvinnan St. Evremont. I början inkomma grefvinnans son, Charles Marguetel de St. Evremont jemte unga grefve Grammont och Marie de Rabutin markisinna af Sevigné, hvilka sätta sig tillsammans i en soffa på förscenen och samtala. Vid slutet af deras samtal inkommer småningom ett talrikt sällskap i kostymer för en parisisk bal paré på 1600:talet, och sprider sig i åtskilliga grupper. På afstånd i en stor samling synas då de tre herrarne Beaumanoir. Sedermera inträder gamla Grefvinnan St. Evremont med herr Archambaud Durez. Mot slutet fylles salen af masker.

GRAMMONT.

En annans goda smak bestrida ej jag ämnar,

Men tror med säkerhet, att saken sjelf sig hämnar.
En afton-cercle njut i Ninons hus —

MADAME DE SEVIGNÉ.

Grammont!
Fins i Paris ej mer ett hus, en skön salon,
En societé af verld, af bel-esprit, af seder,
Som nämnas kan och bör, kanske med mera heder,
Framför ett hus, ett hem der hon, en Aspasie —

ST. EVREMONT.

En Aspasie? väl sagdt! vår Ninon hafva vi
Liksom sin Aspasie det sköna Grekland fordom.

GRAMMONT.

Om detta rum en ed, ett sacre-dieu, en svordom
Ej sårade för hårdt, jag skulle våga den —

ST. EVREMONT.

Jag vågade den ock! ty icke endast män
Af Ninon de Lenclos i tjusta kretsar dragas,
Men äfven damer — ja, af haute noblesse! — betagas.

GRAMMONT.

Jag skulle svärja, jag, att, sköna Sevigné,
Förtrollad sjelf ni der er skulle hemma se.

SEVIGNÉ.

Mig hemma? hemma? Nej! mer måste Ninon blända.

GRAMMONT.

Jag svär, madame! så fri, så glad ni skulle vända
Er blick åt alla håll, och se er hemma blott
I eget féeri, i Ninons lilla slott.

SEVIGNÉ.

Men sägen mig, hvari består då hennes under?

ST. EVREMONT.

I intet det består. Ni söker skäl och grunder,
Hvari en makt så dold, hvari ett ljust behag
Ni fatta kan. Men se — se dit — se hvarje drag —
Studera, sök och finn! hvad finner ni? en qvinna,
Som ingen prydnad bär, men ingen prakt kan hinna!
Ni frågar, hvad är då i Ninons sal så skönt?
Ni märker ingen sak, af intet visst ni rönt
Just mycken känsla; nej. Ni ej en gång förvånas.
Ni tjusas — men af hvad? af hvad den allmakt lånas,
Som höjer sinnets eld, ger ögat nöjets glans,
Förgäfves frågar ni. En sky af elegans
Omkring er går så lätt, och ler, men intet svarar.
Då ler ni sjelf till sluts och era frågor sparar.
Ni träffar ingen *grace*, men allt graciöst ni ser.
Ni ingen *qvickhet* hör, men allt är qvickt kring er.
I fönstret knappt en ros — krystallerna stå tomma,
Men hela rummet är, så tycker ni, en blomma.

SEVIGNÉ.

Så går från Ninon sjelf allt féeri då ut?

ST. EVREMONT.

Från Ninon sjelf? men hvad — hvad är då hon
till slut?
På golfvet en gestalt ni ser och er ni frågar:
Lenclos? är det Lenclos? den bild, som ryktet vågar

Med minsta fingerspets ej röra, fast dess namn
Det sprider vidt och långt. Är det Lenclos? hvars famn
Om tusen älskat, dock derom ej dristat säga
Ett ord, som hennes våg till jorden kunnat väga:
Det hon? vid hvilkens port ett helt Paris står vakt.
Ni mönstrar en person, tar noga allt i akt,
Ni ser ett hår, nåväl? ett hår, som många andras,
Rätt vackert, hvarför ej? ej någon lock kan klandras,
Ej mången syns. Ni ser — en chevelure går slätt
Om hjessan, konstlös, jemn; och nedåt halsen lätt
Sig smyga bucklor två, kanhända tre, jag mins ej.
Man fästes ej af dem, på dem en perla fins ej.
Man flyr till pannan sjelf. Den vill ni djupt bese.
Hvad märker ni på den? hvad kan er undran ge?
Ljus, utan tvifvel ljus jag kallar Ninons panna,
Men finner ingen form, som bjuder mig att stanna.
Jag skyndar längre ned. En näsas fina bild
Mig möter glad, naive; men den är mera mild,
Än skön och underbar. Jag ser två ögons speglar
Bredvid. Hvad är i dem? min mun ej här förseglar
En trollmakt så, att jag om dem ej tala kan.
Det tillstår jag likväl, att uti dem jag fann
En klar och ädel mine, hvari ett vett sig målar,
Mer lefvande och rent, än tusen stjernors strålar.
Noblesse — så är det ord, jag vill om Ninons blick

Få låna helst: noblesse, som under intet skick
Går bort — förundransvärdt! — hvad helst som
henne händer.
Förlåt! jag tecknar svagt. Min pensel illa vänder
Och långsamt sina drag. Hvad har ni funnit nu?
En ganska lagom täck, en måttlig skönhet ju?
Ni har så — ni det har, om ni vill sammansätta
De spridda delars form, jag vågat er berätta.
Men — gå till Ninon sjelf! ah! Ninons bild är hel
Med uttryck af en Verld. Betrakta ej hvar del,
Den säger litet blott. Allt säger hennes Hela.
Det var ett helgerån, att henne sönderdela.
Gå in i hennes krets och straxt ni fångad står,
Men, fri och utan band, er känner säll derunder.
Så underbar är hon, att hon ej syns ett Under.

SEVIGNÉ.

I hennes tals behag, i ord och ton då går
Den dolda himmel fram, som er så högt betager?

ST. EVREMONT.

Kanhända är det så. I hennes samtal drager
Ett enkelt, färglöst sätt. Men fråga icke mig,
Jag ingen orsak vet: den yppar aldrig sig.
Ej Ninon höres, hon, likt dessa Skalders tunga,
Som gå i talesätt, maximer föresjunga,
Och i hvar rad en satts, en märkelig sentens
Er bjuda prydnadsfullt med bilder utan gräns.
När Ninon talar . . ah . . ett sken ert inre lyser,

Ni vet ej hvarifrån. Det ljus, som lågan hyser,
Sjelf icke syns. Ni ser ej stake, icke sax,
Ej lågans veke ens, och icke alls det vax,
Som närer flammans eld och sprider hvitt om-
kring er.
Ni vet ej — men er tycks, att skämtets Genius
springer
Med luftig, vingklädd fot åt alla håll så lätt —
Ni söker honom — sök! — Ni ingen alls får rätt.
Ni märker väl en udd, men hvar den udden sitter
Förgäfves letar ni. Af qvickhet sjelf ni spritter
Till sluts, elektriskt rörd: ett Snille sjelf ni står,
Förtrollad af den silphe, uti hvars verld ni går.

SEVIGNÉ.

Om Ninon snillrik är, det icke mig förvånar.
Hon skänker snille ej; nej, det är hon som lånar.
Då man till sällskap har Molière, Condé, Grammont,
Larochefoucault, Racine, och er, St. Evremont —

ST. EVREMONT.

Hon lånar ej, Lenclos. Dock låt oss icke strida.

GRAMMONT.

Man glömmer henne snart i soffan vid er sida.

ST. EVREMONT.

Låt än likväl ett drag fullända Ninons bild:
I vänskap fast och ren, från egennytta skild,
Hon går så långt, att den, som minsta skänk
har vågat

Åt henne — honom straxt ej mer hon efterfrågat:
Med guld ett sorgligt slut han på sin kärlek gjort.

SEVIGNÉ.

Grammont, St. Evremont, ett enda drag, och stort,
Må sluta Ninons bild: hon Qvinnans ära saknar!
Mån ej vid detta ord er egen ära vaknar?

ST. EVREMONT.

Ha, Sevigné!

GRAMMONT.

Marie de Rabutin!

SEVIGNÉ.

Grammont!
Jag har besökt, tro mig, er Aspasies salon.
Förlåt mig, jag en stund mig obekant har låtsat;
Den sköna Ninon jag, lik tusende, har trotsat.
Och derföre jag nu er öppet säga kan
Det dolda skäl, hvarför ej blott af hvarje man,
Men af så mången dam hon skattas högt och sökes.
Mig hör! om hjertats dygd, dess rena vett förökes
Med Ninons takt, Grammont? med denna egna grace?
Hvad säger ni om det?

GRAMMONT.

Jag hör er med extase —

SEVIGNÉ.

Se — det förenta skick åt oss vi söka vinna.
I Ninons krets vi gå, att höra, se och finna,

Hur hon förtrollar allt. Af henne lära vi
Behag — blott inga fel.

GRAMMONT.

Er sköna seger ni
Visst vinner, Sevigné, om — om —

Gamla grefvinnan St. Evremont jemte Durez inkomma, och vända sig emot förscenen.

ST. EVREMONT.

Min mor, grefvinnan!
Se dit, för ro skull, se — jag märkte det, ren innan
Hon nalkades. Bryt af! nämn icke Ninon mer,
Här tåls ej detta namn.

SEVIGNÉ.

Vid hennes sida ser
Jag aumonier'n Durez: fördjupade de tyckas
I samtal? deras ord af nöje dock ej smyckas.
En sorglig, trumpen mine den gamle herr Durez
Förstulet, eller hur? åt höger kasta ses —

GRAMMONT.

Åt höger? ganska rätt. Han jesuiterblickar
På gästerna omkring med andlig ledsnad skickar.
Se, Sevigné, se dit — nej, verkligen, så ful
Sågs aldrig än Durez, hans uppsyn ej så gul.

ST. EVREMONT.

Hvad kan han med min mor så allvarsamt begrunda?
Se, nu han bugar djupt, hans begge ögon blunda.

GRAMMONT.

Hvad höjd af devotion i detta hjertas djup —

ST. EVREMONT.

Hvad djup meditation står likasom på stup
I höga pannans hvalf, som nedåt nu sig bockar!

SEVIGNÉ.

Kom låt oss undan gå, hans anblick ej mig lockar.
Grefvinnan nalkas hit. Låt oss åt venster gå.
Jag ser en älskvärd grupp i lifligt samtal stå —
Grammont, hvem är den man i ljus och ädel skepnad,
En bild så godhetsfull? han står så obeväpnad,
Med uppsyn af ett barn, med blicken blå och klar
Midt i en uddhvass krets af skämt?

GRAMMONT.

Beaumanoir,
André Beaumanoir, en af de trenne bröder,
Nyss komna till Paris ifrån vårt täcka söder.

SEVIGNÉ.

Från sköna Dauphiné? gif mig er hand, kom, kom.

De gå bortåt. Emellertid hafva Grefvinnan och Durez framkommit ända till förscenen.

GREFVINNAN ST. EVREMONT.

Er systerson André? och det är han, som .. som ..

DUREZ.

Som — orden mig förgå! — är Misantrop, grefvinna.

GREFVINNAN.

En menskors ovän han? men han skall öfvervinna
Sig snart, er systerson. Hans milda, glada skick
I borgen går derför. Hur var det namn jag fick?
Förlåt, herr Aumonier, mitt stackars svaga minne.

DUREZ.

Stallmästar Vevaulaine. Men ack, han saknar sinne
För dylikt, min André. Vid rue St. Honoré —

GREFVINNAN.

Sieur Vevaulaine — så, bra. Blott hundra francs,
låt se —

André Beaumanoir har skilt sig ifrån den grupp der han förut stått, och nalkas Grefvinnan med en compliment.

GREFVINNAN.

Min chevalier André? hur vill Paris ni finna?

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Paris? åja, charmant. Charmant hos er, grefvinna.

GREFVINNAN.

Men annars icke så? Ni är då philosophe?

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Vid detta ord jag räds en häftad apostrophe.

GREFVINNAN.

Räds ingenting hos mig. Er menings spets jag fattar
Likväl, min chevalier. Ni menskoslägtet skattar
Så djupt föraktansvärdt, att till och med ni skyr
Dess ädlaste bedrift: philosophie ni flyr.

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Från Dauphiné jag är, ett slott mig herre kallar,
Der ned i blommig dal Durance ur klyftor svallar.
Man alltid nya namn hos oss som öknamn skytt:
Förlåt — men Philosophe, för mig det klingar nytt!

GREFVINNAN.

Jag er förstår, André, ni undflyr att mig svara.
Ni någon orsak har: jag bör er orsak spara.
Er blick, er hela bild så mycken godhet bär,
Min Gud, hur kan jag tro, att Misantrop ni är?

ANDRÉ BEAUMANOIR

Leende och med en bugning för Durez.

Jo, det är visst och sant, att menniskor jag hatar.

DUREZ för sig.

Fy, fy, en sådan mine? och hvilka ord han pratar!

GREFVINNAN.

Att hata menniskor! betänk likväl ert ord,
Var ädel och var mild: vår lefnad är så gjord,
Att dödlige hvarann som oftast måste hjelpa.
Den blir nog qvar ändå, som vill sin like stjälpa.

ANDRÉ BEAUMANOIR bugande för Durez.

I sanning, ja; och just . . för det jag hatar folk.

DUREZ för sig.

Hvaba? hvad menar han? här måste kommit smolk
I mjölken. Brytas af skall genast detta ämne.

Högt.

Madame! min systerson! er strid, er tvist J lemne!

Philosophie är god, men i en glad salon,
Som här — grefvinna, här — här passa dans
och sång.

GREFVINNAN.

Min tår förgäfves då för Vevaulaine har flutit?
Förgäfves, stackars man, en timmas hopp han njutit.
Jag för hans räddning trott mig kunna samla här
En summa, stor kanske — tretusen livres är
Hans skuld. Af hvar och en jag hundra francs
allenast
Behöfde.

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Hundra francs? Grefvinna, genast, genast —

DUREZ för sig.

Aha, se på! sin poche han öppnar, och sin börs
Han tager! seger! ah!

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Grefvinna, om jag törs
I edra händer här den lilla summan gömma?
Begagnandet deraf kan bäst ni sjelf bedömma.

GREFVINNAN.

André, i nödens namn jag gläds och tackar er.

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Förlåt, en irring stor er fattar, som jag ser.
Den uslingen, hvars nöd ni nämna här behagat,
Har utan tvifvel sjelf sig i sitt brådjup jagat.
Hans

Hans dumma öfverdåd jag hatar djupt, och — och —

GREFVINNAN.

Hans öfverdåd? derom jag intet sagt, och dock —

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Nog af, grefvinna, nog; jag hatar och föraktar
Den mannen, liksom jag i samma ljus betraktar
Hvarenda menska. Hör — ni dessa pengar tar
Och honom ger; men säg: en man dem lemnat har,
Som af sin börs ej tror ett bättre bruk sig göra,
Än då med guldets klang han kojans ro kan störa,
Än då med guldets glans han öfverskina kan
Och håna nödens son: — nog af, ifrån en man,
Som, om en role han tar och liksom gifmild blifver,
Blott gör det af förakt, af *menskohat* blott gifver.

Bugar sig och går bort småskrattande.

GREFVINNAN.

Besynnerlige!

DUREZ för sig.

Jag begynner tro — jag spår,
Att honom jag förstår — och att *han mig förstår*.

Högt.

Madame! ni segrat har, ni har den undergåfvan,
Att smälta diamant; och ni den rika håfvan
Begagnar vist och ljuft till edra likars väl.

Samlingen tilltar; ett instrument hörés, men tystnar.

GREFVINNAN.

Musiken börjar, kom herr Aumonier, vi del
I dagens bal paré ej sjelfve taga ämna.
Åt ungdom och behag så låt oss rummet lemna.

DUREZ.

Maskrad i denna qväll ni äfven tänker ge?
Men alltför vildt och rått ni anser det kanske . .

GREFVINNAN.

Nej visst. Vår afton skall af bal masqué få slutas,
Som modet vill. Sin smak af hvar och en må njutas.
Blir ock kostymens skick emellanåt burlesk,
Rätt mången älskar nog en lek, så pittoresk.
Sjelf drar jag mig tillbaks i mina rum derunder
Likväl.

Går bort åt salongen.

DUREZ för sig.

Rätt bra! få se, om några egna funder
Nu kunna lyckas här. Men — Espinette skall hit,
Min älsklingstärna, hon, som parar list med nit
För mig och för min sak. Hon Godolphin har vunnit,
Mig tjenar blindvis han, ej sakens grund han funnit.
Här blir maskrad, ts! ts! Spinette förkläda vi —
Hvem skall jag sigta åt — André? Michel? Henry?
Lik godt, det ger sig nog. De äro pittoreska
De systersönerne — från landet — det groteska

De älska: ge sig luft deri! ja en maskrad
Det bästa sättet blir att något få åstad.

Går åt salongen och sedan ut.

Emellertid hafva alla ordnat sig. En lysande bal paré begynner, och fortfar en stund. Vid en paus i musiken sprida sig de dansande, och förfriskningar kringbjudas. Nu framträder en Hornblåsare midt på scenen, och efter tre uthållna toner tecknar en Marskalk, att *le bal paré* förvandlar sig till *bal masqué*, för deras nöje, som älska sådant. — Mycken rörelse. — Masker inkomma. — En ny musik börjar. — Masker, kostymerade till en stor del såsom fåglar, medelst fjäderklädda mössor, som likna fågelhufvuden, dansa. — Efter en stund synas Godolphin och Espinette på sidan vid rampen i liflig rådplägning med Durez, som inkommit jemte dem. Durez försöker på Espinette en stor, hög mössa i form af ett Hästhufvud, med briljanta tyglar, som falla ned åt hennes axlar. Godolphin sätter på sig en mask, och kostymerar sig som Hästhandlare. Efter åtskillig mimik draga desse tre sig åter in i massorna. Le bal masqué fortfar en stund. — Nu en paus i musiken. Tvenne kavaljerer framträda på förscenen.

DEN FÖRSTE.

Beau masque! jag spår ditt namn: Michel Beaumanoir.

DEN ANDRE.

Min bror Henry är du.

De demaskera sig.

HENRY BEAUMANOIR.

Michel, försigtig var!

MICHEL BEAUMANOIR.

Paris, det är en stad just skapad för mitt sinne.
Då hit vi rest att se och njuta hvad vi finne,
Så låt oss njuta nu. O hvilken bal masqué!
Allt dansar i kostym — folk, djur och fjäderfä.

HENRY BEAUMANOIR.

Men se dit bort, Michel . .

MICHEL BEAUMANOIR.

Durez, vår morbror?

HENRY BEAUMANOIR.

Skådar
Du rätt, hur han ser ut? hans uppsyn ondt oss bådar.

MICHEL BEAUMANOIR.

Hur menar du?

HENRY BEAUMANOIR.

Michel, visst han vår morbror är,
Men icke godt mot oss han i sitt sinne bär.
Vi, män af Dauphiné, ej kunna sådant fatta,
Att guld och rikedom man mer än skyldskap skatta,
Mer än sitt eget blod kan älska: ja, att man
Sin slägtings undergång och fall för vinning kan
Just söka. I Paris man blott ett sådant finner.

Var på din vakt, att ej din lust dig öfvervinner —
Mins, att du Hästvän ej får vara. Nyss André
Sig redde fintligt ut ur snaran.

MICHEL BEAUMANOIR.

Åh — nej se!
Min Gud, hvad gör man der? jag tror man marknad håller
Med djur af alla slag? hvad lek? hvad skämt och joller?
Henry, var lugn för mig. Ett spratt jag spela skall.
Min morbrors slughet topp! jag bringa skall på fall.
Ser du han följer sjelf Hästhandlaren i spåren?
Hvad sköna hufvun? se på dessa hästar! fåren
Och hjortarne en ann' må välja sig.

HENRY BEAUMANOIR.

Michel,
Jag går hit bort.

Henry Beaumanoir maskerar sig åter och går, men Michel förblifver omaskerad qvar. — — Godolphin, som Hästhandlare, förer Espinette, med mask och Hästhufvudmössa, fram på förscenen. Durez, omaskerad, följer på litet afstånd.

MICHEL BEAUMANOIR.

Hollah! hästmånglare, min själ,
Af er jag köpa vill. Kom, säg mig hvad är priset

Han tar Espinette i tygeln.

På denna vackra fox? ej nånsin på det viset,
Så lätt, så elegant sig föra sågs en häst.

Han smeker Espinette.

De andra, de må gå; men denna syns mig bäst.

GODOLPHIN.

I sanning ja, monsieur, dess like icke finnes.
Ett bättre kreatur jag i min tid ej minnes.

MICHEL BEAUMANOIR.

Din fox är säkert ung? hur eldig i sin blick?
Hur präktig man, min vän! dess gång så fri, så qvick!

Man ser huru Durez, bakom Michel, spetsar blicken och med sin mimik följer allt.

GODOLPHIN.

Hur lycklig icke är hästhandlarn, då han möter
En hästvän, en monsieur, som om hans vara sköter?
Ni är en sådan visst? Ni älskar dessa djur?

MICHEL BEAUMANOIR.

Min vän, din fox jag tar — ett nobelt kreatur!
Jag köper kräket straxt, oss priset ej skall skilja.
Jag genast visa vill för dig min goda vilja,
Och till hvad grad, minsann, jag älskar hästar, jag.
Tag hit, mig tygeln gif — så här är mitt behag —

Han svänger omkring med Espinette, och klatschar i luften med piskan.

Min vän, hästhandelsman! jag vetat piskan föra

Allt sedan barnadar, och dugtigt kan jag köra:
Så här är mitt behag!

Espinette börjar skrika.

GODOLPHIN.

Min herre — store Gud!
Hur älskar ni er häst? hvad skri? hvad jemmerljud?

MICHEL BEAUMANOIR.

Åh lappri, kära vän, jag önskar litet jaga
Omkring med detta djur —

Han och Espinette göra muntra sattser ibland maskerna.

GODOLPHIN.

Men spara dock er aga,
Ni älskar alltför strängt!

DUREZ.

Håll, håll, för Guds skull, nog!
Den grymmaste tyrann ej så sin nästa slog!

MICHEL BEAUMANOIR.

Ah, morbror Archambaud? hvad hör jag? tar ni hästen
I ert försvar? ett djur, som får beskydd af presten!
Välan, då måste jag väl mildra nu mitt hat
Och litet hafra ge åt foxen — litet mat!

Han ger Espinette en göpne små guldmynt i handen.

Men, morbror min, var viss — för er skull blott jag lider

Det intrång i mitt hat, som mot min känsla strider.
Ett brinnande begär jag har i min natur
Att tukta häst — och karl — ja, hvart kanalje djur —

DUREZ.

Oh fy, en sådan mine! här må jag undan vika!
Han på mig sjelf går löst, på mig hans ögon kika.

MICHEL BEAUMANOIR.

Ja — hvart kanalje djur jag hatar likt en häst!

DUREZ.

Min systerson! Michel! mins dock att jag är prest —

Durez går undan immerfort åt flere håll, och Michel efter. Omkringstående masker deltaga i deras mimik med skratt och lifliga åtbörder. Vid de sista orden af Durez faller ridån.

ACT II.

SCEN I.

Tvenne rum hos Ninon de Lenclos, åtskilde genom en tunn vägg, som skär theatern så, att begge rummen synas för åskådaren. Det mindre är ett litet Kabinett. Men det större rummet utgör Ninons Toilette. En alabasterstaty af *Diana*, stigande ur badet, står här i ett hörn. När ridån går upp, befinna sig Archambaud Durez och hans Advokat i toilett-rummet.

DUREZ.

Herr Jean Beauvais, ett ord!

ADVOKATEN.

Ni skall mig alltid finna
Beredd, att i er tjenst allt hinder öfvervinna.

DUREZ.

Så säg mig än en gång hur Testamentet lät?
Hvart ord, hvar klausul, det minsta ej förgät.
Vi här i Ninons hus vår plan bäst föra kunna
Till målet, helst om hon sin hjelp vill oss förunna.
Men säg — den Dödes nyck omöjligt jag förstår?

ADVOKATEN.

Hans nyck, ja det är visst, all fattning öfvergår.

DUREZ.

Roger Beaumanoir, min svåger, var han galen
Sitt sista lefnadsår?

ADVOKATEN.

Nej, han i riddarsalen
Sågs ganska klok, då han på testamentet tog
Vår underskrift; men vred och melankolisk slog
Han nu, som alltid förr, omkring sig sina blickar;
Sitt stora slottssigill, sitt lack han efterskickar
Och —

DUREZ.

Sådant, som jag sport, var testamentets ord?

ADVOKATEN.

Tre slott i Dauphiné med jagtpark, grund och jord
Han mellan söner tre så skiftade, att primo
André fick Rion-blave på berget Pic de Cimo,
Med vilkor dock — minsann — att hata Menniskor!
Henry, hans son dernäst, blef herre på Grèmore
Med detta vilkor, se! — att alla Qvinnor hata:
Och herr Michel till sluts i arf St. Luc de Gata
Bekom, om ovän han till Hästar ville bli
I all sin lefnads tid.

DUREZ.

Haha! charivari!

ADVOKATEN.

"Så strängt jag fordrar här hvad jag förordna velat
(Slöt dokumentet sist), att den, mot budet felat,

Sitt slott förlorar straxt med jagtpark, grund
och jord,
Och saken dömas skall till bokstaf och till ord
Bestämdt som jag befallt, förutan minsta tydning."

DUREZ.

Och — och —

ADVOKATEN.

"Ett bortdömdt slott med all sin underlydning
Ifrån min son skall tas, och till hans morbror gå."

DUREZ.

Det *Morbror* står bestämdt? allt är då bra, som så.
Visst måste väl tillsluts en lag, så svår att hålla,
Bli öfverträdd, min själ; här ej behöfs att trolla.
Om ock de bryta ej med gerning och med verk,
Väl någon gång i *ord* de glömma sig; då märk . .
Jag finner, som förut, vi testamentet hafva
För oss.

ADVOKATEN.

Jag underströk hvad orden förestafva.
Se här —

DUREZ.

Haha! men säg, hvad var min svågers skäl
Att lägga dylikt straff på så humana fel?

ADVOKATEN.

Hans hemligheters grund har aldrig någon vågat
Der hemma forska ut. Jag varsamt efterfrågat,
Och varsna fick likväl deraf till sluts en skymt.
Af menniskor — så sägs — af fruntimmer han grymt

Bedragen, narrad hårdt, lär drabbats ock omsider
Af ett, som svårast grep och det för alla tider.
Hans sköna hingst en qväll, hans stolta, trogna djur
Af någon syn förskrämd, man vet ej riktigt hur,
Helt oförmodadt kom och slog bakut förskräckligt,
Och det på Riddarn sjelf. Ett sår han fick, tillräckligt
Att dö deraf. Ej mer steg upp Beaumanoir
Från denna stund; ej mer han log, gaf korta svar.
Sin hingst med gyldne trens han lät till galgen leda,
Och halshögg honom der på menskovis. Bereda
Sig sjelf till döden snart dock måste äfven han.
Med krossad höft han låg; all kraft, all eld försvann
Ur hjerta, som från kind. Hans ögon svarta, stela
Ej rörelse, ej lif, ej känsla syntes dela:
Förrän till sluts en blixt, som hatets låga var,
Sprang upp i dem; och oss med stämma, rysligt klar,
Han ropte till sin sängs scharlakanstaft och sade
De sista ord, de bud, som vi på papper lade.
Så dog han klockan tu den samma natt.

DUREZ.

Beauvais,
Hvad är din tanke, säg, mån systersönerne
Misstänka mig, att jag det testamentet känner?
Och, varskodda, mig ej betrakta rätt som vänner?

ADVOKATEN.

Det kan jag aldrig tro.

DUREZ.

Jaja, minsann, hvem vet.

Med mildhet och behag, med mycken fintlighet
Jag har mig dolt: likväl de ge mig sura miner.
Allt större moln de få, ju mer mitt öga skiner.
Beauvais, ej öppet mer i deras sällskap jag
Vill gå och spana, nej. Se der, ser ni i dag
Hos Ninon hafva vi det lilla sidorummet
Med vägg af tunn tapet. Hvart enda ord förnummet
Blir der, som talas här; oss ingen menska ser.
Kom, Jean Beauvais, dit in; der sätta vi oss ner
I mak och ta vårt plån — ej anletsdragen tvingas
Behöfva då — kom! kom! i dag min sak skall bringas
Sitt mål på hårstrå när. Henry Beaumanoir
Till Ninon bjuden blef: han redan kommit har.
Här skall hans qvinnohat hos henne snart ge vika,
Och vi få höra ord på eld och kärlek rika.
Dem teckna upp! Vi allt der höra, fast ej se —
Tyst. . Ninon kommer . . ts! — fort! låt oss in bege.

De gå in i kabinettet, och tillstänga toilett-dörren efter sig. För åskådaren synas de likväl under hela nästa scen derinne. Men de hafva dörren stängd till Ninons toilett.

SCEN II.

Ninon inkommer i Toiletten genom en fonddörr, som hon lemnar halföppen efter sig. Hon ser sig om-

kring med leende åt höger mot den igenstängda dörren till kabinettet, dit de två ingått, och hvaraf man kan sluta, att hon är öfverens med Durez om hemligheten. Likväl skakar hon straxt derefter på hufvudet, och med ett leende af än högre slag vinkar hon åt den dörr, hvarigenom hon sjelf inkommit. (Under hela scenen följa de två i kabinettet samtalet med liflig mimik, fast de intet se, blott höra).

NINON.

Henry! hit! här —

HENRY BEAUMANOIR
inkommer i toiletten.

En Bild? en badande Diana!
O form af snö och grace! hvem tordes sådant ana?
Och det är Ninons bild? beundransvärda syn!
En vet jag dock — vet en, som öfvergår statyn —

NINON blinkar.

Men nämn den ena ej!

HENRY BEAUMANOIR.

Och hvarför ej, tillsammans
Som här vi äro nu? Den etherklara flammans
Behag slår ut en verld kring mig af ljus och glans.
Jag på statyn väl ser; dock hellre . . Milda sans
I Ninons ögonkast! hur tusenfalt du tyder
Mig tystnad här, ändock din vink jag icke lyder.
Jag tala vill om en . . om dig, som står för mig!
Statyn är verkligt Du? ett helt porträtt af dig?

NINON.

Henry Beaumanoir om Dauphiné skall tala.
Står ej Grèmore, ditt slott, på branten — på det hala
Så högt, att ryckas bort det kan af vingad sky?

HENRY BEAUMANOIR.

På skyhög klippa står mitt slott. Men hufvudbry
Mig gör ej det. Min borg, så högt den än sig svingar,
Skall icke lyftas bort af molnens falska vingar,
Skall af förrädisk vind ej blåsas ur min hand.

NINON.

Du är ej rädd, Henry? du är från glädjens land.

HENRY BEAUMANOIR.

Om tusen åskor skyn mot mig förtörnad sände,
Mig ej förskräckte det, min minsta lock ej brände.
Hör Ninon! hör Lenclos! — men afbryt icke mig —
Min smak, min själ, mitt allt jag vill förklara dig —

DUREZ i kabinettet.

Nu lyft, Beauvais, din stift, och plånet hastigt fatta!
O stund af diamant, hvem kan ditt värde skatta!

NINON.

Min hand? hvarför min hand?

HENRY BEAUMANOIR.

Din hand — jo, gif mig den
Och låt mig föra dig till din Diana än.
Se här — nog kan jag se, att det är Ninons panna:
Är det ock Ninons bröst? Lenclos, o svara, stanna!

Om din Diana så, som allt mig säger, allt,
Är drag för drag en bild af Ninons tjusgestalt
Från fotens fina led till hårets fina bening —
Om hon är du, du sjelf, i alabastermening —
Så hör, o Ninon, hör hvad tycke härvid jag
Inom mig hyser — hat! hat! hat mot hvarje drag

NINON sakta.

Ah bra!

De omfamnas, med satiriskt ögonkast åt kabinettsdörrn.

DUREZ i kabinettet.

Morbleu! Beauvais, hur skall jag det begripa!

ADVOKATEN.

Ts! ts! och ej ett ord! crayonen blott jag slipa
Då vill emellertid, och hålla plånet rent.
Var lugn, ni yppar oss!

DUREZ.

Men det är högst gement!

HENRY BEAUMANOIR.

Du, Ninon, ej förstår hur axlar, armar, händer,
Hur all din ljusa charme min harm i ögat tänder . .

NINON.

Beaumanoir!

HENRY BEAUMANOIR.

Tillåt! — din lock jag röra törs,
Den är min afskys mål! Mitt hjerta klappa hörs,
Men kan . . kan Ninon spå, hvari mitt öga simmar!
Vet du den flammas mål, på mina kinder glimmar?

En adelsman jag är, blott för min kung har svärd,
Vill qvinnan ingenting — är hennes nät ej värd —
O Ninon bort! bort . . bort . . . . . .

De omfamnas.

DUREZ i kabinettet.

Fy! fy!

NINON.

Henry!

HENRY BEAUMANOIR.

Din stämma
Är skön! din röst har ljud!

ADVOKATEN i kabinettet.

Nåväl? nåväl?

NINON.

O hämma
Ditt ord! min röst är skön? och väcker hat likväl?

HENRY BEAUMANOIR.

Hvar qvinna hatar jag: men det är ej ditt fel.
Din röst . . åt den beröm kan sanningen ej neka —
Liksom en hand också kan detta siden smeka —
Men hat, men afsky, vet! ej deraf hindras de —
O kunde i mitt bröst mitt inre sjelf du se,
Du skulle då få se —

De omfamnas.

DUREZ i kabinettet.

En isbjörn! ett kadaver!
En vilde! en barbar, som intet tycke hafver
För skönhet och behag! Åh, det är hårdt likväl

Att ha ett spel så godt, och mista det, minsjäl,
Blott för en pojkes nyck!

NINON.

Beaumanoir! försmå ej,
Förakta icke, ack, en ögats tår ändå ej!
Ditt hårda tal har den ur ögats skymning ryckt.
Min andedrägt blir svag, mitt bröst af smärta tryckt
Sig måste söka luft. Jag större frihet önskar —
Farväl Henry! Henry! jag går, der löfvet grönskar.
Min trädgård hatar ej, som du. Farväl — farväl —

pekar på en derobé till venster.

Jag genom denna dörr tar vägen dit. Nåväl,

pekar åt fond-dörren.

För att mig undfly, du, den andra der du tager,
Den der — adieux! se ut, se hvilken himmelsk dager!

Hon går ut genom derobén.

HENRY BEAUMANOIR.

Till luft? till frihet? till . . din trädgård, jag förstår.
Jag genast denna väg ur huset också går.

Han går ut genom fond-dörren.

SCEN III.

Durez och Advokaten komma ut ur kabinettet och stanna i toiletten.

DUREZ.

Förundransvärdt!

ADVOKATEN.

Durez! herr Archambaud! hvad hafva

Vi nu på våra plån? skall hatets ord jag stafva
Ihop, att roa oss?

DUREZ.

Fördömdt! fatalt! gement!

ADVOKATEN.

En sak likväl i hast: det är ej än försent.
Mig förekommit har, att allt ej tillgått riktigt.
Vi kunde höra blott, men icke se. Uppriktigt
Lät icke hvarje ord, som vexlats mellan dem.
Tänk, herr Durez, om hon oss har bedragit? hvem
Vet visst, om Ninon ej förut kanhända gifvit
Henry en vink om oss? kanske en varning blifvit
Med hand, med skämtsam nick just under talet gjord?

DUREZ.

Min Gud, hvad anar ni?

ADVOKATEN.

Jag misstänkt har de ord,
Då hon, att frihet nå, sig sade luften söka
Uti sin trädgård — bra — mån icke han skall öka
Just hennes sällskap der? Hon honom bad gå ut
En annan väg — nåväl — en annan dörr: till slut
Mån det ej endast var oss begge att bedraga
Hon skapat denna fint? skall oss hon då få taga
I detta silkesnät?

DUREZ.

Beauvais, o Jean Beauvais,
För slughet ni är känd, låt nu er slughet se.

ADVOKATEN.

Herr Archambaud Durez —

DUREZ.

Min hela blod sig isar!

ADVOKATEN.

Så följ mitt råd: låt oss gå efter dit — då visar
Sig snart, om sanning han med qvinnohatet sagt.

DUREZ.

Fort efter — fort Beauvais!

ADVOKATEN.

Här ligger mycken makt
Likväl på det, att vi i trädgården der nere
Stå så inkognito, att Ninon sjelf ej flere
Tror vara der, och ej, liksom hon gjorde här,
Oss med en ränka ny kan narra åter der.

De gå. — Scenförändring.

SCEN IV.

Ninons trädgård i 1600-talets franska stil. Tvenne ofantligt stora Porcellains-vaser, uti hvilka ännu ingen jord och inga träd blifvit insatta, stå, en på hvardera sidan om theatern. — Henry Beaumanoir uppträder ensam.

HENRY BEAUMANOIR.

Den högsta elegans, hvarthelst jag ögat vänder!
En smak, så utsökt ren. Ett doft, en ånga sänder
Hvarenda blommas kalk. Och ännu mer det är,

Att husets, gårdens plan, att sjelf det hela här
I hvar parterr, hvar häck, så sinnrikt talar ut sig,
Att vittne om en själ det bär, som o! till slut sig,
Bytt i en sky af charme, ett moln af fin parfym,
Om mig på tusen sätt brer ut i ny kostym,
Ny, ständigt ny. Lenclos, din själ, ditt snille gjuter
Sig tusenfaldigt här i hvarje syn jag njuter.
Dock — dock Henry! ändock — nu är du ensam, nu
Ej Ninon, ej Durez dig hör, dig ser, och du
Kan hviska till dig sjelf hvad hjertat hemligt talar.
Hvad smärtar dig, Henry? hvad är det då? mån salar
Med guld och cramoisy ej öppnat sig för dig? —
Hvad vet jag om Henry? jeun'homme han kallar sig,
Från Dauphiné han är, och se, Savoyen tittar
In i hans land likt Schweitz; det Dauphinesarn smittar!
Ja, nästan så jag tror; kanske af det Henry,
Till hälften savoyard, ej är så riktigt fri
Som här Parisarn vill. Hvad skall min nyck jag kalla?
Men denna Ninon sjelf, hon skönast här bland alla,
Hon, som finesse och konst har fört, min Gud! så vidt,
Att hon ånyo gjort naturens skick till sitt:
Den skönaste natur hon är för andra gången,
Behagets hvarje makt hon under sig lagt fången:
Dock är hon icke, hon, natur i första hand,
Ej denna simpla ros på min Durances strand,
Hvars blad ej finger rört, ej andedrägt har nalkats,
Som luftens våg blott känt, af Picos vind blott
svalkats —

Så är Jasmée . . ts! ts! Henry, hvad har du nämt?
Hvad namn har hviskat du? Jasmée — men hvilket skämt
Af ödets nyck, att hon — med Ninons drag i mycket,
Fast tyst och utan glans och ej Parisertycket
Kring hela sin figur — att hon, att hon, Jasmée
Skall ock ha kommit hit ifrån vårt Dauphiné?
Jag på St. Honoré en skymt i sanning tyckte
Mig märka, henne lik, ehuru snabb hon ryckte
Sin bild i fönstret in. Jag efterhöra skall
Hos Vevaulaine. Men nu, ts! ts! — I alla fall
Jag Ninon träffa vill; vill här . . men hvad hon dröjer?

Han ser sig omkring, och går bort mellan träden.

SCEN V.

Samma trädgård. Durez och Advokaten inkomma.

DUREZ.

Ännu ej någon sig i denna trädgård röjer —
På hvilket ställe, säg, må vi oss dölja här?

ADVOKATEN.

Det blir förtvifladt svårt —

DUREZ pekar.

Mån här?

ADVOKATEN.

Nej, nej.

DUREZ pekar.

Mån der?

Efter ett ögonblicks besinnande gör Advokaten ett hopp af glädje, går efter en trädgårdsstege och sätter den emot den ena stora Vasen, hvarpå han låter Durez stiga upp och gå ner i vasen. Derefter går han med stegen till den andra vasen, stiger upp, och gömmer sig sjelf nere i den.

SCEN VI.

Samma trädgård. Ninon inkommer ensam.

NINON.

Henry Beaumanoir hvar är han? ingen ser jag.
En skön, fast landtlig form, en ingenue. Ju mer jag
På honom tänker, ja, ju mer mitt öga dras
Af en figur så fri, naiv i hvarje fras.
Kanske ej elegant, ändock han något eger
Som ingen i Paris om sig med rätta säger.
Fraicheur — ja, så det är: det ord jag nyttja kan.
Så fraiche hans anblick syns, så obeslöjadt sann.
Just denna öppenhet, det enkla, fria tycket
I skick, i sed, i allt, just den är högsta smycket
På umgängstonens konst, den fängslar och har makt.
Jag sjelf — ja, hvarför ej? -- om Ninon man ju sagt,
Att hon en styrka har att tjusa och behålla?
O om ni viste det! hon lärde aldrig trolla.
Men är det verkligt så, att Ninon har behag,

Hon enkelt öppen står och sann i hvarje drag.
Se der min hela konst! — Men tyst . . Henry sig
närmar —

SCEN VII.

Ninon och Henry Beaumanoir.

NINON.

Du hittat hit?

HENRY BEAUMANOIR.

Lenclos, här hvar parterr dig härmar,
Dig söker likna, men — förgäfves! Ensamt du
Är Ninon. I din verld allt annat slocknar nu.

NINON.

Behaga icke dig min trädgårds ljusa gångar,
Så låt oss gå dit in: orangeriet ångar
Af tournesole, jonquille, af aloe och geniste.
Och är du trött, Henry, en soffa står, som sist . .

HENRY BEAUMANOIR.

Lenclos, min själs vanilj! lent skämtande ditt öga
Betraktar mig. Ett ord — törs jag ett ringa, föga
Dig säga, Ninon? Le — le, om du vill, åt mig:
Vet Ninon! vet, att jag . . jag älskar icke dig.

NINON.

Henry Beaumanoir, här vittnen inga, inga
Vid sidan hemligt stå, ej här behöfver tvinga
Sitt

Sitt uttryck tanken nu: allt — allt du säga kan.
Blott jag har öra här, var utan smink, var sann.

HENRY BEAUMANOIR.

Jag älskar icke dig. Du skall min nyck få höra.
Ack om du mig förstod. — Hvem kan så skönt sig föra
Som du? — så ädelt täck din lock om hjessan går:
Säg, svara, har jag rätt — fins mera älskvärdt hår?

NINON.

Du frågar sans façon, och så skall dig jag svara.
En prude må stötas här och ej uppriktig vara.
Henry, jag älskvärd är, mitt hår ej ligger fult —
Dock, den som älskar svart, han ser ej gerna gult —

HENRY BEAUMANOIR.

Blondt är ditt hår, Lenclos: blondt älskar jag, det vet du,
Ty du vet allt! blott ej min känslas egenhet du . .

NINON.

Din egenhet? åh jo — att låtsadt Qvinnohat
Du visa vill.

HENRY BEAUMANOIR.

Ej mer jag låtsar!

NINON.

Verkligt hat?

HENRY BEAUMANOIR.

O Ninon, du är sann som solen sjelf, som ljuset.
Hos dig fins ingen natt, du lyser allt; och gruset

Har ej med minsta fläck fått nalkas din gestalt.
Men . . också det du vet! Oh viste du ej allt!

NINON.

Om jag ej viste allt? ditt rop jag icke fattar —

HENRY BEAUMANOIR.

Ja — viste du ej allt! Jag högt behaget skattar,
Men vill ej att det ser sin egen makt, sin höjd.

NINON.

När blef i minsta ord min kunskap härom röjd?

HENRY BEAUMANOIR.

Ej mera skönt har sig naturen nånsin prisat
I ädelsten, i ros, i stjerna, än hon visat
I dig — i, Ninon! dig sin djupa undermakt.
Men . . äfven det du vet, förrän jag sjelf det sagt.
Hvad skall jag tala om? Jo, det jag säga ville:
O vore *Ninon* du, men *Ninon utan snille!*
Fast icke heller — nej — behåll ditt snilles glans,
Allenast att du sjelf ej kände denna krans
Af strålar om dig gå! — Lenclos, du tror mig drömma.
Men svara kort och raskt: Kan du dig nånsin glömma?

NINON.

Mig glömma? glömma, jag? Henry Beaumanoir,
Hvad skall jag glömma? hvad . . hvad önskar
du för svar?

HENRY BEAUMANOIR.

Ah . . du mig ej förstod! du ej dig glömma mäktar.
Förlåt, att Dauphiné sin lek inom mig fäktar.

Du är för ditt Paris — jag älskar icke dig.
Beundransvärd är du. Jag har min smak för mig.

NINON.

Hvad menar du, Henry? dig ej jag alls kan fatta,
Men åt ditt qvinnohat, förlåt, jag måste skratta.

HENRY BEAUMANOIR.

Som firmamentet tål den dunkla skogens prat
Inunder sig, då korp och sparf der föra stat,
Så mig förlåt ock du — hör blott i mig en skata.
Ditt värde står så högt, här fordras mod att hata.
Låt mig då skildra fritt, som jag begynt, din bild.
Du är ej Prude, visst ej! från all förställning skild.
Coquette ej heller du. Du ler väl, men i löjet
En mine så mild, så sann, ger säkerhet åt nöjet.
Hvad klagar jag då här? hvad är min hemlighet?
Är Ninons hand ej hvit? är hennes kind ej det?
Ack om ej utantill hon viste sjelf sin skärhet . .

NINON.

Beaumanoir!

HENRY BEAUMANOIR.

Likväl en Sol ju i sin närhet
Har Himlafästet blott, kan ej till annat gå.
Så äfven här, min Gud, hvem kan väl undra på
Att Ninon ser Lenclos, hvarthelst sin blick hon vänder,
Och solar sig i sig, hvart änn hon strålar sänder.

NINON.

Henry! Henry! o nej — jag icke ser på mig,
Se hit — det är på dig, på dig jag ser! på dig!

HENRY BEAUMANOIR.

Ah Ninon — hjelper ej! du vet hvartut du skådar.
Ej alls coquette, likväl din hela skönhet bådar
Hur du är kunnig om, just att du ej coquette,
Ej prude, ej konstig är. *Din* konst är detta sätt.
O Ninon — mig förlåt — om mig en dag skall sägas,
Att du lärt känna en, hvars ord ej viste vägas.
Välan, så hör: Lenclos, du är ej fraiche — se der
Min handske kastad nu! Och vet, jalouse du är,
Jalouse i hjertats grund; jalouse, ty ensam herrska
Vill du i ditt Paris, vill skära lagrar färska
Hvar dag, i hvar person, i hvarje hem, hvart hus.
Men frisk är ej din blick. Du är ett brunnet ljus,
Som tusen gånger tändts. Du segra kan och kunnat —
Du är Naturen ej, men dig har hon förunnat
Att komma sig så när: du är förundransvärd.
Dig glömmer aldrig du. Din flärd är . . "ingen flärd!"
Men himmel, hvilket tal ifrån provinsen plåga
Skall våga så en nimphe, som satt Paris i låga?
Farväl Lenclos, farväl — jag älskar icke dig —
Natur i första hand är skön, men glömmer sig,
Och jag — jag flyr till den — farväl!

Går.

NINON.

En yngling sådan?

Så fins då qvinnohat? jag trodde knappt den vådan
På jorden rymmas mer. En sällsam hemlighet!
Jag skulle glömma mig? en abandon jag vet . .
Men så han icke ment. Min far mig annars lärde,
Att minnas sig i allt hör just till qvinnans värde.

Paus.

Henry Beaumanoir! Henry! Henry! Henry — —
Oh, Ninon, mins dig sjelf! hvad skri? hvad Underskri?
Ja, han har gått. Välan, Lenclos han då försmådde?
Åtminstone så sjelf han trott. Dock ej förmådde
Han tända svartsjuk eld i detta bröst. Jalouse?
Jalouse han kallat mig? haha, i detta hus?
Grammont, Larochefoucault, St. Evremont, Gravina,
Var Ninon svartsjuk, säg; Simon de Malaspina?

För sig; sakta.

Haha . . jaså . . nu klart jag märker hvad det är:
Den dam, som man har sett hos Vevaulaine — den der
Beslöjade — Jasmée — ditåt lär scenen falla,
Hon Ninon utträngt har: besegrat alla — alla.
O hvilken löjlighet! hur gladt skall slutet bli!

Högt, i det hon skyndar bort.

En man af qvinnohat, minsann, här funno vi!

SCEN VIII.

Durez och Advokaten uppresa sig ur hvar sin Vas, hvari de synas till medjan.

DUREZ.

Fördömdt! besatt! morbleu! hvad hafva nu vi vunnit?
Vi krökte, tvungne stått som pack, och endast funnit
Att qvinnohat han bär, behåller qvar sitt slott,
Och —

ADVOKATEN.

Ack, herr Archambaud, jag fäller tårar blott.

SCEN IX.

Espinette framkommer. De förre.

ESPINETTE.

Herr Archambaud Durez, ödmjuka tjenarinna!
Nu måste nåd och gunst inför er blick jag vinna.
Jag längre stått på lur i denna häck, än ni;
Jag redan här stod gömd, då allraförst Henry
Kom hit, och trodde sig helt ensam endast tala
För sig. Hvad sade han? Värdt vore att betala
Med tiotusen francs de ord mitt öra nått,
Om nu ifrån Lenclos han kall och liknöjd gått,
Så tro ej derför just att qvinnohat han hyser.
Jasmée är stjernans namn, som ömt hans hjerta lyser.

DUREZ.

Jasmée? jag andas — ah — Jasmée hos Vevaulaine?
Vi blott behöfva då förändra rum och scen.
Han är i vår komplott och Ninon honom känner:
Han är, likt Godolphin, en man af våra vänner.
Han stödjer sjelf vår plan, fast ej dess grund han ser,
Den skulle sky kanske, om här han viste mer.
Säg, Espinette, säg fort hvad väg vi må beträda . .

SCEN X.

Godolphin kommer springande. De förra.

GODOLPHIN.

Triumf!

ESPINETTE.

Se Godolphin!

GODOLPHIN.

Jag kan mitt skick ej städa,
Förlåt, herr Aumonier — ej heller mina ord:
Triumf! triumf! i dag är fröjd på denna jord.
Fast jag ej Morbror är, ert nit ändock jag delat,
Och — fast jag hittills har mitt goda mål förfelat,
Så slutligen likväl blef allt triumf, triumf,
Ett barn är Godolphin, och allt triumf! triumf!

DUREZ.

Min Gud, hvad har då händt?

GODOLPHIN.

Det går att mycket hända,
Fast intet skett ännu. Det skall till fromma lända.

ADVOKATEN.

Förklara dig, min vän?

GODOLPHIN.

Dertill behöfs ej stort.

ESPINETTE.

Min vackra Godolphin, du sprungit har för fort,
Du knappt kan tala nu, då tala just är saken.

GODOLPHIN.

Min *vackra* Godolphin! så? har man hört på maken?

ADVOKATEN.

Men säg, herr Godolphin, för Guds skull, hvad har skett?

ESPINETTE.

Och säg, herr Godolphin, hvad har då hit dig ledt?

DUREZ.

Säg skyndsamt! hvad har händt?

GODOLPHIN.

Det går att mycket hända,
Om intet skett ännu. I glädje skall sig vända
Ert hjertas djupa sorg. Kom hastigt och mig följ
Till rue St. Honoré: er snabb i kappan hölj.
Der bor en viss — en viss — och mina herrar trenne
I hemlighet sig re'n begifvit bort till denne —
Hur heter han? min Gud — jo Vevaulaine, så var
Hans namn. Jag gissar nog, att menskliget dem har
Bevekt till detta steg. Hvad än de der nu göra,
Men säkert har ej hat dem kunnat dit förföra.

DUREZ.

Kom, Jean Beauvais, kom tyst!

Stiger ur vasen.

ADVOKATEN.

I all försigtighet!

Stiger ur vasen.

ESPINETTE.

Kom, Godolphin, kom tyst!

GODOLPHIN.

Med fröjd och skyndsamhet!

De gå. Scenförändring.

SCEN XI.

Ett rum hos Vevaulaine, med en dörr i fonden, gående åt farstun: en dörr på högra sidan: och tvenne dörrar på den venstra. André Beaumanoir kommer in genom den ena sidodörren till venster, som han lemnar halföppen, och ställer sig att tala framför den till en person, som ej ses, men är innanföre.

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Min herr de Vevaulaine! hur ömt jag er beklagar,
Att dyster fattigdom skall skymma edra dagar.
Ni är från samma land, från samma bygd som vi?
I Dauphiné ni bott, och till Paris kom ni
Att söka hjelp och skydd? Stallmästare ni varit?
Ni öfver land och flod med er Torino farit,

Och, näst er dotter sjelf, ni har er häst så kär,
Att förr ni saknar bröd, ni ingenting förtär,
Än ni Torino ser af svält sitt hufvud sänka?
Hur ädel är ej ni? hur sällt för mig att tänka,
Det dock i detta hus hos er förtroligt jag
Mitt hjerta yppa törs, får njuta mitt behag —
Får lifvas af en fröjd — mitt hjertas hufvudåder —
Att göra menskor godt — och ni mig ej förråder!
Behåll min börs —

SCEN XII.

Michel Beaumanoir instörtar genom fond-dörren, och ställer sig sedan att tala framför samma dörr, som André.

MICHEL BEAUMANOIR.

Förtjust, herr Vevaulaine! ert stall
Jag skådat — hvilken skatt? Torino blifva skall
Min — min — o min — blott säg, hur mycket vill ni hafva?
Hugg till och fordra bra, er summa förestafva,
Jag ger er straxt kontant. Jag ej på gatan kan
Torino rida få, spioner eger man
Omkring sig der, o Gud; men här en vidsträckt bana
Med plank omkring jag såg bakom er gård. Ej ana
Skall någon morbror der, att en neveu han har,
Som roar sig till häst, på vindens vingar far

Och öfvar friskt, som karl, sin barndoms högsta nöje.
Välan, herr Vevaulaine, vi köpet ej fördröje —
Ni nickar bifall? skönt! jag genast gör en rund
Till häst! hur väntat oh har jag på denna stund.
Kom ut, min bror André, och tro på hvad jag säger,
Förträffligare gång inunder sadeln eger
Ej någon häst! kom fort — Stallmästarn nu gick ut —
I dag mitt glada bröst skall dra sin luft till slut.

De gå.

SCEN XIII.

Samma rum. Henry Beaumanoir inkommer genom den andra sidodörren till venster (som är närmare förscenen), och läser till den efter sig. Sedan ställer han sig att tala framför den slutna dörren.

HENRY BEAUMANOIR för sig.

Jasmée de Vevaulaine! hvad blick ur detta höga
Till hälften stränga — ack — men dock så ljufva öga!
Hur underbart, att hon, på andra ögat sjuk,
Med bindel öfver det, har medicinens bruk
Måst söka i Paris, och nödgas nu sig hölja
I rum till hälften skymdt? Hon så i florets bölja
Änn tusen gånger mer förskönad för min blick
Der satt! — hur intressant i sitt nervösa skick?
Så återhållsam, from och utan smink af flärden,
Så ren, så himmelskt fri, så utan smak af verlden:

Så såg ej Ninon ut. I fin och tyst natur
Här ångar blommans kalk: sjelf icke känner hur.
Gud — henne älskar jag! Ts, ts, härom ej mera,
Jag tror mig ensam stå, men här kan vara flera.
Hvart gick André? Michel? hvart gick vår Vevaulaine?

Ser ut genom ett fönster.

Men hvad? min store Gud! nå maken, hvilken scen?
Sin arm vår Misantrop om värden slår förtroligt,
Och min Michel till häst! här blir det ganska roligt.

Han skyndar ut.

SCEN XIV.

Samma rum. Durez, Advokaten jemte två vittnen, Espinette och Godolphin inkomma genom den motsatta dörren på högra sidan af rummet.

GODOLPHIN.

Triumf, o kärlek du! så har du seger nått.

DUREZ hemligt till Advokaten.

Har allt ni tecknat upp? om intet miste gått?

ADVOKATEN till Durez.

Allt — allt står svart på hvitt, herr Archambaud,
var säker.

ESPINETTE.

Du tunna, sköna vägg, hur bakom dig sig läker
Hvart sår i hjertats djup hos den, som lyssna kan.

Durez och Advokaten tala enskilt.

Espinette till Godolphin.

Kom, kom, o Godolphin! nu är du lyckans man;
Kom ut, vår glädjesyn att längre änn betrakta
Låt oss vid gårdens skrank på dina herrar akta.

De gå ut åt gården, samma väg som Henry och de andra förut gått.

SCEN XV.

Samma rum. De förra, utom Espinette och Godolphin.

ADVOKATEN.

Fördenskull och alltså, herr Archambaud Durez,
Af handlingarne snart skall hela saken ses.
I morgon re'n ni kan för domstol in dem kalla,
Och slotten, alla tre, till er de måste falla.
Nu herrar Vittnen! — Ni, Calopse de Palibran,
Hvad jag beskrifvit här, ni ju bevittna kan?

N:o 1 bugar.

Ignace de Cognac ock åt oss kan vittne vara
På hvad som skrifvet står, så fort ni kallas bara?

N:o 2 bugar.

Förträffligare skick nu ingen sak kan ha,
Liksom, om vunnen re'n, man kan processen ta.

Begge vittnena gå.

DUREZ.

Fins ingen skrupel mer?

ADVOKATEN.

All fruktan öfvergifva
Ni må, herr Archambaud; snart skall ni stenrik blifva.

Tvåtusen francs, de der som mig betingat jag,
Det blir en småsak nu: mig lemna dem i dag!

DUREZ.

Tvåtusen francs, Beauvais? hvad säger ni, min herre?
Fy, hvilken glupskhet, fy! hvi tog jag er, dess värre,
Till advokat? Min vän, femhundra francs, låt se —
Femhundra på sin höjd: ej mera kan jag ge.

ADVOKATEN.

Femhundra francs, monsieur? och jag skall sådant höra?

DUREZ.

Min sak är klar och ren: kan föga omak göra.

ADVOKATEN.

Femhundra blott och bart? och så ni håller ord?
Tvåtusen skall jag ha!

DUREZ.

Så godt som redan gjord
Min sak ju är? hvaba? hvem kan så plumpt begära?
Farväl; jag icke er skall längre alls besvära.

ADVOKATEN.

Femhundra francs?

DUREZ.

Låt oss gå härifrån, min vän.

Han går ut åt gården.

ADVOKATEN *för sig, i det han går.*

Ser upp åt Åskådarne.

Processen, min Durez, du icke vunnit än.

Ridån faller.

ACT III.

Samma rum, som i Act I Scen I.

SCEN I.

Godolphin och Espinette.

GODOLPHIN.

Så glad och lycklig jag i denna stund mig känner,
Ty ingen annan alls af alla våra vänner
Har utfört detta verk, hvaraf vi fröjdas nu.
Nej, icke herr Durez — och, Espinette, ej du,
Men jag, jag Godolphin det var, som upptäckt hade,
Att hos herr Vevaulaine man sköna saker sade:
Att mina herrars eld der slog i lågor ut,
Som ingen anat förr, men jag fått se till slut.

ESPINETTE.

Likväl, min Godolphin, af saken du vet föga.
Nu dina herrar tre få vandra ur det höga,
Och nedgå i ett stoft, som — som — men lugna dig!
Du riktat herr Durez, och han belönar mig,
Och dig skall jag, jag sjelf —

SCEN II.

Advokaten inkommer. De förra.

ADVOKATEN.

Herr Godolphin, jag ser er —
För edra herrar fort mig anmäl! fort, jag ber er!

GODOLPHIN.

Hvad står då på, men säg? på nytt ett raljeri?

ADVOKATEN.

Ett raljeri? vid Gud. Säg, Godolphin, har ni
Det testamentet hört, som edra herrars fader,
Roger Beaumanoir, i tjugufyra rader
För sina söner skref?

GODOLPHIN.

Hans testamente? nej.

ADVOKATEN.

Ni är då utan skuld, ni kände saken ej.
Ni är i sanning värd, att — att — För edra herrar
Mig anmäl! deras sak hvart ögonblick förvärrar.

GODOLPHIN.

De äro borta nu; ni kan ej träffa dem.

ADVOKATEN.

Men hvarest, store Gud!

GODOLPHIN.

Beauvais, mig ej så skräm!
Tillsammans gingo de, jag tror till Parlamentet,
Fint klädda, muntra nog.

ADVOKATEN.

Det är för testamentet!
De blifvit stämde re'n! Farväl — dit hastar jag,
Ty endast Jean Beauvais kan hjelpa dem i dag.

Ut.

SCEN III.

De förra, utom Advokaten.

ESPINETTE för sig.

Jag ej begripa kan den minen på hans panna?
Jag undrar, om jag bör här borta längre stanna?

GODOLPHIN.

Hör! någon kommer hit? i lilla trappan? Gud,
Hvad häftighet i gång? hvad dunder! hvilka ljud!

SCEN IV.

Michel Beaumanoir. De förra.

MICHEL BEAUMANOIR.

Fördömdt! gement! infamt!

GODOLPHIN.

Men hvad har händt, o himmel?

MICHEL BEAUMANOIR.

Fördömdt!

GODOLPHIN.

Gement?

ESPINETTE.

Infamt? (för sig) i dessa blickars vimmel
Vår seger läser jag.

GODOLPHIN.

Förklara er, jag ber!

MICHEL BEAUMANOIR.

I mig framför dig ej din herre nu du ser.
En tiggare i hast, jag måste skaran öka
Af dem, som kost och lön i tjenst hos andra söka.
Knappt har jag mer mig sjelf och borta är mitt slott,
Mitt vackra, rika arf, mitt allt!

GODOLPHIN.

Er lugna blott!
Omöjligt kan jag tro hvad ni behagar säga.

MICHEL BEAUMANOIR.

Det är en satans sak att dock en morbror ega.
En enda cabriole jag gjort bakom ett plank,
Och för en sådan lek jag stäms till domarskrank!
Jag rasande och vred sprang hem från parlamentet,
Der stå de nu som bäst och tyda testamentet.

GODOLPHIN.

Jag ej ett ord förstår.

ESPINETTE för sig.

Men jag begriper allt.

Högt.

Tyst, här är åter en i stora trappan? halt!
Skall fort jag rigla dörrn? hur önskar ni, min herre?

MICHEL BEAUMANOIR.

Läs dörr och fönster upp! här kan ej blifva värre.

SCEN V.

Henry Beaumanoir. De förra.

HENRY BEAUMANOIR.

Ha, Espinette Clory hos Godolphin? rätt bra,
Hans älskarinna nu, och snart hans brud — ha, ha.

MICHEL BEAUMANOIR.

Min bror, du kommer glad, du kommer fryntlig åter
Från deras domstol du?

HENRY BEAUMANOIR.

Ja, du må tro, der låter
Rätt lustigt nu, minsann: allt upp och nedvändt är.
Jag har måst hem i hast, ett bref att söka här.

MICHEL BEAUMANOIR.

Henry, hvad säger du?

ESPINETTE för sig.

Hur skall jag tyda detta?

HENRY BEAUMANOIR.

I största skyndsamhet jag skall er allt berätta.
Herr Archambaud Durez, så långlagd och så gul,
Hvad säger ni, godt folk, han var ju alltid ful?
Guds nåd! han stämde oss att inför domstol svara
För att vi vågat folk bland andra menskor vara.
Vid domarbordet högt vår faders sista ord
Han läste upp: och jag — jag skulle på vår jord
Ej någon qvinna skön och älskvärd understå mig
Att finna — jag, likväl, som börjat re'n förgå mig.

Men icke nog med mig — André; Michel också
Af tvenne vittnen styrkt gick klagoskriften på.
Helt ledigt, raskt och lätt förlustige vi dömdes
Vårt arf, vår rika jord: till sluts ej heller glömdes
Hvad testamentet sagt, att till vår morbror slås
Alltsammans skulle nu, och genast — det förstås.
Hur sken i denna stund Durez på kind och panna!
Men jag, jag såg mig om, jag tyckte någon stanna
Och vilja hviska mig ett ord. Herr Jean Beauvais
Det var. Han kom och bad att mig ett råd få ge.
Min motparts advokat? hvad kunde det bebåda?
Jag svarade: Välan, hvad kan ni mig då råda?
"Herr Archambaud Durez *er morbror icke är.*"
Jag studsade. Beauvais nu hviskade så här:
"Från slott och arf ni dömts, det kan ni mer ej hjelpa,
Men njuta dock den fröjd, att få er motpart stjelpa."
— Hur skall jag det förstå? Durez, min moders bror
Är icke han? bestört jag frågade. — "Väl stor
Er undran måste bli; ni skall förloppet finna.
Så hör — fortfor Beauvais — Beaumanoirs grefvinna,
Hon syster är, ja visst, åt Archambaud Durez;
Men hon är ej er mor. Ett fall det knappast ges
I all vår juridik så intressant, som detta.
Ty — stöts ej af mitt språk, låt mig få fritt berätta —
Ni är dock ej batard. Grefvinnan sjelf som mor
Er vårdade och höll. En hemlighet så stor,
Så mörk, så underbar, som nånsin emottagits

I någon biktstols famn, har på ert upphof dragits.
Lucy Beaumanoir, er faders sköna fru,
Då till sin egen sorg, och riddarns mer ännu,
Hon utan arfving gick, sjelf i sin smärta gjorde
Hvad Rachel fordom gjort, och ingen gilla torde.
Åt en hon sin alkov i mörkret lånte ut —
Hon gjorde valet sjelf, hon viste allt förut,
Var alltså svartsjuk ej. Men frukten som sin egen
Hon tog och födde upp. Tre gånger samma vägen
Hon katastrofen lät till slägtens fördel gå.
Henry, ert upphof är, och edra bröders så.
Hur under tiden sig grefvinnan sjelf höll inne,
Att sakens sammanhang ej kom i någons sinne,
Vidlöftigare dock berättas nu ej tål:
För oss tillräckligt är, att så hon vann sitt mål.
Roger Beaumanoir af hemligheten egde
Ej minsta del: till sluts kanske, då lifvet vägde
Emot hans ålders höst, att han en aning fick,
En halfuppdagad skymt af detta dolda skick,
Som hat och dystert qval uti hans väsen lade.
Mig, husets advokat, abbén i huset sade
Mot tysthetslöfte allt. Monsieur — nu saken finn!
Vid domstolsskranket straxt protest ni lägger in,
Och säger: Våra slott vi visst förverkat hafva,
Men *morbror* är den man, som orden förestafva
Att vi må lemna allt, hvad vi förbrutit så.
Herr Archambaud Durez — till honom kunna då

Vi afstå ingenting: vår morbror icke är han,
Vår faders svåger väl, men med vår moder bär han
Den minsta frändskap ej. Fördenskull och till dess
Den rätte upptäckt blir, kan ej i vår process
Det slitas, till hvad man vår arfvejord skall höra,
Och under tiden vi, som förr, den vårda böra.
Men till bevis, att jag blott sanning talat har,
Man stämme enkan in, Lucy Beaumanoir,
Från Dauphiné att här med ed bevittna saken.
Så slutade Beauvais. När har man hört på maken?
Dock utan omsvep jag vid presidentens bord
Protesten lade in, och sade ord för ord
Som Jean Beauvais mig lärt. Då började att blekna
Min vackra herr Durez, och alla lockar vekna
I hans allongeperuk. Mig bifall domstoln gaf.
Lucy skall kallas hit, i detta mörka haf
Att tända ljus. Ett svar man äfven önskar vinna,
Hvart hon, den andra, hon har kunnat så försvinna.
Ett bref jag söker nu: se'n går jag åter bort.
Lucy Beaumanoir har skrifvit det; helt kort
Deri försäkrar hon sig snart Paris besöka,
Vårt glada sällskap här med sin person att öka.
Jag visar domstoln det: hon icke stämmas då
Behöfver. *Börjar söka efter brefvet i sitt skrifbord.*

MICHEL BEAUMANOIR.

Hvilken post! *Han hjelper honom leta.*

GODOLPHIN.

Mig slog ej åskan så

Som denna nyhets blixt. Durez, Durez, o vore
Du här, hur illa du bland mina händer fore
Så nedrigt, så gement — och morbror till, fy, fy.

ESPINETTE för sig.

Hur skall jag dölja mig? i hvilken älskvärd sky?
Men tyst, en nödlögn visst är hela denna saga.
Ur Godolphin härom jag måste sanning jaga.

GODOLPHIN till henne.

Min Espinette, ej sörj, ej häpna, ej förskräcks,
Fast till Durez du hört, se här — min hand dig räcks!
Det länge dröja skall, så jag af hjertat hoppas,
Förrän en Morbror kan åt mina herrar knoppas.
Emellertid de bo på sina slott, och du
Skall hyllas, Espinette, som kammartjenarns fru.

HENRY BEAUMANOIR.

Mitt bref ej fins! Michel, kom in — jag har en låda —
Fort! Rättens president har önskat brefvet skåda.

De gå in i ett sidorum.

SCEN VI.

Godolphin och Espinette.

GODOLPHIN.

Se så, nu åter vår duett
Begynna vi så täckt och nätt —
Hur är det? hur?

ESPINETTE.

Oändligt illa.

GODOLPHIN.

Men tänk, det skall jag aldrig gilla.

ESPINETTE.

Sök, Godolphin, sök upp en ann,
Din maka ej jag blifva kan.

GODOLPHIN.

Hvarför så stelt och så försigtigt?
Det kallar jag ej rätt uppriktigt.

ESPINETTE.

Herr kammartjenare, förlåt,
Här delar sig vår lefnads stråt.

GODOLPHIN.

Men hvarför skall du undan nu dig
Så dra? förtretad visar du dig . .

ESPINETTE.

Herr Godolphin, jag har ett ord
Till er på denna dystra jord.
Ni har en tid mitt skämt fått dela,
Förlåt, jag kom häri att fela,
Men längre ej en Clory kan
Förglömma sig — det går ej an.

GODOLPHIN.

Så fasligt stolt behöfs ej vara —

ESPINETTE.

Er munterhet ni just kan spara.

GODOLPHIN.

Du tycks på allvar göra front?

ESPINETTE.

ESPINETTE.

Vet, på en högre horizont
Befinner sig mitt ödes stjerna —
Om ock dess namn ej nämnes gerna.

GODOLPHIN.

Din horizont är herr Durez . .

ESPINETTE.

Och ej en stackars Dauphines.

GODOLPHIN.

Din munterhet du just kan spara,
Jag blygs ej för att fattig vara,
Fy skam till ord!

ESPINETTE.

Adiö — fy skam!
Att säga en Pariserdam
Så stela ord, det är rätt illa.

GODOLPHIN.

Hvad kan hos gamla herrn du gilla
Så högt, att hans du vara vill?

ESPINETTE.

Han älskar mig, är rik dertill . .
Att han är ful, det skadar föga.

GODOLPHIN.

Och gammalt är hans röda öga,
Ej Espinette kan älska det?

ESPINETTE.

Dukater är hans hemlighet.

Han är en man af ord och heder,
Han räknar strängt med andras seder,
Han ger mig allt hvad jag vill ha,
Har pengar jemt och allting bra.
Om ock, som dessa herrar säga,
Han icke deras slott skall ega,
Är stenrik han i alla fall —
Hans Espinette förbli jag skall.

GODOLPHIN.

Hvad dessa herrar älskat säga,
Det lär, gunås, ej mycket väga.

ESPINETTE.

Hur så?

GODOLPHIN.

Lucy Beaumanoir
Hon mina herrars mor nog var,
Fast man till undflygt lyckligt funnit
Ett artigt ord, och tiden vunnit.

ESPINETTE.

Du talar detta blott, till dig
Min gunst att dra och locka mig.

GODOLPHIN.

Det vet jag bäst, som är från orten.

ESPINETTE.

Åt mig du fåfängt blandar korten.

GODOLPHIN.

Hvad jag har sagt bevisas kan!

ESPINETTE.

Det kan jag aldrig tro.

GODOLPHIN.

Åh, man
Blott från Maurice, vår prest, behöfver
Ett ord — han dopbok höll deröfver.

ESPINETTE.

En herr Maurice lär träffas ej
I verlden mera till — nenej.

GODOLPHIN.

Han träffas visst — han uppåt klifvit,
Han biskop i Grenoble blifvit.

ESPINETTE för sig.

Förträffligt! fort till Archambaud
Den stackars herrn, med detta råd!

Högt.

Din nyhet icke alls mig rörer,
Till herr Durez ändock jag hörer.
Han stenrik är i alla fall,
Hans Espinette jag vara skall.

GODOLPHIN.

Fy skam!

ESPINETTE.

Adiö! fy skäms, min herre!
Om era stickord vore smärre —

GODOLPHIN.

Är jag ej glad och vacker, jag?
När fick Durez så stort behag?

ESPINETTE.

Om Godolphin gramaner hade,
Nog är han vacker, som han sade.

GODOLPHIN.

Åtminstone coquette är du —

ESPINETTE.

Och blir visst aldrig mer din fru.

GODOLPHIN.

Tänk, om en dag Spinette får höra,
Att ödet rik mig velat göra?

ESPINETTE.

Ja om det sker, min vän, så vet
Jag hänger mig i min förtret.

Hon går.

GODOLPHIN.

Jaja, så godt kan det ock vara,
Jag undflytt har en farlig snara.
Nanette i Dauphiné skall då
Sin Godolphin, den stackarn, få.

SCEN VII.

Henry och Michel Beaumanoir återkomma. Godolphin.

HENRY BEAUMANOIR.

Ja, det är ganska bra, att brefvet funnits har,
En stämnings ledsamhet man så grefvinnan spar.
Farväl Michel! — nej hör, kom med till parlamentet,
Det skänker nöje nu, att lyss på testamentet.
Men hvad? hvem kommer här? nej, ser jag rätt?
André —
Har du från domstolns skrank dig vågat hem bege?

SCEN VIII.

André Beaumanoir. De förre.

ANDRÉ BEAUMANOIR.

För mig, en fattig man, för mig och mina bröder
Knappt sågs så underbar emellan norr och söder
En dag, som denna dag. Vi utan slott och gård
I landet nakne stå, men lyckans ömma vård
Oss hägnat så likväl, att allting upptäckt blifvit.
Henry, gå ej tillbaks: sin dom har Rätten gifvit.
Bland handlingarne der ett dokument sig fann
Uti archivet gömdt, hvari förvånad man
En bikt fick läsa. Gud! grefvinnan sjelf den skrifvit,
Men hemligt i Paris den sedan nedlagd blifvit

I rikets Cour plenière af presten från vår ort
Att styra våld med rätt, om våld här blefve spord
Ett dokument så friskt, i denna sak så vigtigt
Med namn och med sigill och vittnen styrkt
allt riktigt,
Det gjorde utslag nu. Förgäfves herr Durez
Invände tusenfalt och talade sig hes
Om huru dopbevis från orten hemtas borde,
Och att hans svåger sjelf visst icke menat torde
Det godsen rentutaf från slägten finge gå.
Hur än vår fader ment, hans testamente så
Helt enkelt domstoln tog, som orden blifvit satta
Durez från skranket smög med steg så små och matta
La cour sig slöt i ring, och domen fällde man
Lucy Beaumanoir sig nu bespara kan
Den smärta och förtret, inför ett skrank att svara

HENRY BEAUMANOIR.

André, vår rätta mor . .

MICHEL BEAUMANOIR.

Kan hon nu upptäckt vara

GODOLPHIN.

Jag hoppas dock likväl, att ingen *morbror* sig
Har låtit finna här, som slotten tager —

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Dig,
Dig Godolphin — dig sjelf vi gå att morbror kalla.

HENRY BEAUMANOIR.

Hvad? hvad? vår Godolphin?

MICHEL BEAUMANOIR.

Det skall sig muntert falla!

GODOLPHIN.

Mig? nej — min store Gud —

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Mins du ett namn: Suzette . .

GODOLPHIN.

Suzette? min syster hon, som på ett okändt sätt
Försvann, då jag var barn?

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Försvann uti grefvinnan
Beaumanoirs alkov. Hon var den underqvinnan,
Som stundom spökat har, gjort mången nattlig rund,
Kanhända flere skrämt. Nu sofver hon sin blund.
Vår moder var Suzette.

GODOLPHIN.

Och jag var hennes broder!
Er morbror jag? min Gud? mig borde resas stoder
Af nesa och af skam! min lycka sjelf jag smidt
Liksom en lömsk spion? det skulle nu bli mitt
Allt detta sköna arf i Dauphiné? för löjligt —
Nej — mina herrar, nej — si det är rakt omöjligt.

ANDRÉ BEAUMANOIR.

O morbror Godolphin, det icke hjelpas kan.
Paris en domstol har, som gäckas ej, minsann.

Till dig mitt Rion-blave med nöje af jag träder.
Som Rions herre snart i purpur dig du kläder,
Och dig en maka ljuft skall ökad trefnad ge.

GODOLPHIN.

André Beaumanoir — si det skall aldrig ske!

HENRY BEAUMANOIR.

Hör, morbror Godolphin, var nöjd då ödet blommar.
En domstol utslag fällt, som aldrig ändrar domar.
Res till Grèmore, ditt slott! Om ett jag blott får be,
Tvåtusen francs beskär åt honom — Jean Beauvais —
Som dig till lycka allt så skickligt viste vända.

GODOLPHIN.

Henry Beaumanoir — nej det skall aldrig hända!

MICHEL BEAUMANOIR.

Åh morbror Godolphin, du må väl tacka Gud,
Det händer icke jemt, att få så glada bud.

GODOLPHIN.

Men är det visst och sant, att saken ej kan hindras?

ANDRÉ BEAUMANOIR.

Hvad parlamentet dömt i ingenting kan lindras.

GODOLPHIN.

Välan! jag får då lof att nöjas med min makt.
Jag har besinnat mig, jag skall mig ta i akt.
Jag herre alltså är på Rion-blave det sköna,
Min vilja skall Grèmore och Luc de Gata röna,

Jag gör med dem precist just det jag göra vill.
Så hören mitt beslut och lyssnen noga till:
Se, jag har fränder ock, dem jag fått lust att skänka
En gåfva, som en ann: det bör man ej förtänka.
Min systerson André — en, som jag gläds utaf —
Åt honom lemnar jag det höga Rion-blave.
En dylik till — Henry — mig ock om hjertat ligger,
Grèmore jag honom ger: jag vill ej, att han tigger.
Min tredje systerson — en som benämns Michel —
St. Luc de Gata han skall ega och må väl.
Dock anstår det en man, som något bort täcks gifva,
Att vilkor för sin skänk med stränghet föreskrifva.
Min vilja är alltså: André, vår misantrop,
Skall tvingas byta om, bli äkta filantrop.
Michel, han måste stall och andalusier hålla,
Dem rida in galant och ej med hafran snålla.
Men att, till sluts, Henry sitt slott besitta må,
Ett bud sig förelagdt af mig han nödgas få:
Han sköna qvinnors vän i allmänhet skall vara,
I synnerhet likväl sin högsta ömhet spara
Åt flickan — henne der, på rue St. Honoré,
Som någon gång, jag tror, i skymning han fått se.

HENRY BEAUMANOIR.

Jasmée de Vevaulaine? den himmelskt skära väfnad
Af dygd, finesse och grace, som solbestänkt min lefnad!
Ett barn af Dauphiné, blott hit hon kommit har
Att söka ögats bot, i sällskap med sin far.

Re'n i min hembygds dal jag denna kärlek anat:
Ej, Godolphin, behöfts, att du mig dertill manat.
Ett skämt jag i Paris väl haft med en silphide,
Pariserzenits sol — men henne jag i tid . .

Dörren öppnas.

SCEN IX.

Ninon de Lenclos. De förre.

NINON stannar vid dörren.

Henry Beaumanoir! om mig igen du känner,
— Det var en dag kanske, då änn vi hette vänner —
Förlåt mig, att jag hit så sjelfmant vågar mig.
Ditt öde hörde jag, ditt rika slott lär sig
I molnen dragit upp, och du på jorden stannat?
Din bild mig varit kär, om också ej för annat
Än att för qvinnans skull du allt förlorat har.
Oegennyttig så änn ingen kärlek var.
Beaumanoir — mig hör! — i allting icke lika
Vi tänka, du och jag. Jag älskar ljufva, rika
Med blomster sådda fält, till buds der tusen stå,
Och jag får taga fritt, får komma och får gå.
Du vill blott älska en: — så lär att Ninon känna
Och om hon svartsjuk är — Henry! se hit på denna. .

Ninon går ut genom dörren, som hon stänger. Genast derefter inträder en Dam med en bindel öfver ena ögat och halfva pannan: en gaz-slöja ifrån hufvudet ända ned till klädningsfållen.

HENRY BEAUMANOIR böjer ett knä.

Jasmée de Vevaulaine!

Paus.

NINON afkastar slöjan och ögonbindeln.

Henry Beaumanoir,
Lär känna din Jasmée! det endast Ninon var.

HENRY BEAUMANOIR.

Jasmée — Jasmée? — Jasmée!

NINON.

Den tysta, fromma flicka
Hos Vevaulaine, som blott ur ena ögat skicka
Dig tordes, stilla, blygt, förstulna ögonkast,
Se hon var Ninon. Ack — lägg henne ej till last,
Att hon ej bättre var.

HENRY BEAUMANOIR.

Lenclos! förundransvärda!

NINON.

Men sann och öppen jag ej längre ut kan härda
Med en förställnings lek, som föll mig in en dag
Deraf, att med Jasmée jag ett och annat drag
Lär hafva likt; och lätt, med ena ögat slutet,
I skymning, i ett hörn, och flor om pannan knutet,
Ett rikt och lifligt skämt dig kunde gifva så.
Nu har du sett, Henry, om Ninon icke då
Natur i första hand kan vara, när behaget
Och nöjet henne drar till detta fraicha slaget?
Säg — har ej sluten, tyst, ej kort i geste och tal,

Ej ouppvaknad, lugn, derför så fri, men sval,
Men dygdig, men céleste du henne funnit — svara!
Det der, som skulle allt på landet finnas bara?
Och ännu ett — jalouse Beaumanoir ej skall
Lenclos benämna! mins — hon såg din känslas svall
För en Jasmée, och log. Ditt ögas fina flamma,
Som för en annan brann: din mun, som endast stamma
Förmådde: — allt hon såg och kände intet agg.
Din vackra Vevaulaine skall ingen enda tagg
I hjertat trycka här! Henry — Henry —

HENRY BEAUMANOIR.

O Ninon,
Allt kunde ana jag — men dygdens masque, o Ninon!
Att så du kunde ta? att lundens, dalens ton
Blef din i skick, i allt, som från en annan zon?
Här häpnar jag, Lenclos! Så var ock detta . .

NINON.

Stanna!
Min riddare, hvad blixt i blick, kring hår och panna?
Man tar den ton man vill.

HENRY BEAUMANOIR.

Ja — detta ock var *gjordt*,
Gjord — gjord i allt är du! Allenast ett du bort
Förstå, du sköna Fée, att ej Naturen tar du,
Dess spöke blott du var, dess väsen icke har du.
Nej Ninon, nej, o nej — Natur i första hand
Ej ser, som du, sin plan: ej stakar ut den strand

Der hon sin våg vill slå, sin myrten vill plantera.
Blott i Azurens hvalf hon har sin plan; ej mera.
Dess friska, fria mine är ej, som din, factice:
Det förstfödt skönas eld är varm — men din är is.
O Ninon, slår ditt bröst? der slår dock ej ett hjerta.
Farväl — din hvita sky med mörka moln jag svärta
Ej vill — adieux! Men vet — fast också här Jasmée
Ej fans — hon fins likväl. Hon fins i Dauphiné.

Paus.

Hon var då aldrig sjuk, Jasmée? den täcka stängeln —
Det kunde nog jag tro. Ur friska ögon ängeln
Hon visar änn, som förr, och målar själen klart.
Ett skämt af Vevaulaine, men ganska underbart.

Ser upp.

Hur lik är Ninon dock Jasmée? så mycket, mycket —
Se hennes hand och fot — se denna mun — se tycket —
Gud — Gud, nu ser jag — Gud, den fina hemlighet . .
Jasmée är Ninon sjelf! men . . himmelskt är hon det.
Kom Godolphin, André, Michel — kom' mina bröder!
Paris vi njutit nu, så låt vår stig mot söder
Ånyo slingra sig bland murgrön och oliv.
En morbror fingo vi, som unnar oss vårt lif.
André, vår sol går upp — Michel, låt vagnen föra
På gården fram i dag, du skall oss hemåt köra.
— Tack, sköna Ninon, tack för dig och ditt Paris,
Din segerbana gå, vinn tusen läppars pris.
I ynnest skall hos dig en talrik riddarskara

Mig efterträda snart, och afundsjuk ej vara
Skall jag på den, Lenclos . .

NINON.

Men jag . . Henry . . skall jag,
Tror du, på Dauphiné med afund se en dag?

HENRY BEAUMANOIR.

Om . . Skulle du en gång, o Ninon, ögat sänka —
Och skulle någon gång ett under du betänka,
Ett under, som man Sorg på jorden kallat har,
Om irrande och kall din blick i öknar far,
Så sörj dock icke mig! ty hör mig, Ninon — evigt
Jag älskar, älskar dig . . jag älskar evigt, evigt —
Dock icke dig, som här du står framför Henry,
Men dig i min Jasmée — adieux! nu resa vi.

Ridån faller och skymmer Ninons gestalt och det uttryck, som uppstiger i hennes ansigte vid Henrys ord.

SLUT.

NOTER.

”Richard — utropade herr Hugo — du har ganska mycket att i Ninon redogöra för. Besjunga en sedelös Aspasia? — och alexandrinsk vers, denna förkastliga vers! — och en så faslig mängd utländska ord! — och dessutom — och för öfrigt så alldeles olikt emot hvad du förr —”

Olyckligtvis hade Richard redan gått ut (att hemta in flera fantasier förmodligen), och herr Hugo, som varit vänd emot kakelugnen för att knacka ur sin pipa, hade icke märkt det. Men Frans tog upp samtalstråden och yttrade:

Richard har gått sin väg, min far.

”Så minsann?”

Jag bekänner, vidtog Frans, att jag af detta stycke blifvit helt olika fattad, emot för af andra. Jag åtar mig icke att försvara det — men —

”Nå, hvilket *men*, min son?”

Vid denna paus steg Julianus fram, och det såg ut på honom som om han ville yttra sig. ”Det vore då verkligen en gång roligt, utropade herr Hugo, att få höra dig tala, min brorson!”

Richard sjelf är ute — inföll Julianus.

”Och du, såsom en trogen krigskamrat och vän, vill försvara honom?”

Försvara honom? det vet jag just icke hvad det skulle tjena till. Icke heller ämnade jag anföra några Konst-theorier, som min farbror väl vet att jag icke

begriper. Men under åhörandet af Ninon har jag kän mig anslagen af något, som, ifall min farbror icke hellr vill att vi spela ett parti schack, skulle roa mig at anföra.

"Spela schack? nej. Tvertom, Julianus, tala! de skall bli något nytt ibland oss att höra."

Julianus teg först, likasom litet skrämd af sitt ege förslag. Derefter satte han sig ned midt i kretsen a anhöriga och bekanta, och började på vinst och förlus så här:

Tillåtes det att måla efter naturen?

Tillåtes det att måla olika naturer?

Tillåtes det att måla äfven en tafla ur Frankrike? Fransoser? också Fransyskor? — tillåtes det att afteckna fysionomier ifrån Sextonhundratalet? och sådana som de voro?

Vi se att det gifves ett sätt att vara — utan rätt mycken känsla, utan ton i lynnet, nästan utan all färg. Elegans är detta sätt. Vi märka att det likväl kan vara angenämt på dess egen tafla.

Deri andas ingen stor passion, ingen eld just. Om djup är icke frågan, och icke om höjd. Afgrunden hörs icke skaka hjertats rötter, ej heller ler en himmel här och ingen rätt sol skiner. Det är någonting litet, mycket litet. Men elegant.

Det är icke spanskt eller afrikanskt, icke sicilianskt, icke grekiskt, ej heller engelskt. Men fransyskt.

Icke rödt — icke svart — icke heller hvitt. Men — förlåt mitt språk — det är någonting ljusgult. Icke såsom guld likväl. Men har du sett det smidiga rå silket? har du sett orgensin? — När dessa scener och

menniskor från femtonde seklet utbredde sig för mig, fann jag dem hafva tycket af Orgensin.

Hvarje land har sitt lag, hvar tid och folk sitt utmärkande. Sverige till exempel — i Sverige är det blott det folkiska, det bondiska, eller hvad dermed står i ren förvantskap — som är någonting. Våra herrskapskretsar — — Alla, som varit ute i Europa och sett länder der ett slags umgänges-bildning fins till, kunna, när de komma till Sverige, ej utan svårighet tillbakahålla leende vid anblicken af personer här, som sägas tillhöra herrskapskretsarne. Likasom geografen vid redogörandet för nordens metaller håller sig allvarsam under uppräknandet af vårt jern (som — säger Forsell — finnes inblandadt i nästan all vår jord): kanske äfven ser högtidlig ut vid hågkomsten af vår koppar; men vid frågan om de s. k. ädla metallerna i vårt land drar på munnen, yttrande: "Ädelfors är nedlagdt, och Salberget ger icke mera stort" — likaså finner också menniskotecknaren i Sverige ett allvarsamt, starkt, djupsinnigt men tillika gladt, i grunden förnämt, ett stort element — Bondfolket; men åt det öfriga måste han le, såvida han icke gråter. Vi kunna vara nöjde ändock; ty låt oss räkna. Ryssland har lydige. Tyskland har beläste. England har män, som förstå hvad det är att köpa och sälja. Frankrike har — eller har haft — herrskap. Sverige deremot eger en klass, som stundom går litet böjd, går litet illa klädd, på sina axlar bär flere bylten: men, när den vid tillfälle skakar på sig, falla trasorna af: den står då fri derifrån: rak, vacker, älskvärd: det är folk att se på. Så har hvarje land sitt; men intet land i Europa, och förmodligen in-

tet på jorden, har invånare af en så egen stil som Sveriges Bondfolk, och det af orsaker gående ända 2000 år tillbaka. Dessutom har Sverige också en Ungdom nu, som, född i hvad klass som helst, begynner älska folket, och älskas af det tillbaka, så som när man kastar kära blickar på sitt hopp.

Men, fortfor Julianus, jag lemnar dessa nordiskheter. Här är blott frågan om en liten dikt, en komedi som jag tycker. Det är några utsigter från Frankrike, ifrån den äldre tiden. Likväl finner jag, vid ett närmare eftersinnande, att i ett visst afseende röra också dessa utsigter en verldstanke. *Religionsfriheten* fäktade i Europa sin segerkamp vid begynnelsen af 1500-talet. *Friheten i seder* lät sin upptakt höras vid medlet af 1600-talet. Och vid slutet af 1700-talet bröt den *politiska friheten* in. Luther — Ninon de Lenclos — Napoleon — äro icke dessa tre så olika, som en verldsdel kan frambringa dem? Deras personer utgöra likväl sjelfva charaktersfysionomierna för trenne slags revolutioner, eller för lossandet af tre slags bojor: Religionens, Sedernas och Politikens. Måtte min farbror och mina öfriga slägtingar likväl icke misstaga sig på hvad jag menar. Jag uppgaf icke de der personerne såsom mönster, men såsom tre särskilda århundradens sjelfva charaktersmasker. Hvarje ung sak — i sitt första heta upphof — i sitt energiska begär att komma ut i sin bana, i *sin* riktning — slår vanligtvis långt öfver på andra sidan om sitt eget mål. Så gick den gryende ideen om *la liberté des mœurs* ända bortöfver till *libertinage moral*. Om detta är Ninon de Lenclos' punkt, så har dock äfven detta öfverslag sitt intresse. Man skall kanske fråga,

hvarföre nämnes Ninon här? Obundenhet i seder har ju alltid funnits, äfven långt före henne? Den har så, nemligen som undantag, såsom fel, såsom ett negativt sätt, för hvilket man blygdes eller lät förstå att man blygdes som för ett öfvergående orgiastiskt rus. Men icke såsom regel, såsom filosofi, såsom en positiv sak utan all skam, lugnt fortfarande och med full sans. För att känna Ninon, måste man känna hennes uppfostran och hennes fars maximer, öfvergångna på dottern. "Är det icke enkelt, simpelt och naturligt, att man tillåter sig äta, när man är hungrig och magens safter fordra mat? likaså enkelt, simpelt och naturligt är det ock, att . . (voyez le chevalier de l'Enclos) . . och derom är ingenting vidare att tala." Här är icke en gång så mycket som passion, ingen furore: tvertom en viss frappant candeur, en art serenitet på sin egen horizont, förenad, såsom hvar man vet om Ninon, med en obrottslig redlighet, en finhet, en fullkomlig honnêteté emot alla menniskor, en frihet från all afundsjuka, alla stämplingar, allt mörker. Ett fenomén af så särdeles fysionomi — sedefrihetens sjelfva öfverslag på andra sidan om sitt mål — skall icke derföre försvaras, för att det är märkvärdigt: men det är att visa — är att höra, i synnerhet för sitt slut. Ninon, så "candide," med en så fullkomlig (hvad man kallar) "redlighet," hade icke derföre hjertats rätthet. Ninon — slutligen framskriden till en hög ålder, ehuru ännu med skönhet och utan afbrott i besittningen af full aisance — sittande i sin enslighet skref till en vän: "om jag anat att mitt lif en gång skulle blifva sådant, hade jag hellre valt att genast hänga mig." — Så mycket om denna idées öfverslag. Än

de öfriga begge? Har icke det stora sträfvandet till politisk frihet, dateradt ifrån franska revolutionen, i sin elasticitet flere gånger hoppat långt öfver det liberalas linie? och Napoleon, som kraftigast af alla revolutionärer fortfor att bryta sönder en folkförderflig politik, gick han icke ända bort till en egen despotism? Och Religionsliberalismen, till tiden den första af alla tre, hvilka hopp öfver linien den har gjort, derom få vi tillräckligt besked af hvarje partis motparti. Men en idees och en riktnings förträfflighet upphäfves icke deraf, att den i början förlöper sig, ja "æstuerar" kanske länge nog. Jag lemnar de andra begge, och återkommer till hvad här är frågan om. Ideen om *frihet i seder* vill frihet blott ifrån alla i grunden oriktiga, skadliga och naturvidriga bojor på menniskans sedelif; men icke ifrån andra. Alla falska pligter skola bannlysas ifrån pligternas område, hvarefter de återstående sanna skola älskas, vårdas, uppfyllas: icke som nu, då falska och sanna stå blandade om hvarann, och hvarigenom menniskans pligtlif blir förstörande, upplösande och så vidrigt, att mången öfvergifver allt hvad band heter, för de orätta bandens skull. De blott titulerade dygderna äro de sanna dygdernas värsta fiender och ett af lastens största stöd. När detta djupt och allmänt fattas, då medför det en hvälfning i bildningen, betydelserikare än sjelfva den nuvarande politikens brytning. Den skall en gång skänka menniskan ett i himmelsk mening lätt sinne.

Lättsinne är deremot samma sak, då den slår öfver sitt mål. Sådant är i Frankrike infödt, och har der åtminstone den savoureusa smak, som ett nativt gerna eger. Men, låt bli att beundra det. Förakta det.

Så många utländska ord? det var sant. Svenskan är ett förnämt språk: hon tillåter sig icke att sjelf hafva uttryck för allt. Hon håller sig nordisk, inskränkt, ren: hon låter utlänningen åt sig fylla vissa behof, dem hon föraktar att fylla sjelf.

Benämningen *komedi*, som jag ihjons vågade? Låt se — Richard sjelf, tror jag, kallade stycket ingenting annat än blott i allmänhet dram, och det är väl också bäst. Men jag tycker likväl så här. En yttre händelse, en historie, som genom sin knut och dess utvecklingar taga dig i anspråk ifrån början till slut: derinnanför en lefvande verldssensation, som, antingen du märker det eller ej, fattar själens system: omkring det hela slutligen en fladdrande, volubil, genomskinlig form, hvilken lik gazet knappt döljer hvad den skall: finner du någonting åt det hållet, så kan du ju kalla det komedi om du vill?

Alexandrinen? den är, som man vet, en föraktlig vers. I synnerhet då den brukas för epopeer, är den genom sin tomma pomp och enformighet mera löjlig än som det episka lifvet anstår. Men i ett visst slags komik ser det nästan ut, som om alexandrinen föddes med ämnet. Detta må nu vara bra eller illa taladt, så vill jag härmed sluta, sade Julianus.

"Tack, Julianus," inföll herr Hugo, då brorsonen tystnat. "För mig må alexandrinerna gerna vara: jag var ju ung i Atis och Camillas dagar, jag har ju tågat med Gyllenborg öfver Bält? nog vet jag således hvad alexandriner vill säga. Men mitt utrop ihjons kom deraf, att vi här genom Richard blifvit så vande vid spanska, grekiska, iambiska, orimade metrer, att —"

Min far, afbröt Frans, månne icke hvart slags ämne går bäst i sin drägt, sitt språk; liksom hvar bra karl

framför allt trifves i sin egen rock, och hvarje täck flicka är skönast i den robe, som blifvit skuren efter hennes växt och lif?

"*Robe?* ja, der äro vi nu. Det är dessa millioner franska ord, som jag aldrig kan förlåta. *Fraiche, fraicheur, rue, factice, jeun'homme, gentilhomme, candeur, honneteté, finesse* — och, Gud i himmelen! jag mins icke alla, som i qväll låtit höra sig. Hvad är det för slag? Juliani anmärkning om Svenskans stolthet, att icke pretera sig — hum — låna sig till uttryck af vissa saker, som långt bättre exprimeras — hum — uttryckas på franska, respekterar jag, det vill säga, värderar jag, h. e. jag finner den ganska lös. Hvarföre kan man icke af patriotisme en gång bli åtminstone så nationell, att man undflyr att uttrycka sig med utländska termer — hum — uttryck. Så mycket befaller jag, att om detta stycke utgifves, skola de franska orden stafvas på franska; ty jag vill icke se *fräschör*. Och till och med *filosof*, som i svenskan gerna må nöjas med *ett* tecken för f-ljudet, efter det icke har flere i grekiskan, vill jag här se med *ph*, enär stycket är så fransyskt.

"Sedermera," fortfor gubben, "har jag en stor anmärkning, som rör Roger Beaumanoirs testamente. Hur i Herrans namn kan man föreskrifva slikt? Har man nånsin hört en far göra till vilkor för sina barns besittningsrätt af egendomar, att — — såvida jag icke får ponera mannen galen —"

Men detta kan och bör just antagas, min far. Roger, efter mångårig sorg och djup förargelse, samt slutligen så illa sparkad, skulle icke han råka i en feber, i ett halfförryckt tillstånd, som kom honom att diktera

ursinnigheter? Hade han fått lefva och åter bli frisk, så hade han säkert ändrat testamentet. Nu dog han —

"Ja, han dog. Nå godt — ack vet ni, gossar, det har fallit mig något in, under det jag hörde pjesen! något, som icke stod der, men som jag ändock är öfvertygad om tilldrog sig —"

Hvad i Guds namn då?

"Jo, Frans. Påminner du dig, att när hästen kom och sparkade riddaren, skedde det af en hiskelig skrämsel. Hvad skrämde hingsten, Frans?"

Om jag det vet!

"Påminner du dig Suzette, Godolphins syster, huru hon försvann i grefvinnan Beaumanoirs kastell?"

Den rätta modren —

"Hon dog väl icke så alldeles genast, hon, förmodar jag. O Frans, hvilka rysligheter kunna icke tilldraga sig i Alperna! Tror du icke, att grefvinnan Lucy länge, ja många år, höll Suzette instängd! inspärrad! inmurad! Huru gick icke offret vankande i sitt torn, och fick blott se Guds blåa dager genom ett svart galler. Ryslig skulle till sluts hennes hemska, magra, spöklika figur blifva. Frans! hon måste någon afton oförmodadt i mörkret hafva blifvit sedd genom gallret af Rogers hingst. Hästar äro rädda, skygga, lifliga. Han for af, skenade, kom på riddaren sjelf och slog honom till döds. Frans! det var ifrån den uppoffrade Suzette han kom till Roger med denna helsning. Förstår du?"

Store Gud, min far!

"Deri ligger det tragiska, Frans. För öfrigt är det komiskt. Tyst! en sak till är i detta stycke sorglig, smärtande, ja tragisk. Jag kan icke se Ninon de Lenclos utan att tycka synd om henne. Jag håller visst

också för, att hon var en sedelös Aspasia, och jag ogillar henne. Men hennes kärlek till Henry Beaumanoir — af hvilken hon slutligen blir försmådd — jag säger uppriktigt, att jag är högst intresserad af den verkan i hennes inre, som denna kärlek tycks hafva gjort. Sjelf stående öfver ett helt Frankrike, som förgudar henne, finner hon i hast en yngling, en det sköna landets son, som har henne lika mycket under sig, som hon ser den öfriga verlden under sina fötter. Hvilken känsla hos Ninon? Hon yppar sig härom obetydligt, men dock märkbart; hon förråder sig för sig sjelf genom ett ofrivilligt anskri: — på slutet är hennes fråga, om Henry tror henne en dag skola bli svartsjuk på Dauphiné? snarare melankolisk, än så glad som den låter. Vid Henrys afsked — det mest innerliga, emedan han säger sig skola älska henne evigt, evigt; och tillika det mest frånstötande, emedan han säger sig skola älska henne . . nemligen i en annans person! — hvad blir Ninons känsla vid detta afsked? förorsakar det icke hos henne en himmelsk rörelse, en outsäglig önskan att för Henrys skull bli det som är hennes bättre Jag, är Jasmée hos henne sjelf? bli det efter döden åtminstone? — Här föll ridån för sista gången ned för oss, åskådare, och skymde det uppstigande uttrycket i Ninons ansigte: jag ville ge tusen écus — hum — tusen riksdaler, om jag fått se hennes anlete dervid — —"

Dörren gick upp och Richard inträdde med en rulle under armen. "Välkommen!" utropade den ädle gubben, "hur väl till pass kommer du icke, Richard, för att svara mig på en fråga. Jag har mycket tänkt på din Ninon och hennes kärlek till Henry. Säg mig, min vän, hvad verkan har den gjort på hennes själ, hjerta och sinne? hvad tror du om Ninons eviga tillstånd? eller hvad förhoppningar kunna, i enlighet med sjelfva ditt stycke, om henne fattas och hysas? Säg mig —"

Richard sade: Vers och berättelser äro min sak. Om Ninon var mitt stycke slut. Nu har jag här en rulle, som innehåller ett annat stycke.

"Angår det Ninon?"

Nej. Det heter —

"Richard! du svarar då aldrig? aldrig? Du är rik på fantasier och att väcka frågor i själen. Men du är fattig, fattig på svar. Nåväl — jag är ganska nyfiken — hvad handlar ditt nya stycke om?"

Om den svenska Fattigdomen, herr Hugo.

VENSKA FATTIGDOMENS BETYDELSE.

Svenska Fattigdomens betydelse.

Föreställ dig för ro skull en författare, som skulle skrifva för eller om svenska folket, bondfolket. Att måla händelser ur dess lif, hålla dess ställning fram i sin egen dager, så olik nästan allt annat i Europa — det måste vara ett vanskligt företag?

Ty dessa ämnen äro af det slag, att målningarne måste bistert, snarsagdt fiendtligt afsticka emot hvad i Sverige ännu heter herrskap och herrskapslif. Och hvad blefve under sådana omständigheter målarens lott?

Till bondfolket tränger ingen annan skrift ännu, än Psalmboken, Katechesen och stundom Bibeln: ganska väl att likväl de tränga dit. Men för öfrigt emellertid — den som skrifver för

och om detta folk, han kommer med sin skildring, så som ställningen ännu är, föga till dem, om hvilka han skrifver, men blott till en krets, herrskapskretsen, som af antipatetiska grunder måste finna teckningen antingen innehållslös eller förhatlig. Så blefve då tecknarens ställning den, att vara okänd af dem han älskar; men af dem, som känna honom, hatad: — osedd af dem, för hvilkas ögon han egentligen tecknar; men af dem, som se honom, förkastad, emedan deras intressen strida djupt och oblidkeligt emot hans.

Den stora och första frågan är således: huru kommer det till, att herrskapskretsen med hvad dertill hör skall stå i ett så fiendtligt förhållande till folkets, att dess tonart är en vidrighet för herrskapet, likasom herrskapets smak ett oting för folket?

Orsaken härtill är kortast, att det svenska herrskapet (i allmänhet taladt, ty enskilda och personliga undantag nämna vi icke nu) blifvit onationelt. Hela dess bildning är föga svensk. Det har, i synnerhet hvad skön konst beträffar, skilt sig redan för längesedan ifrån nationen. Folket är åtminstone i detta hänseende alldeles öfvergifvet af dem, som skulle vara dess ledare. Det har derföre nedsjunkit ifrån det poetiska, ifrån skönhetslifvet. Mången säger väl, att det

nar nog af det religiösa: men man skulle icke så djupt, som man gör, misskänna det stora stöd jelfva religionen har af ett sinne för det sköna, let naturvackra. Man kan åtminstone vara uppiktig nog att se, huru också med religionen förhåller sig hos folket, samt huru litet deraf på llvar ingår hos en menniska, som saknar behag ör det själiska, för täck, sann natur. Kanke anmärker man häremot, att hos herrskapskretsen — som ju likväl odlar poesiens fält? — tår det i religiöst afseende visst icke bättre till; men denna anmärkning besvaras med anförandet, tt herrskapskretsen är lika litet hemma i religionens områden, som i fäderneslandets: den är nationell för begge: den har väl sitt slags poesi, men hvilken behäftas med den dubbla olyckan, tt vara lika litet christen, som svensk — stå i ika litet förhållande till Gud, som till Folket.

Men en författare, som skulle föra ett så hårdt tal emot herreklasserna, och som icke sade delta händelsevis, utan hvars hela stämning och alla uttryck oupphörligt hade dessa ljud i grunden, hvilka scener och hvilka högre förhållanden han än afteckna de: en författare, som vore så föga vän af hela den nuvarande herrskapsbildningen, att han till och med icke efterfrågade den vanliga åtskillnaden emellan *boklärdom*

och *salongshyfsning*, utan talade emot dem begge, såsom i sjelfva verket ytliga, skenfagra och lika gagnlösa som onöjsamma begge två — en författare slutligen, som, oaktadt alla dess oqvädinsord emot herreklasserna, icke komme med hvad han skref till några andra än dem: — hvad kunde hans öde annat bli, än att af dem fördömas? De, som älska samma stämning som han, läsa icke.

Likväl kunde denne författare le. Ty i grunden befinna sig hans fördömare i en långt sorgligare ställning än nånsin han sjelf. Dem förestår nödvändigt att ombilda sig, och det ifrån roten, eller ock att förgås.

Liksom en regent, hvilken rent vill och förstår sitt folks bästa, har emellan sig och detta folk en stor skara af sådane, hvilkas enda bestånd, enda lifsluft, enda vilkor för tillvarelsen är, att regenten och folket icke må träffas, icke må rätt älska och förstå hvarann, emedan hela denna mellanklass af i och för sig inhumana gagnlösa ceremonivarelser i samma ögonblick vore förintad: men den tid likväl kommer, då den oundvikligen måste ombilda sig, bli folk, eller förgås: — så har ock, i annan mening taget, hvarje folkisk skrift, poesi eller målning, emellan sig och folket sjelf, hvars intresse de när-

ngå, en stor massa af onationella läsare, hvilkas kärlekslösa och qvalmiga atmosfer hotar att förqväfva allt, innan det hinner till de sanna menniskorna, sitt mål. Men emedan menskligheten lefver, vill framåt och har makt dertill, så måste det inhumana i detta afseende, som i hvarje annat, gifva plats eller krossas. Låt ock den författares blad, som här kunde utgöra närmaste exemplet, gå under, sopas öfver eller glömmas bort i den stora kamp, som i bildningens områden förestår. Men andre, och månge, skola uppstå.

Emot denna framställning om herreklassernas förhållande till folket skall man utan tvifvel invända följande. Först: *är det då en så afgjord sanning, att herrefolket i Sverige står i antipati till bondfolket?* Sedermera: *kunna herreklasser nånsin undvaras i ett land?* — I afseende på det förra skall man anföra, att herrskapsfolket, sjelfva den höga adeln ej undantagen, icke sällan står i ett ganska godt förhållande till bönderna, icke alls förtjenar namn af förtryckare, och tvertom både till antal och politisk makt, ja till sjelfva egendomsuppskattningen, är allmogen underlägset. Man finner alls icke sällsynt på den svenska landsbygden, att upplyste ståndspersoner med redlighet och välvilja gå sina mindre kunnige bland allmogen tillhanda med goda råd och dåd; fru-

arna gifva i medicin, hushållskonst och väfnader efterdömen, som bondgummorna emellanåt följa, och om de ej alltid göra det, merendels hafva orätt i försummelsen. Dessa exempel på ett fördelaktigt skick skulle kunna utsträckas ganska långt och gifva ämnen till utsigter, som hela verlden kunde finna rörande. Men så bra allt detta låter, så högaktningsvärdt och godt det på sitt sätt ock må vara, så återstår emellertid en djupare sak, der det är illa. Bondfolk och herrskap må stå till hvarandra nära nog i en mängd ekonomiska och yttre förhållanden, hvilka alls icke äro att förakta; himmelsvidt skilda och snarsagt fiendtliga äro de icke destomindre i allt det egentligen inre, i det på allvar menskliga, i uppfattningen af naturen, af lifvet och af den färg hvari sakerna stå: i sättet att känna och vara, i allt det omätliga, som nästan icke kan uttalas, men som hvar och en med hjerta och eftertanke likväl begriper. Hvaraf t. ex. den stora vantrefnad, som herrskapspersoner, inkomna i ett bondsamqväm, vanligen der känna, om det räcker litet längre än som jemt upp behöfs för affärer eller kan vara tillfredsställande för nyfikenheten? och, i omvändt fall, hvaraf den icke ringa otrefnad, den stelhet, den styfhet, bondfolk iakttaga, om de händelsevis nödgas vistas något

längre bland herrskap? — Detta har en mycket djupare grund än blott olikheten i yrken och dagliga sysselsättningar. Men hvad är då grunden? Det är herrskapets bildning, som kommit att gå en annan bana, än nationens. Dess studier äro föga svenska. Dess hänryckning är utländsk. Det äter och sofver i Sverige; men dess bröst drar sina angenämaste andedrag i Tyskland eller Frankrike, stundom i England, kanske ock i Rom eller Grekland. Och märk, det är icke onationellt derföre, att det har hjerta, sinne och håg för det tyska, franska, engelska, romerska, grekiska; utan derföre, att alla dessa utländska tycken hos vårt herrskap (sådant som det med få undantag befinner sig) *icke stå på grundvalen af svensk känsla*. Om man med sitt lifs grundtycke och kärlek *är i Sverige* och *derutur* skådar med förtjusning det ädla, sköna och hänryckande i andra länder, andra tider och hos andra folk, vore de än aldrig så många; så blir man deraf icke onationell, icke osvensk. Men tillfredsställes det behof en svensk har af skönhet blott genom det utrikes angenäma, och detta icke grundadt på tycke för svenskt behag, så får hela menniskan, oaktadt född i Sverige, derigenom ett lynne af *blott allmänlighet*; hon saknar den landegenhet, den individuella skuggning, som

skulle göra henne till en intressant *person*; hon lyssnar icke till naturens ljud omkring sig, fattar dem icke, värderar dem ej, och är icke *hemma*. Det är så man är en menniska blott i luften, är onationell, och står i antipati till folket omkring sig, om man ock skulle vara aldrig så ekonomiskt välgörande deremot. — Och bondfolket, å sin sida, i hvad ställning kommer det härigenom? Det fortfar visserligen att vara svenskt. Men emedan det saknar ledare, som skulle gifva det europeism och allmänlighet, så nödgas det, i sin ordning, brista just på det, hvaraf herrskapet har för mycket och har uteslutande. Det blir för enskildt, för inskränkt, blir blott jordiskt sinnadt, allt som de högre klasserna öfvergå till gaz-arter. Detta är den naturliga följden af ett dylikt missförhållande. Vore det svenska herrskapet, med all sin utländska bildning, likväl i grunden svenskartadt, så, att det stod i en ren samklang med sitt bondfolks tycken, så skulle ock det sednare af sitt herrskap, såsom ledare, bekomma den del af förträfflighet från andra länder, som gåfve det luft till en herrlig blomstring. Nu vissnar massans skönhetssinne bort, under det herrskapet sitter och njuter för sig, så länge den fröjden räcker. Vi äro derigenom komne derhän, att hafva så kallade *bättre* och *sämre*

klasser: de förre gentila, men fada: de sednare ofta dusiga och otäcka. Denna folkskillnad är stor, och till sina följder den största af en stats olyckor. Ty de hemligaste, men mäktigaste sammanhang äro derigenom upplösta.

Den tiden, då herre och tjenare, fru och tjenarinna tillbringade en stor del af sin tid i samqväm med hvarann, ofta i samma rum, gick dem emellan en hemlig, men ganska verksam *ömsesidig* uppfostran. Det herrskapliga tillbakahölls derigenom oupphörligt inom nationella gränsor, det individualiserades. Det älskade folket, ej som tjenare blott, men som menniskor framförallt, och som menniskor af samma stam. Detta behöfde visst icke ske genom alltför många samtal. Tvertom ganska ofta under tystnad. Att andedrägten delar samma luft, är redan mer än mången tror. Genom närvaron hyfsades de tjenande nästan magnetiskt, fingo ett element af allmänlighet, af *hvithet*, som gerna brister dem; och herrskapet å sin sida drogs af en osynlig makt att bli folk, eller åtminstone ej upphöra att vara det: undgick derigenom den kosmopolitism, den för myckna allmänlighet, som utgör dess vanliga fel: fick en *beskuggning* i lynnet, fick charakter. Så älskade stånden hvarann, fyllde hvarandras behof, och voro starka genom hvar-

andra. Hvad äro de nu? Man sitter i afskilda rum. Man besinnar icke hvad väggar uträtta. Herrskapet — för sig — talar, njuter och gör, hvad det ofta icke skulle göra i sina tjenares åsyn. Tjenarne, för sig, sammalunda. Nu uppkommer de inbördes klagomålens tidehvarf. Herrskapet jemrar sig öfver sina tjenares dålighet, elakhet, otrohet, dolskhet, vårdslöshet, liknöjdhet. Tjenarne uppräkna sinsemellan kanske icke så många substantiver om sitt herrskap, men förakta eller afundas det icke dess mindre. "Huru illa!" utropar man, och man borde tillägga "huru naturligt!" sedan ledarne öfvergifvit dem de skulle leda, och sjelfve blifvit oduglige att vidare kunna leda. Ståndsskillsmessan började med att man icke längre älskade hvarann; nu har det gått derhän, att man ofta nog föraktar hvarann. På ingendera sidan känner man hvarandra rätt: gör således oupphörliga orättvisor. Och lagstiftaren, hvars högre kall det skulle vara att till en statsenhet sammanföra det splittrade, hvad gör han? Han ökar skillsmessan. Ty han nöjer sig med den lumpna konst, att klassera s. k. förbrytelser och påhitta proportionella bestraffningar för dem, i stället att gå till roten och se felens upphof. Så ökar sjelfva lagstiftningen den inre gäsningen, och alstrar sjelf otaliga förseelser och brott ge-

nom att tvinga menniskor in i naturvidriga ställningar. Dessa tvång hetas medföra ro i landet. Det är blott en yttre och skenbar ro. För att vinna en usel frid på ytan, uppretas och bearbetas en inre strid. Statsekonomen (jemte samhällsfilosofen) har blifvit så förnuftig, att han glömt bort allt hvad glädjen, allt hvad det poetiska, allt hvad det högre lifvets värme verkar till välsignelse, räddning och stöd för det lägre, yttre lifvet. Hvad nöje (märk detta lapprisord, som icke ännu fått inträde i den antagna Samhälls- och Rättsläran) — hvad *nöje* har tjenaren eller tjenarinnan af att i sitt herrskaps tjenst vara rask, pålitlig, flink, trogen, omsorgsfull, och allt detta, som pligten ganska rättvisligen utstakar för de tjenande? De finna intet nöje deri, ty huslighetens poesi är försvunnen. Hvad är då det för en poesi? utropa riks-ekonomen och legohjonsstadgans vise författare. Är det icke nog att tjenstehjonet får sin öfverenskomna lön och öfriga utstakade fördelar i vissa skoplagg, viss ull, sängställe, rum för kistan o. s. v. — ja, ofta dyrt och känbart nog för herrskapet! — skall det då icke deremot uppfylla sina pligter, vara troget, omtänksamt, flitigt? — Jojo, det skulle så. Men den odödliga olyckan härvid är, att menniskan icke lefver blott på grund af para-

grafer: hon kan häcklas, tadlas, fördömas, i inre och yttre måtto marteras, straffas, ja dödas af alla dessa förträfflige, som uppgjort reglorna för menniskans sätt att lefva, utan att känna lifvets sanna fordran eller taga det med i räkningen. Kort och godt sagdt, det *roar* icke tjenstfolket att arbeta och vara troget i sin tjenst, och detta *i grunden* derföre, att en skillsmessa uppkommit, som medför att det numera "qvittar dem lika", som man säger, huru det går med hela herrskapet. Och uppriktigt sagdt, månne icke herrskapet också är så stämdt, att det qvittar det lika, huru det går med tjenstfolket?

Jag sade: i grunden. Ty förhållandet emellan herre och tjenare är, särdeles i städerna och de större familjerna på landet, så förstördt, att om ock på ett eller annat ställe herrefolket nu söker tillvägabringa en liten tillfällig sällskaplighet med sitt arbetsfolk, så väcker det endast åtlöje, och saken återtar snart sin förra ställning af åtskillnad. Tjenstfolket har en gång vant sig ifrån sitt husbondfolk och kommit att vara för sig sjelf: det skulle visst numera icke intagas af att sitta i samqväm med sitt fada herrskap. Och herrskapet å sin sida skulle försmäkta af ett sällskap med sitt tjenstfolk; ty begge parterna äro gångna på olika vägar och hafva för

hvarann blifvit grundligen otrefliga. Detta är ohjelpligt och kan icke blifva annat, såvida icke menniskorna i kommande slägter byta om och blifva helt och hållet förändrade. Men under tiden må man icke tro sig genom ytligt inrättade pligtregister och straff kunna uträtta hvad som är en omöjlighet, så länge det saknas, som jag kallat huslighetens poesi — ett namn, det hvarje gäck kan skratta åt, men som likväl duger till utmärkande af hvad i samhället i detta afseende fattas, och som en menniska med hjerta ej skall missförstå. Denna episod, om det närvarande förhållandet emellan herrskap och *tjenare* i Sverige, tyckes måhända ej höra till den först uppslagna frågan — förhållandet emellan herrefolk och *bondfolk.* Men ämnena ligga hvarann ganska nära. Bondfolket är starkt, bland annat derföre, att hos det är bandet emellan herrskande och tjenande ännu ursprungligt och icke upplöst. Tjenare hos bondfolket hållas mycket strängare till arbete, men äro med i familjen och i det mått af lif och glädje der gifs. Den tjenarinna, som kokat maten till middagen, vet sig icke hafva den lotten, att under det herrskapet vid ett välordnadt, snyggt och vackert bord förtär sin kost, få rafsa i sig sina bitar vid en spishäll eller i hvilken ostädad vrå som helst, och som

ingen efterfrågar. Nej. Så pass bra (det må nu vara bättre eller sämre) som bonden och hans hustru hafva sin stuga och sitt bord, så få drängen och pigan hafva det också, jemte barnen. Är denna stuga änn så trång, dess fönsterrutor aldrig så små och dess väggar ganska svarta, så lefver dock derinne den poesi, som ger menniskan makt att bära sig: der fins en stämning, alstrande trohet, omtänksamhet, flit och de dygder, som stanna vid att vara önskningsmål i så många stora, ljusa, väl möblerade herrskapshus. Huru naturligt är icke allt detta? och hvaröfver förundrar man sig? Visserligen kunna väl också i bondehus exempel af otrohet uppvisas; men här höra de till undantagen, likasom de i herrskapshus antagit formen af regel, drifvande troheten in på besynnerligheternas område. — Men låtom oss nu vidga utsigterna, så skola vi se, att den skillsmessa, som eger rum emellan befallande och tjenande i de svenska herrskapshusen, en alldeles dylik har i stort uppkommit emellan herrskapsfolk och bondfolk, äfven då de sednare icke äro de förres tjenare. Bonde och herre gå i deras inre bildning på stridiga och olika vägar, vantrifvas af hvarann, älska hvarann icke i botten, missförstå hvarann grundligen, och skola

kanske förråda hvarann i nödens stund, om en sådan i tidernas längd infinner sig.

Jag kommer nu till den andra frågan, "huruvida herrskapsklasser i ett land nånsin kunna undvaras?" Om man med dessa klasser blott förstod sammanfattningen af alla de personer, som genom egenskapen af att vara de bäste, mest odlade i rätt mening, klokaste och rättrådigaste, äro de öfriges anförare till godt och sant; så böra sådana alltid finnas: och hvar och en, som har hjerta och förnuft, måste erkänna att härmed den renaste hyllning af sådan herrskaplighet, som duger, blifvit uttalad. En herreman af rätt skrot och korn står en folkets man så nära, att de igenkänna och älska hvarann vid första blick. Vårt s. k. lägre folk, som, öfvergifvet och lemnadt utan bistånd och vård, sjunker, lider och försämras, behöfver utom all tvifvel *sådane*. Men de genom sin på sned komna bildning onationella herrskaper, som vi nu så talrikt hafva, kunna utan tvifvel undvaras. Man märker dem väl ej sällan ståta med kärlek till fosterländskhet; deras fruntimmer sjunga folkvisor långdraget och ängsligt; deras gravörer teckna hela år ur Sverige; deras aktörer deklamera lyrik, som skall smaka svenskt. Och hvad är sanning i allt detta? Det är en maskrad. Med en tunn fernissa af behag-

lighet och skick sakna våra herrskaper alltför ofta sann menniskoaktning och äro obilliga emot just det fosterländska, så hos hvarann, som hos folket: — nemligen så fort ej maskradnöjet pågår. Deras nerver hoppa af dold glädje, när förtretligheter hända en landsman: att utsträcka ett finger till biträde för någonting inhemskt af värde, vore för dem som att gå genom elden. Detta hindrar dem likväl icke att *orda* patriotiskt, så lärdt, som olärdt, i synnerhet vid tillfällen då ordandet tjenar till ingenting: de yttra sig med stor värme om förbättringar i menniskornas ställning, men äro förbättringarnes oblidkeligaste motståndare, om sådana skulle öfvergå ifrån tal till verkställighet: de taga munnen full om den svenska äran, de, som utgöra vårt lands enda, stora och fullkomliga vanära. Personerna skola snart utdö, och lemna de efter sig barn, som med hjerta och sinne återvända till Sverige, så skall Sveriges folk upptaga dem med godhet. Ty äfven det förargliga och löjliga förlåter man sedan det dött — och den uppväxande ungdomen, äfven af sådana föräldrar, betraktar man kärleksfull och glad, i förhoppning att naturen skall göra gällande sin vanliga lag om generationernas omkastning. Men der så icke inträffar, väntar våra s. k. bättre klasser, eller deras afföda i kom-

mande led, förr eller sednare, en säker undergång. Skulle, så som någon tror, det onationella i Sverige ej blott fortfara att bibehålla sig, men till och med bekomma öfvertaget, då blefve missförhållandet här i landet så stort, att stafven kan gå sönder. Och sedan staten gått sönder, kan det väl hända att den uppslukas. Sådant vore icke underligt, det har gått så på flere ställen, och Polen är *ett* slags exempel. "Polen föll icke ovarnadt," såsom det heter; men man förstår denna varning alldeles bakfram, om man anser den betyda, att vårt folk i tid bör foga sig efter allt det naturstridiga, grymma, narraktiga eller onationella inom dess högre klasser: tvertom, varningen betyder, att just dessa klasser skola i tid rätta sig efter folkets sanna lif, dess rena oskrymtade behof, dess natur, med ett ord blifva ett rättskaffens herrefolk, till hugnad och nytta för den stora massan, och derigenom också sig sjelf till största båtnad. Ett sammanhang emellan herre och bonde skulle derigenom uppstå så starkt och okufveligt, att svenska folket i denna ställning möjligen kunde förintas, men aldrig förslafvas. Numantia.

"Men hvad vill då denne författare?" skall herrskapet utropa. "Att vi böra bli mera na-

tionella, det höra vi till öfverflöd, men vi måste dock få veta hvari en nationalitet består, som måste vara oss så angelägen att vinna." Författaren svarar, att om ett barn, som njutit sin moders mjölk, likväl ej mera kännes vid henne, så kan det barnet knappt af någon tillrättavisas.

Hvad nationlighet, eller — då det nu är frågan om vårt land — hvad *svenskhet* är, det kan kännas djupt: det är ett odödligt sinnelag hos den som har det: svensk natur, med folk, sjöar, berg och skogar, står då för ens håg i sin egna och rätta färg. Men den person, som icke har detta sinnelag, kan författaren lemna föga *undervisning* derom, emedan det nästan intet tillhör det *rationella*. Det har hufvudsakligen sitt hem i känslan.

Författarens stora allmänna önskan rörande flertalet af det svenska herrskapets nu lefvande individer är, att de ju förr dess hellre måtte utdö, och lemna ättlingar efter sig, som gå folket närmare. Denna önskan innehåller mera godhet, än dess uttryck låta. När man, som våra herrskapspersoner, blifvit gammal på ett visst sätt, medför det mycken smärta att ombildas; det låter knappt göra sig, och hvartill skulle ett nästan alldeles onyttigt lidande tjena? Vårt nu lefvande herrskap, så det litterata som illiterata, kan icke

emotse andra dagar, än dem af oupphörlig förargelse; först och främst af ungdomen — ja, af sina egna barn, som de kanske nödgas se till rikets gagn och glädje gå i en annan bana, än den de sjelfve beträdt; för det andra af allehanda skriftställare. Döden bör då icke vara ovälkommen. — Herrskapsklassens ombildning kan, i stort taget, endast ske hos dess uppväxande afkomlingar.

Den ungdom, som ännu icke har sin bildning gjord, men som går att uppfostras, skulle det då kanhända vara ett angenämt göromål, att *undervisa hvari svenskhet består?* — Icke heller; och hör hvarför icke. — Det är så ljuft att en frisk vårmorgon inandas luften och den balsamiska ångan ifrån träd och örter; är det icke så? Men skulle man då hafva en vän vid sin sida, och man begynte utreda strupens handlingssätt vid inandningen, eller hvad det egentligen är som gör att lungan finner sig så väl af vårluften, och huru kolet i blodet lättas eller afdunstar genom det i atmosferen utvecklade myckna syret vid denna årstid — hvilket spektakel! Deri vore visst något af värde för chemisten eller läkaren, men icke behöfs undersökningen för en, som ville uppfriskas af våren. Likadant skulle företaget vara att *undervisa* om svenskhet. Men

du kan lära dig *känna* den; och det skall du lära dig sjelf. Är du född i Sverige och ännu har ett ungt, för intryck möjligt sinne, så gå ut bland folket, framför allt förakta ingen och intet. Se på de ljusgröna löf våra träd bära, de äro icke saftfulla och mörkgröna som söderns — vår rätta kärlek här i landet är icke af brånad, men mer af svalka: af armod, enslighet och nöd stundom kanske: af själ och himmel. Det är svårt att säga hvarföre; men det är så. Fattar du det, så är det bra. Lär dig att uthärda en och annan bisterhet, som hör till detta land, som kanske sårar din kropp eller dina kläder, men rifver icke ditt hjertas botten. Förstå att umbära. Men när du uthärdar och umbär, så var glad derunder. Visar du syra öfver det bistra, så har du någonting utländskt i ditt blod. Vredgas, om så skall vara; men kälta aldrig. Slå till jorden; men småbits icke.

Om du frågar mig, huruvida, för att odla skönhetssinnet på ett rätt svenskt sätt, behöfves förtrolighet med Asaläran, så skall jag också härpå ingenting stort svara dig. På namnen Odin, Thor, Frigga, Nore, Svea — antingen de stå i vers, på diligenser eller på ångbåtar — ankommer det icke. Jag vet ej hvarföre de skulle uteslutas ur vår skaldekonst, så ofta ett styckes vä-

sende kräfver dem. Men icke hjelpa de mycket, om väsendet saknas. Vår tid är icke bångets, bråkets och namnens, ehuru motarbetarne gerna vilja att så skall anses. Vår tid älskar det stora i sak, men ej i åthäfvor. Den ler förr än den förvånas, emedan den inom sig bär en ny storhetsmätare, som gör att den icke så lätt, som fordom skedde, räknar det obetydliga till märkvärdigheter.

Svenskheten består således icke i en fnurr, en archæologisk dammighet, en tillgjord tråkighet, eller ett slags patriotisk styfhet och pock — den består i att vara svensk, mer än att ropa på att man är svensk.

Att älska och njuta det sköna ifrån andra tider och verldstrakter upphäfver alls icke svenskheten hos en person, om den nationella grundtonen ligger qvar i personens lynne under hela resan genom det der utländska. Men om en menniska här i landet blott och bart aktar sig för allt utländskt, utan att likväl till must och lust vara hvad det svenska är, så blef han visst icke svensk endast för det att han icke var utländsk.

Att upphöja allt svenskt såsom uteslutande förträffligt, eller åtminstone bättre än allt annat i verlden, är långt ifrån äkta svenskt. Gud har gifvit oss mycket godt: dessutom hafva vi också

ganska mycket eländigt och oskickligt. Svenskt är att känna beggedera såsom de äro: värdera och försvara det förra: icke dölja eller öfverförgylla det sednare, men afhjelpa det i fall så kan ske: annars bära och glömma.

Men ett enda likväl — ett visst stort — har svensken enskildt ifrån andra i Europa blifvit ämnad till: det är till *fattigdom*. Kunde vi endast lära oss den rätt. Vi hafva den, mer eller mindre, alla här; men mången ibland oss bär sig oskickligt åt med den hufvudcharakter i verlden, som Gud gifvit oss. Svensken är fattig. Förstår han detta, så har han vunnit kärnan för sin nationalitet, och är oöfvervinnelig.

Att vara fattig, det betyder att vara hänvisad på sig sjelf.

På det en åhörare här icke måtte löpa ut åt håll, som åtminstone icke jag vill komma till, så anmärker jag genast, det jag icke sagt att fattigdomen vore någonting att söka, icke ett mål att eftersträfva. Men när man en gång befinner sig i den ställningen att man är fattig, det är då man hänvisas ifrån allt jordiskt blott och bart till sig sjelf. Att icke då förgås, men stå: att ur sig sjelf organiskt utveckla all den förmåga, som nu behöfs — det är att *kunna* vara fattig.

Att

tt kunna det rätt, med fullkomlig frihet, rask-et, sjelfständighet: i sig finna en outtömlig hjelp-älla, och derur med färdighet, fintlighet, snabb-et upphemta hjelpmedlen i alla omständigheter - denna kraft är grundväsendet i svenska na-onligheten, så som den af Gud och vår natur ifvit utstakad. *Att kunna vara fattig när det äller*, utan rädsla och utan fara, dertill lockas i af våra landskapers anblick; men det är icke ott vår kropps, utan likaså vår själs verlds-ällning.

Att sjelfmant söka fattigdom, som sitt mål, r något så alldeles annat, att tvertom just den är ifrågavarande charakteren är den, som fram-r allt kan taga till sig rikedom, om den vill, ch någon gång också gör det. En rik man har dast då en vidsträckt förmåga, när han kan um-ära, i fall han vill och det gäller: han beror då af sina skatter, han använder dem hur han hagar. Deremot är den rike, utan denna för-åga, en af de svagaste varelser: hans väl, hans la sammanhang ligger i egodelarne, han är ut-edd långt utom sin egen person och vågar ej t minsta af fruktan att förskingras, styckas h förgås. Men fruktansvärdare är ingen, än n, som *kan vara utan* allt utom sig. Ingen

kan beröfva honom något, som han efterfrågar; men han kan taga hvad han vill, emedan han kan lemna hvad han vill.

Att *söka* fattigdom var i sina dar lacedemoniskt. Det kunde vara statsklokt att skapa ett lynne för denna tillgjordhet, och det kunde, som spartanska historien visar, alstra många besynnerliga, men till större delen råa företeelser. Likaså äldsta Rom; hvilket man har vanan att berömma för dess kraft, glömmande, att en inhuman kraft, blott och bar, är ej stort beröm värd. Det kunde också vara välment, såsom af Loyola och Assisi, att bilda sjelfgjorda tiggare: många förunderliga, äfven några aktningsvärda charakterer hafva deraf uppstått. Men i sig sjelf är det menniskovidrigt, dumt, och vänder snart åter. Endast den är martyr, som uthärdar ett oafvändligt lidande, eller vid det godas utförande icke skyr hvad svårighet dermed följer; deremot, att göra sig sjelf plågor blott för plågans skull, eller, utan att efter förmåga hindra det, tillåta andra tillfoga sig sådana och sedan utstå onödigheter; det är icke martyrdom, utan feghet och orättvisa emot det, som Gud nedlagt i hvars och ens personlighet med fordran att utvecklas, bära frukt och lefva.

I Sverige är det icke frågan om att *söka*

fattigdom. Den är en hemgift af naturen: den behöfver icke vara målet *hvartill*, utan är det gifna skötet *hvarifrån*. Att vara fattig är icke ett politiskt eller religiöst koketteri här, utan är svenskens verldsställning. Förstår han sig i denna sin natur: *kan* han vara fattig: då har han en kraft som duger. Det är hvad den svenska bonden merendels öfverallt kan, och hvad herrskapsfolket behöfver vänja sig till, "om det vill vinna grunden för svensk nationlighet."

När man betraktar chartan öfver jorden, ser man längst upp i nordöstra hörnet af den gamla verldens kontinent en halfö, som böjer sig nedåt söder och famnas af haf. Det är Kamtschatka: der är mycket ensligt, och man finner sig stängd ifrån den bildade verlden. Men Kamtschatka har ett motstycke. Längst upp i nordvestra hörnet af samma verldskontinent ser man under en ännu nordligare latitud en annan stor halfö, som äfvenledes böjer sig ned åt södern, emottages och stänges af haf: det är Skandinavien.

Af alla europeiska länder är intet så afskildt och hänvisadt på sig sjelf, som vår nordiska halfö. Alla de öfriga länderna stå i mer eller mindre litterärt och politiskt sammanhang: de bära hvar-

ann som syskon. Vårt land är nästan en ö, och vi äro således isolerade redan i geografiskt afseende. Men vårt lifs hela inre tycke är icke mindre en Överld, lemnad åt sig sjelf. Det skandinaviska måste bära sig på egen hand, eller det faller. Det står väl i åtskilliga förhållanden med det öfriga Europa till *namnet*; föga i sjelfva verket.

För så vidt som svensken söker sin *hjelp* utom sig, så är han onationell. Har han någon gång gjort det, hvad har han fått? Men sig sjelf har han alltid hjelpt. Detta betyder ej, att svensken egenvilligt skall afstänga sig ifrån "litterärt, politiskt eller kommercielt" sammanhang med det öfriga Europa (det vore att söka fattigdom): men han skall se på intet land såsom på sitt bistånd i nödens stund: han skall hålla sig fast i det lynnet att utan afsaknad och smärta kunna umbära Europa.

Detta lynne "att finna sig stark i fattigdom" utgör en af hemligheterna, ehuru ofta djupt förborgad, i svenska väsendet. Allt hvad deremot synes strida här i landet är en utifrån införd ymp, fostrad och kring landet buren af herrskapsfolket, som till en stor del leder sitt ursprung från utländska förfäder, och i allmänhet sagdt bär sig ganska ömkligt åt i sin fattigdom, äfven derigenom gifvande ett nytt bevis på sin

närvarande onationlighet. Svenska bonden deremot har lätt att vara fattig. Han kan väl arbeta och äfven samla, men merendels förslöser han det samlade. "Svensken lefver öfver förmågan" har blifvit ett ordspråk. Han är nästan aldrig idog i fransysk eller tysk mening; allraminst är han sparsam som ryssen eller juden. När utlänningen hopar penningar för att ega dem, samlar svensken för att gifva ut. Fattigdomen är hans grundtillstånd, förmögenheten blott hans interim, rikedomen en liten lek, som han har för sig då och då. *) Utländsk köpman gör gerna lycka i Sverige: får han medtäflare, så är det åtminstone sällan ibland landets barn.

Märkeligast äro i Sverige bosatta slägter, som till hälften härleda sig från utlänningar, till hälften hafva ett svenskt blod. De förena ej sällan utländsk förmåga att förvärfva och spara med svenskt ädelmod att gifva ut. Men denna dubbla ställning är svår att bibehålla. Personer, som blifvit födda till den, falla icke sällan

*) Öfver allt här talas om Svensken i allmänhet; det egna, som åtskiljer landskapernas invånare inom Sverige, så till behandlandet af ekonomien, som i konsten att kunna vara fattig, hvilket hvarje provins sköter på sitt särskilda sätt, har jag icke här för afsigt att omtala.

ur sin fattning: de blifva då helt hastigt underligt förändrade, man har icke längre samma ansigten framför sig, all gängse humanitet är försvunnen. Men de resa sig åter och hjertat gläds vid anblicken. Sådana mellanmenniskor blifva rikast i samma förhållande som de hysa mindre svenskt i blodet, men de förmå att hålla sig uppe i det ädla ju mera de ega deraf.

Att upparbeta landet, drifva näringarne och förkofra sig, behöfver alls icke strida emot svenska lynnet. Tvertom, det tillhör det. Men i sjelfva verket går det så till, att svensken icke arbetar för förkofringens skull såsom mål, hvarföre den också går så der, utan för att få något att kunna gifva ut. Nu är denna besynnerliga motsatts ej lätt att förena. Det synes konseqventare, och är i samma förhållande lättare, att som en flitig och lugn tysk, jude eller ryss samla för att behålla, och endast gifva ut det oundvikliga: eller att som fransosen och engelsmannen samla för att njuta, ja så vidt möjligt frossa. Men att samla för att *kasta bort* och det rätt ofta *utan njutning*, utan afsigt: det stöter på en viss orimlighet, det är svenskt. Man gör så, när fattigdomen är ens natursätt och förmögenheten blott ett skämt. Man är då icke blott oberoende af penningen — men, hvad mera be-

fyder, man är till och med oberoende af dess vanligen beräknade frukt: njutningen. Detta skall ingen utlänning begripa (om icke kanske spanjoren och schweitzaren, som med oss stå i mycken förvandtskap). Men när svensken fattar sig rätt i denna sin charakters hemlighet, har han en styrka, som ehuru den till ytan stundom liknar svaghet och lättsinne, likväl är motsattsen häraf, och gör honom fri på ett förundransvärdt sätt. Äfven de, som stundom tillåta sig att le öfver honom, studsa härvid tillbaka.

Det första misstag någon vid denna framställning gör, är den förmodan, att jag skulle såsom rätt eller nödvändigt påstå, det svensken just bör utan gagn kasta ut och förslösa hvad han sparat. Nej. Han *kan* alltför väl behålla det. Men han *bör och skall vara så sinnad, att han kan lemna det.* Detta låter som en ordstrid, men är icke så. Just genom denna frihet i sinnet — att kunna bortkasta — genom denna ovidlådenhet så väl vid godset sjelf, som vid dess frukt njutningen, bibehåller svensken sin hufvudsak, som är "att alltid kunna vara fattig." Han har då makt att när som helst resa sig upp, lös ifrån allt, stående blott och bart på sin person, och på intet annat i verlden. I sådana ögonblick känner han Gud inom sig och hela jorden inunder sig. Han ser

kanske trasig och smutsig ut der han står; men han bär sitt hufvud högt, och han ser sig omkring med ögon som bodde han öfverallt i stället för ingenstädes. Förmågan af denna fjäderrörelse i lynnet, denna spänstighet af "bort ifrån allt gods!" — är det förnäma, som ligger i allt svenskt blod. Härmed förstås icke det ståndsförnäma eller det blott privilegieradt adliga, utan det folkförnäma: en medfödd gifmildhet, gästvänlighet och tillika stolthet hos den lägsta svensk fullt ut så mycket som hos den högre: en storsinthet, nu för tiden mycket mer synlig hos bondfolket, emedan herreklasserna, kufvade genom utländska tycken, hänga vida mer vid behofvet af gods, churu de tillika äro nog svenska att icke kunna konseqvent behandla det såsom gods, hvaraf uppkommer ett vacklande, en lumpenhet i affärer, ett penningpjask, som icke litet bidrager till dessa klassers svaga tillstånd. Den nationella svensken, såsom bonden, har egentligen inga affärer. Han har nog penningar emellanåt; men om han förlorar dem, är han långt ifrån förlorad sjelf för det, såsom händelsen deremot ofta visar sig med herrskaperna. Den vigtiga och högtidliga kontorsuppsynen är hvad en svensk nästan aldrig har, eller kan taga på sig. Om han tar sig den ett ögonblick, har han stor svårighet att ej skratta

åt sig sjelf deröfver, eller åt kunderna framför hvilka han vill synas så predentlig vid sin pulpet. Afvig i spekulationer, blir han vanligen muntrast om han cederar bonis, och han bär sig mycket flinkare åt med sina kreditorer, än han förut gjorde med sina handelsartiklar. Detta är visserligen icke berömvärdt, men har sin grund i ett berömvärdt. Då ordspråket säger: "hvad gör icke tysken för pengar?" kan ett annat lika sant ordspråk säga: hvad gör svensken för pengar? *)

Jag säger icke att hvarje svensk är sådan, men jag säger att sådant är grundlynnet, hvartill vår natur födt oss. Hvar och en af oss bör såsom sin dyrbaraste skatt hos sig bevara detta lynne "att oafsaknadt *kunna* gifva bort." Jag säger också att hvar och en, som icke är så, är osvensk; men den, som bildar sig dertill, blir derigenom nationell. Slutligen säger jag, att om vi här i landet så väl begrepe oss, att vi alla (herrskap och bondfolk tillhopa) blefve af den beskaffenheten, så skulle vi utgöra den oöfvervinneligaste nation. Hemligheten af vår kraft skulle bestå i detta korta, men svåra: att ansenligt upp-

*) Man anmärker emot honom den nedrigheten, att låta köpa sig: men är det till förkofran? Nej. Han kastar ut och förslöser mutorna, likt all annan förtjenst.

arbeta oss till egodelar och rik förkofran, men likväl ej det minsta låda vid dem: icke efterfråga våra samlade skatter som skatter.

Man måste finna, att ett folk är icke starkt blott och bart genom sina egodelar. Tvertom, om dess själ hänger vid dem och vid de personliga fördelar eller njutningar, de bereda, så är det folket fegt, fullt af fruktan, utan tapperhet och kraft: långt svagare än det, som eger intet. En medellös nation är då visserligen i krig starkare, men brister likväl på många nödvändiga utvägar, och kan, särdeles i fred, litet uträtta. Men tänk dig ett folk, som arbetar och förkofrar sig: som eger: men eger utan att med hjertat hänga vid egodelen. Det är någonting — det kan uträtta någonting. Det är hvad som tillhör svenska folket att vara och kunna. Detta sätt innehåller blott till skenet en motsägelse. Man behöfver allenast midt upp i sina skatter vara så sinnad, att man när som helst utan sorg kan gå från hus och hem. Detta *sinnelag* är grunden: då gör man sig ett nytt hem helt lätt igen.

En, som missförstår allt detta, skall förmodligen draga den slutsattsen deraf, att eftersom svenskarne väl må förkofra sig, men ej böra efterfråga sin egendom, lär meningen vara att tredje man — t. ex. någon myndighet, någon styrelse

— skall hafva att disponera öfver det föraktliga godset, som hvarje enskild visserligen bör hafva den fliten att samla, men tillika det ädelmodet att utan knot gifva ifrån sig. Så är för ingen del meningen. Talar man om en nationell myndighet — en, som till stora, allmänt omfattade, af folket älskade och för folket nyttiga verk skulle föreslå att derpå använda medlen — i sådant fall, men ej annars, vill jag att svensken lemnar sitt bidrag rikligt och med glädje. Och jag påstår, att han just gör så. Kommer någon bakslugt eller dumt och fordrar af honom penningar, så visar han sig vanligen karg: men det är ej af snålhet, det är af förargelse. Han såras af det nedriga. Han är stolt: äfven i vadmal är han en liten kung sjelf. Lätt stött afvisar han förslag, som hafva den ringaste bismak, äfven om de röra den minsta utgift. Sedan kan han deremot med lätt lynne kasta bort stora summor på något, som har en vacker, en storartad utsigt för sig. Man borde icke misskänna detta sinnelag. Illa beräknade företag, ojemnt utförande af påbörjade planer m. m. kunna emellanåt följa härmed; och dylikt bör nogsamt rättas, ty det är lyten och kan undvaras. Men grunden till svenskens synbara vresighet emot små utgifter någongång, och hans bevågenhet för stora omkostna-

der en annan gång, ligger i en finkänsla, i ett behof af grace till och med i ekonomien. Han ger den ärlige — i synnerhet om han begär på ett smakfullt och artigt sätt — allt hvad han önskar, och derutöfver. Men med den oärlige gnider han på öret, och det kan till och med falla honom in att med denne spela oärlig sjelf, för att roa sig med honom eller blifva honom qvitt. Säkert är, att man ibland hundra svenskar, som behålla sina penningar, icke skall finna en, som gör det af egentlig snålhet, af penningkärhet. Vi hafva alle här i landet en jernaln, gående midt igenom oss, och som håller oss raka: den glödgar hastigt upp och blir stål: elastiskt böjer den sig väl undan för en skicklig hand, men den ger också lätt ett slag. Låtom oss tacka Gud för ett stål, som har varit, är och blir vårt yttersta värn.

Fattigdom och rikedom gälla icke blott om mynt och yttre egodelar: frågorna härom kunna ock lämpas på litteraturen och på *skön konst*. Äfven häruti är svenska folket, om det förstår sig rätt, hänvisadt på sig sjelf, fattigt. Men fattigdom, tagen så som här, vill icke säga uselhet, olycka och elände. Den fattige, afvisad från all hjelp utom sig, är endast då arm och usel, när han förtviflar, stupar. Det är icke så sven-

sken af sin natur är ämnad att vara det. Hos svensken betyder fattigdom egentligen koncentration: kraftens sättande på ett kort, personligheten: öppnandet af en inre individuell källa med outtömlig åder. Fattigdom är det i alla fall, när man dermed förstår menniskans tillstånd, såsom beröfvad biståndet af omgifvande ting. Men en fattig, som i stället att förtvifla söker inom sig medlen till skapande af en verld, för honom nog, kan utan tvifvel i viss mening kallas ganska rik: han har (eller upparbetar sig till) en inre organisk rikedom. Det är på detta sätt svensken, när han rätt fattar sin verldsställning, kan vara på en gång den fattigaste och den rikaste. Man skall icke derföre säga, att ordet *fattigdom* då icke mera passar här: man har ju alltid kallat den arbete sökande Dalkarlen, Smålänningen, Vestgöten — likasom Schweitzaren — fattige? äfvenså, för att taga stora exempel, den kringvandrande aposteln, den med fysisk nöd kämpande missionären? Men alla dessa hade och hafva ju likväl inom sig medel till bestånd? Och när Christus säger: saliga äro de fattige — så äro dessa utan tvifvel egare af en inre själisk rikedom, ehuru han sjelf benämner dem fattige, jordiskt fattige. Den nyss anförda Christus-utsagan är särdeles sagd till svenskarne.

Så se vi svenskens tillstånd i skön konst likna det öfriga. Fattigt och ödsligt nog är en stor del af hans land, jemfördt med andra af fetma och must drypande sydligare länder. Städerna och byarne hafva ett ringa antal invånare, socknarne ligga, i synnerhet i vissa orter, glest befolkade. Hvar skulle man här träffa de på äfventyr rikhaltiga händelser, som uppkomma genom menniskors tätare möten? Vi lefva på den enkelt menskliga grunden. Personerna sitta temligen afsides från hvarandra: deras lidelser komma då icke så ofta som söderut till drabbning, bringa ej lysande och invecklade saker i mängd å bane. Fråga blir följaktligen hvilka uppslag Sverige eger att erbjuda konstnären för skapelser i det Sköna och Intressanta? Till en början, hvad får *landskapsmålaren*? Med undantag af några höga bergstrakter här och der, är Sverige på det hela lågt, gifver få pittoreska utsigter i stor stil, visar ingenting jättelikt som Schweitz, bördigt som Frankrike, eller yppigt som Italien. Ett magert, nätt landskap utbreder för våra ögon sin tarfliga duk, och bjuder oss på den sin lilla insjö, en ljusgrön ängskant på ena sidan, en löfhage på den andra, och kanske ett antal mörka barrträd der längst bort. Så ser det ut ungefär öfverallt, der det icke rentutaf är antingen en

gement ful ljungslätt, eller bara vild skog alltsammans. Lofvar det mycket för Pinakoteket? — Och *musiken*? Svenska sången har mycket tystnat, folkvisorna stå i böcker, psalmerna sjungas i de flesta kyrkor illa, genialiska folkdansar och polskor befinna sig i Åhlströms samlingar — hvar får då komponisten höra toner, som skulle kunna gifva honom motivet till en riktigt svensk musik? — Och slutligen *romanförfattaren*? Här synas väl de vid skånska kusterna timade slagsmålen emellan tullförsnillare och kustbevakning vilja komma konsten till hjelp med ämnen: en och annan mordbrand sker: vill man framförallt måla lapprishändelser, så är derpå tillgång: eller, i motsatt fall, vänta några frejdade bofvar såsom Lasse-Maja och Halvar Larsson på att bearbetas. Men hvad betyder dock allt detta? hvad för karlar äro de sistnämnde emot en Rinaldo Rinaldini, en Gonzalov, en Mazarino och så många af söderns ståtlige röfvare? I mildare väg, åter, hvar skulle man få förebilderna till en Heloisa, en Wilhelm Meister, en Waverleys Flora eller Rosa? Visserligen hafva vi försök att bringa den husliga romanen på svensk botten: vi hafva lofvärda Hvardagslif, Kusiner, goda Vänner, trogna Grannar o. m. s. — utan tvifvel tar det sig dag från dag. Men utom namnen på

svenska orter, tyckes för öfrigt ingen röst ur landet sjelf höras i dessa arbeten. Skulle man t. ex. gifva personerna tyska efternamn och kalla ställena Halberstadt, Paderborn, Nürnberg, Dresden, så torde föga mer behöfva ändras, för att sammansättningen funne sig likaväl hemma i Tyskland som i Sverige. Detta vare ej sagdt som tadel öfver de aktningsvärda skrifterna, utan som en betraktelse öfver huru litet svenska landet förmått slå an på författarne. Hos våra gustavianska och sedermera fosforistiska skalder finnes knappt en rad, som påminner om Sverige (öfverskrifter och namn oberäknade). Det var väl icke de versifierandes skuld? Men ingenting i landet lär hafva kunnat tala nog uttryckligt, för att bemärkas af dem. — Hvaraf kommer det? Naturen här är en tyst, inom sig sluten skogsflicka, mycket försynt, går icke in i salongerna, och skulle der bli illa bemött. Hon hviskar så sakta och talar så svagt, eller rättare icke svagt, men likt eolsharpan ur ett underbart fjerran: det finaste gehör behöfs, det ömmaste, lättretligaste sinne måste man ha, för att varsebli skönheter liksom ämnade till en evig hemlighet.

Märkvärdigt nog är svenska språket lika fattigt som svenska naturen. Det är fattigt på ord och ordformer, likasom landet på folk, och

lefnadssättet på alltför omvexlande yttre händelser. — Alla medgifva tillika, att svenska språket är det skönaste och renaste ibland alla sina syskondialekter.

När svensken missförstår sig och sin ställning (och det gör ibland oss ett stort antal bildade personer), så ser han allt det föregående: han ser sin fattigdom: men i stället för att taga till godo den koncentration, den samtagning i sig, hvartill han hänvisas, och ur sig utveckla en verld på egen grund, faller han i jemmer öfver sig och sitt lands tillstånd, anser allting här hemma odugligt, och uppskattar endast värdet hos det utländska i skön konst, som i annat.

Svenskens största fel är hans missförstånd om fattigdomens rätta betydelse, och hans misströstan om att ur sig och sitt lands varelse utveckla hvad der fins. Missförståndet och misströstan äro väl blott enskildes: folket sjelf och i stort hyser dem ej. Men det har i synnerhet inrotat sig hos personer, som genom bekantskapen med den utländska rikedomen, ej mindre i konster och vetenskaper än i penningväg, kommit att häpna öfver sig, och icke kunna finna annat än att de blott och bart äro fattiga stackare, såsom de också i sanning äro, när de med sig och Sverige bära sig åt på det sättet.

Men en gång — för ro skull — låt oss betrakta detta så torftiga land.

Till en början — våra strömmar och sjöar äro ganska fiskrika, våra skogar, särdeles de stora och nordligare, mycket rika på vild fågel. — Vi hafva då åtminstone så mycket. — Fisk och fågel äro, som man vet, tvenne djurslag af den mest försynta och för menniskan undanspritttande natur. Den obetydligaste rörelse på stranden, och tusentals fiskar, som nalkats sjögräset der nära vid, fara i blinken bort, likt fantomer, försvinnande i vattnets speglar och de omätta djupen; — den, som vill se fiskarnes lek, måste vara ganska tyst och uppmärksam. Lika blinksnabbe och undanfarande äro vildfåglarne. Likasom på försök komma väl sparfvar, kråkor, skator fram till gårdar och knutar, men vid första handvändning flacksa de sin kos. En som smyger sig tyst fram i skogen, kan dock få höra deras qvitter och åse deras lätta, behagfulla rörelser då de hoppa eller flyga mellan qvistar och löf.

Jemfördt med utrikes länder, och emedan vi hafva långt flera strömmar, sjöar och skogar än något annat europeiskt rike, så hysa vi inom vårt område mera fisk och fågel, än något. Dessa djurslag äro icke blott fysiska figurer i vårt land;

men — hvad här bör märkas — de äro gestalter och sätt att vara i sjelfva det svenska sinnelaget.

Deremot af boskap och tama djur hafva vi långt mindre, ja, jemförelsevis mot andra länder, ganska litet. — Den som har sinne för naturens fysionomier, bör en gång riktigt betrakta oxens och kons profiler, huru de föra sig och kasta ögonen. De äro gestalter, som hafva en underbar prägel af aktningsvärdhet. De se icke glada ut, ej heller melankoliska; sällan onda, men likväl också icke skämtsamma. De äro graviteliska, och förekomma alltid som ginge de i värf. De icke blott äro af en stor ekonomisk användbarhet, men bära ock på sig hela uttrycket deraf — äro skepnaden af sjelfva den jordiska nyttan. Man kan icke se någonting mera värdigt, mera embetsmanligt, än den anblick en oxe företer i hela sin gång, sättet att bära hufvudet och blicka omkring sig. Om någon tror dessa ord innebära ett skämt, så bedrar han sig. Härmed är intet löje kastadt eller åsyftadt öfver embetsmannalifvet, eller på det som man i verlden benämner "kallet." Jag hyser för allt detta en så oskrymtad aktning, som någon kan och bör. Och ehuru jag har ett öga för naturens konfigurationer, så är dermed hos mig ingen känsla af åt-

löje förenadt öfver några af dessa gestalter. Tvertom, jag betraktar oxen och kon med en liflig rörelse. Jag finner en utmärkt och naiv tafla af "det i sitt kall gående", "det under ålagd pligt (utan afseende på pligtens högre rättmätighet) sig subordinerande", "det i jordisk mening värdiga, det ordentliga, stadiga, maxim-enliga, medelåldriga (d. v. s. icke ungdomliga och icke heller ålderstegna)." Betrakta denna oxe, som står framför dig och idislar, och ser så obeskrifligt tankfull ut, men på hvilken du likväl tycker, när du ser honom närmare i ögonen, att han tänker på alldeles ingen ting. Betrakta denna allvarsamma, förträffliga, holländska ko, som, begåfvad med ett utomordentligt juver, står stilla och låter mjölka sig och derunder ser uppåt rymderna med de mest resonabla blickar. Rätt som det är, gör hon någonting i granskapet af mjölkningsprocessen; men hon gör äfven detta med ett orubbligt lugn och samma högtidlighet, som då man lemnar en skyldig gärd åt samtid och efterverld. Om dessa väsendens värde således å ena sidan är stort, så finnes deremot hos dem ej ett drag af grace, ingenting af qvickhet, och intet af det lifliga, charakteristiska undanvikande för föremål, som tillkännagifver en inre fjäder, ett elastiskt lynne; det vi sågo hos fisk

ch fågel. Kon och äfven oxen äro visserligen
tundom rädda, men de gå då tillväga med en la-
atthet, ett hyppjande, en tyngd. Det är just så
graviteten bär sig åt, när den faller ur gravita-
tionen, och ingenting ger en ömkligare anblick,
än då det förlorar jemnvigten, hvars hela sak be-
står i att just hafva jemnvigt. Få naturscener äro
så talande, som det öfverallt gängse sätt, hvar-
med kor springa undan för resande, när de be-
finna sig på en väg. Om kon står på den högra
renen, och en nalkas, så ger hon tillkänna häp-
nad och behof att akta sig; men den enkla sa-
ken, att stå stilla på sin sida och låta allt aflöpa
utan något vidare, det är för henne en omöjlig-
het. Att springa undan rakt fram i en sträcka
(såsom fåren göra) tyckes också strida emot hennes
värdighet eller envishet: hon vill nödvändigt bi-
behålla sin plats. Med mycken ifver begifver hon
sig derföre öfver till den andra renen eller vä-
gens motsatta sida, och gör det med fasoner, som
visa den fullkomligaste frånvaro af behag. Hvad
större säkerhet eller fördel hon vill finna på den
andra renen kan väl icke upptänkas, men nog-
af, det är afgjordt 1:o att hvar och en, som åker
fram på vägen, måste vara en ovän, för hvilken
det är nödigt att akta sig — 2:o att om hon i
mötets ögonblick befinner sig på den högra sidan,

skall hon, kosta hvad det vill, öfver till den venstra, och tvertom — samt 3:o att hon just genom detta sitt undanhyppjande utsätter sig för den enda fara, som af mötet kan uppstå, och ej sällan af den förbiresande får stötar, som icke inträffat om hon hållit sig der hon var. Man skrattar vanligtvis åt hennes dumhet, och kallar den koqvickhet. Oxen i sin qvickhet bär sig väl ej alldeles så dumt åt, men när det händer honom att bli rädd, som nog inträffar, slår det honom aldrig felt att vara maladroit (förlåt mina franska ord, de passa här); man kan dra vexel på att han, af alla utvägar att hjelpa sig, väljer om icke den sämsta, åtminstone den fulaste. Jag har dröjt vid dessa anmärkningar, emedan de utgöra naturdrag, hvarmed Gud hemlighetsfullt, men dock tydligt för den, som det roar att se, uttalar några af sina högsta mysterier. Man ser i dem, hieroglyfiskt, den underbara verldsställning, hvari det jordiskt aktningsvärda, det perfekta, det ordentliga befinner sig. Det, som har Systematik till sitt hufvudmål, bär sig endast så länge och så vida som det ser sig i Systemet: — minsta grand på ena vågskålen, den sjunker och hela verket är stördt. Det, för hvilket den yttre ordningen är saken sjelf, har sig förträffligt så länge allt fortfar i den ordningen; men af en

nre oöfvervinnelig instinkt att onödigtvis rädas för all framfart i verlden, bråkar det tillvägs och utsätter sig just härigenom för vådor, som icke annars inträffat; och aldrig är det olyckligare än när det skall hjelpa sig. Ingen har plötsligen så alldeles mistat förmågan att dra sina raka streck, som den, hvilken förut dragit dem efter lineal, men nu i hast blifvit sin lineal beröfvad; och den, hvilken det så till sägandes ex officio just tillhör att aldrig vara förlorad, händer det företrädesvis att ett, tu, tre stå der.

Huru olika häremot äro ej de öfriga menniskan åtföljande djurslag — hästar, hundar, katter, svin? Hvilka förtjenster de må hafva, men för synnerlig ordentlighet i åthäfvorna kan man icke berömma dem. Se på Hästen — jag talar icke om de enskilda fall, då han är stadd i djupt bekymmer och nöd såsom slaf under en åkare eller så — men i vanliga och allmänna förhållanden. Visserligen är en väl inkörd häst högst snäll och beskedlig för åkdonet; men man ser så väl på halsens sjelfbehagliga krökningar, på ländens rörelser och isynnerhet framfötterna, att han en smula skämtar med sitt åliggande. Kommer han i en backe, då det gäller att dra upp sitt herrskap, så tar han nog uti, dugtiga tag; men har han icke derunder något ridderligt i fa-

sonerna? är det icke, som satte han sin point d'honneur uti att komma upp? får han en pisksläng, så emottager han den icke som påminnelse om en försummad pligt, utan blir förargad — lättretlig för smärtan och för skammen. Han tycker mycket om att talas väl vid och få beröm, blir stolt genom påsatta prydnader, gör mycket för syn skull och behandlar alla sina göromål, så ofta han kan få, som nöjen. Hästen är vanligen mycket menniskoälskande. Ställer du dig framför honom, så skall du i hans ansigte ej upptäcka mycken djupsinnighet, men en viss förnämhet, och han ser på dig med uttrycket af en "bon camerade:" han vänder sitt vackra hufvud åt dig som åt en jemnlike, och tycks säga dig att han har god lust göra dig sällskap genom lifvet, med vilkor att du vill vara hygglig. Aldrig, likt oxen, ser han ut som en filosof; men i bottnen på hans ögon spelar någonting, som om det icke kan kallas tankfullhet, kanhända är något ännu mer. Han uppeldas lätt till krigiska och raska bragder, han tilltar i energi som faran växer: att han sätter till lif och lefverne för någonting helt onyttigt, tyckes icke bekymra honom, men han gör icke sina sottiser af dumhet, utan af begäret att färdas framåt.

Likväl

ikväl har man anmärkt, att han förer sina föt-
er så vigt, nätt och uppmärksamt, att han icke
erna äfven i starkaste språng trampar på ett i
ägen liggande bättre föremål t. ex. ett barn.
Hästen är allmänt känd för sitt mod; det hin-
rar dock icke, att han stundom blinksnabbt
kygger till, och när han går på bete, är
an icke fallen för att låta ta sig, såvida du
j mutar honom med goda ord eller bröd. Han
ystrar för de obetydligaste saker, och liknar få-
geln så mycket ett fyrfota djur kan. Men al-
drig är han rädd på oxens vis. När han spritter
åt sidan, fins hos honom ingen skymt af det ko-
vicka. Han blir icke förskräckt (eller tappar
koncepterna som nöten), utan skygger af lättret-
lighet och begär att icke råka i för nära grann-
skap med något obehagligt eller smärtsamt. Och
när han viker undan, sker det med hållning och
finhet; man ser att han icke blifvit bragt ur fatt-
ningen och ej ur sitt egentliga sätt. Ty för ho-
nom var icke det göromål, han höll på med,
sjelfva saken: han har ej nånsin ett värf för sig:
han är hemma i alla slag af linier, så räta som
krokiga, och bringas således icke ur sitt väsen-
des inre ordning, hvilka skutt han än gör. Hä-
sten står aldrig tafatt. Äfven utkörd, genompi-

skad och usel visar han dig gestalten, väl af en trött och olycklig varelse, du märker kanske att han omsider icke mera känner eller bryr sig om de rapp du ger honom, han stapplar på fötterna, hans knän vilja ej mer bära honom eller dig sjelf, min vän, som åker med hans sista krafter; men om du för ro skull går utefter den tillryggalagda vägen och betraktar fjäten, som hans hofvar gjort, skall du ingenstädes finna detta zikzak, som utgör spåret efter en framvandrad oxes klöfvar. Låter du den trötta hästen stå litet och går fram till hans munlag, får du kanske icke nu af honom den vänliga kamratsblicken, men du skall se att han ännu höjer en stolt nacke, hans ögonvrår äro rödsprängda af sorg eller vrede, och han lägger sina öron tillbaka utefter halsen hotande. Så lätt med dig återförsonad är han likväl: du klappar hans hals och ger honom litet bröd eller gröpe. Snart glömmer han då ditt tyranni och går sedermera allt vidare med dig tills han stupar, och hans sista lott är att ligga för fåglarnes räkning. Lägger du nu hans egenheter tillsammans, så skall du upptäcka, att så ofta hästen icke får dra ditt lass muntert och som ett lustparti, så blir han i stället ond och tar saken som en börda. Sådant innebär, att han aldrig utför sitt göromål som ett kall. I det

tt "sköta sak som kall" ligger, att hvarken å na sidan känna det som nöje eller skämt, men j heller å den andra som en börda. Detta är let äkta och rätt embetsmanliga i verlden, det ir pligtens stämning, för hvilken det icke är frågan om lätt eller svårt, utan om hvad som *skall* vara; men så är icke det beskaffadt, hvaraf hästen utgör naturfantomen. Det är icke derföre så gagnlöst i verlden eller så rasande, som du kanske utropar; det bär dig ofta fram till samma mål ändå, och stundom längre, ehuru det vämjes vid tt göra som tvunget och ålagdt, hvad det vill öra dubbelt af glädje och kärlek. Och äfven lu, min vän, är så underligt beskaffad, att du blott litet förtjusas af de tjenster din pligtgångare gör dig. Hvad är dina oxars lott? Du finner dem aldrig älskvärda, och du slutar med att äta upp dem. Om du icke behandlar det hästiga (chevallereska) stort bättre, så nekar du likväl högst sällan ditt högre tycke för tjenster, som du får af ett fritt, icke underokadt väsende; och du finner dyrbart att bekomma hvad du är till hälften rädd att bli utan. Utan tvifvel är du rätt glad att hafva lydige, dem du med säkerhet räknar på; men huru gör du? Du unnar dem intet af ditt nöje. Den frimodige, deremot, som

du ej kunnat bringa in på den öfvertygelsen, att han som sina värf bör sköta dina göromål — honom klappar du på länden och smeker hans hals: han står ännu litet älskvärd för dina ögon, och du har en försyn för att förtära honom. Åtminstone i Europa ätas sällan hästar ännu. Men låtom oss lemna detta. — Hunden — för att således nu komma till honom — är hvarken oxe eller häst. Han uträttar visst icke göromålen som "värf", och ej heller med en stämning, som afvexlar mellan nöje och vrede; ty han uträttar egentligen ingenting. Han älskar att gå i ditt sällskap, han är outtömlig i förmågan att göra tusentals krokvägar omkring dig, i stället för att gå raka vägen, och lika outtömlig är han att visa hvarenda buske sin enskilda uppmärksamhet *). Han besitter likväl hemligheten att kunna göra allt detta utan att det stöter någon; och oaktadt sina oräkneliga omvägar och bugter, är han ständigt emot dig den trognaste. Han rör sig icke med hästens behag och icke heller så sjelfständigt; likväl går han aldrig som en oxe. Han följer dig på jagt för sitt enskilda nöje, och för att tilläfventyrs få en bit med uppi skogen. Mer än du tror jagar han der af eget liebhaberi, han

*) Se Linnæi Syst. Nat. under Canis familiaris.

nappar fågel och biter hararne sjelf, så ofta han hoppas vara obemärkt af dig; deremot är det för din räkning han skäller på fremmande. Ty utom någon enskild person, emot hvilken han fattat antipati (merendels grundad i den personens elakhet), så är han alla menniskors vän, och att han för sin del icke har något emot det fremmande han skäller på, bevisas deraf, att om han blir antagen till dess hund, skall han med lika god smak skälla på dig, ifall du kommer till hans nya port. Skälla är visserligen hans sak, och han är stundom mer än billigt envis deruti; men så allvarsamt som det låter är det nästan aldrig menadt, och det slutar ofta lika oförmodadt och utan reson, som det börjat. Hundskallet har väl icke det sprittande och etheriska i lätet, som en på afstånd i fria luften hörd gnäggning; likväl kan det icke jemföras med böl. Hör man en blandad och väl varierad råmning i ett landskap på afstånd och utförd af ett stort antal boskap, så låter det angenämt nog, i synnerhet om aftnarna och i echorika trakter; men ingenting är förargligare än att nära bredvid sig i hast få höra råmet af en oxe, hvilken med den drygaste myndighet ger sig tillkänna så som om intet annat borde understå sig att kny i hans närvaro. Oxens och kons brösttoner äro drägli-

ga ändå, men de hafva ett begär att ideligen gå upp i falsetten, då de sannerligen låta som svin. — Jag skulle väl således i ordningen också komma till svinet. Derom vore mycket att säga — det är argsint, igeltändt och af alla våra husdjur det svinaktigaste. Dock är det tillika mycket trefsamt, hvarmed jag menar, att om det icke alltid förekommer andra trefligt, så trifves det dock sjelf utan omständigheter. Det söker icke menniskan eller gläds af hennes sällskap, som hunden. Det går helst på egen hand och småknottrar med en ganska ful röst, men utan anspråk. Svinets lefnadssätt och hela konfiguration visar oss den lägre jordiska trefnaden, som njuter afsides, inhumant, och utan att generas af smuts; då deremot Hunden är taflan af en bättre och renare treflighet, hvilken söker sin ro i menskligt umgänge, snygghet och liflighet. I Oxen sågo vi den jordiska nyttan och ordningen, när de göras för deras egen skull; men Hästen är gestalten af det högre och ädla nöjet, som medför likaså mycken nytta, men icke för gagnets skull, utan såsom ett ljuft bihang till lifvet.

Påminna vi oss nu åter vårt land. Dess rikedom, framför nästan alla andra, på fjäderfä och sjödjur är afgjord. På otama djur för öfrigt likaså — harar, räfvar, vargar, björnar. På nöt-

kreatur, deremot, och på husdjur i allmänhet eger det en jemförelsevis mycket ringare tillgång.

Den som det roar, kan af det föregående göra sig ett begrepp om Svenskheten. Vårt lynnes underlägsenhet är gifven i allt som tillhör boskapens horizont. Deremot har det, såsom förut anmärkts, ganska mycket otamdt uti sig, men icke obändigt och groft, utan tvertom skyggt, likt fågel och fisk: och såvida hästen står fågeltycket nära, är också svenska charakteren nära hästartad, ehuru icke vårt land bär detta djurslag ymnigt. Af hund är uti oss temligen — af svin också; dock på långt när icke att jemföra med nationer i andra länder, t. ex. det hund- och svinrika England.

Låtom oss till slut kasta en blick på Nordens Flora. Har vår halfö någon Törnros? — Hemfödd och landet sjelf tillhörig hafva vi en sådan, som likväl i hvardagslag kallas Nyponbuske, ehuru af samma blomster-ätt, som den sydligare törnrosen.

Nyponbusken förtjenar att närmare ses — den är för norden utmärkande. Betrakta dess utlilla, enkla, ljusröda blomma, och kän den utomordentligt fina, nästan svaga lukten, den ädlaste likväl som luften bär. Här är ingen yppig rik bladighet; icke den fullsaftiga, högröda, om

brånad påminnande söderländska törnrosen; och icke heller här den starka narkotiska ångan, en syster till ambra, mysk och all österländsk rökelse. Nyponbusken visar väl under sin korta blomstringstid ett ganska stort antal af sina små fåbladiga blommor; den är högvuxen, ehuru spenslig, och taggar har den fullt ut så många som den syd- och österländska slägtingen. Men den är gestalten af fattigdom, vildt behag och kyskhet. Den bär på sig uttrycket af hela vår nordiska natur, samladt i en fantom. Kyskhet och dygd — himmelskt förstådt — är grundfärgen nästan på alla de taflor våra landskaper visa. Det är icke denna kastrerade kyskhet likväl, som genom ett missförstånd af somlige fått namnet dygd; den är icke sinnelös, utan med sinne. Så är ock vårt folk i det hela, ehuru flera enskilde visserligen gifvas, som gå på de två afvägarne af antingen ett gement sinne, *som är last*, eller en abstraktion, en nullifikation, ett osinne, *som icke är dygd*. Det första är negativt; det andra icke positivt. Men ett tredje, ett verkligen positivt, finnes.

När man ser menniskan i första ungdomen, i synnerhet vid sjelfva öfvergången ifrån barndomen, då har man för sig den utmärktaste bild af "sinne för allt, utan att det är ett gement eller orent sinne" — och detta var det

edje, som är ett sant positivt. En så hemlighets-
ill hållning drager oss till sig och förtjusar. Men
an frågar sorgsen: hvarföre skall den sluta med
ngdomen? Den behöfver också icke der slutas: det
r bildningens stora problem att den ej skall slu-
as: men det går likväl ej sällan så, i synnerhet
de högre klasserna. Menniskan träder ut ur sin
lskvärdt fina jemvigt: — antingen nedfaller hon
fver de jordiska föremålen såsom sina hufvud-
nål, blir matkär, penningkär, kär i makt, li-
erlig *), kär i kläder, kär i . . . allt hvad man
ill nämna, med ett ord, får lusta i stället för
ust; — eller tillbakastudsar hon ifrån de jordi-
ka föremålen och arbetar med sig att så mycket

*) Härmed förstår jag en persons tycke för en annans kropp af motsatt kön, så fort detta kropps-tycke icke är följden och utanverket af tycke för själen deri: — således ett blott kroppsligt, eller ock öfverväsgande kroppsligt tycke. Liderlighet eger ganska ofta rum emellan sammanvigda personer, och är, som man erfar, icke mindre en gemen, förnedrande sinnlighet, derföre att en helig akt föregått. Man finner också, att allt det usla, som åtföljer nedrig sinnlighet (såsom råhet och grofhet i föreställningar och sätt att vara, döfhet för allt högre och vackrare i menskligheten, hårdhet emot andra, o. s. v.), ganska ofta visar sig hos personer efter det s. k. giftermålet.

möjligt känna olust för dem. Således går henne bana vacklande mellan "last" och "ingen dygd." Men det egentligen unga går ingendera af dessa två afstigar: känner hvarken *olust* eller *lusta*, utan har *lust*. Ynglingens håg för en intagande qvinna, hans håg för fädernesland, för sann ära, hans öppna innerliga tycke för vackra landskap, sköna naturscener o. s. v. — detta är en eld, som icke förtär, men värmer och lyser. Han älskar, men vill icke sluka sitt föremål. Det är ett Lagom, naturens ömma måtta, Guds skänk. Men med denna måtta förstås det inres beskaffenhet, sinnelagets — icke alltid det yttre sättets, åthäfvornas eller handlingarnes, hvilka hos ungdomen ofta slå öfver till ytterligheter. Det är sjelfva lynnet, att "åtrå — men åtrå med försynthet." Det är ett tycke af "icke för litet," men också "icke för mycket." Man skall häri finna undret af ett oupphörligt *framåt*, som i sig bär ett *tillbaka*. Det är ett begär, men fullt af aktning. Man skall i detta själstillstånd igenfinna just den pulsrörelse (attraktion och repulsion), som kroppsligen föregår i blodet, då det är friskt. Tag af dessa två det ena ensamt eller alltför öfvervägande, så uppstår genast endera af de tvenne sjukdomarne: lusta eller olust. T. ex. tag ett blott Framåt: begäret öfvergår då till brånad

ag utsträcker här detta ord till alla föremål: råuad efter penningar, efter mat, efter en anans person o. s. v.), för mycket Syre har nu ommit i blodet, i början en sprittande retelse lir deraf snart en förtärande feber. Eller tag lott ett Tillbaka: Qväfvet tar nu öfverhanden i lodet, begäret dödas och menniskan blir ett oll. Utom i en klostercell kan det väl icke ske, nnorlunda än så, att begäret utsläckes för vissa öremål blott, för att desto girigare falla ned öfver ndra. Ofta se vi derföre s. k. dygdige (hvarned man ej sällan förstår sådane, som inom sig nördat tycket för det andra könet), i stället uppblossa af desto större begär i annan väg. De blifva rof för falsk ära, falsk religiositet, gomnjutning, ömklig lärdom, nycker, sqvaller, intriger, och allt det småaktiga, som halfmenniskan tillhör. — — — Svenska folket, jemfördt med andra, är hvarken så lastbart eller abstraktiv-dygdigt: har hvarken så mycken lusta eller olust. Det har bibehållit sinne, och eger det merendels i ungdomens mening, naturgladt, men upphöjdt. Det har lust — fri, vacker.

Märkvärdig är den tillgifvenhet, snarlik vördnad, som hvar och en, tyst eller öppet tillstådt, hyser för det unga. Man talar om mannaålderns kraft och ålderdomens erfarenhet, och man gör

rätt häri, ty de äro i många fall mensklighetens stöd. Men hvem önskar icke likväl, att åter vara ung? Hvilken skulle icke för det skänka bort tusentals erfarenheter åt hvem som ville ha dem? Dessa år af illusion, som man kallar dem, af gäckad enthusiasm, som det också heter — huru mången klok går dock icke hem till sitt kalla ensliga rum, och beträder sig sjelf med denna suck: O att jag ännu vore sådan, att jag *kunde* bedragas!

Hur kommer detta till? Vill då någon bedragas? — Nej. — Men hemkommen och i stunder, då kring den äldre menniskan allt det sladder och stim tystnat, som utgör dess vanliga öfverläggningsämnen med andra äldre menniskor, hör hon en sakta röst, som hviskar: "det var icke den bedragne, som bedrogs; icke den gäckade enthusiasmen, som i sjelfva verket gäckades: icke skönheten, som försvann." En skugga har omgifvit dem: i denna skugga står verldsmenniskan, och ser blott skuggan. Hvad säger historien om den rätta *enthusiasmen*? Har en kallare penna tecknat historien, så visar hon kanske ett litet leende öfver personerna, som brottades och stupade; men hon erkänner likväl, att *så* gick menskligheten fram. Hvem var det då i hela skådespelet, som blef gäckad? Jo bödeln, som efter

yttre utseende stod segrande vid sitt offer, det var han som blef gäckad. Den der, som korsfäste, som brände, som hånade, som baktalade, som förkrossade, som vann: — han var det som i sjelfva verket bedrogs och förlorade sin sak, ty han blef slagen i den stund han slog. Den blott och enstaka jordiska klokheten är i de flesta fall menniskans största, fullkomligaste illusion.

När man missförstår detta, så skall man säga att det är en hyllning åt Blindheten. Men det är i stället en hyllning åt det ljus, som ser tvertigenom och på en gång, i stället att efterfråga smått; och har man icke ögon för detta ljus, så står man solblind framför det. Men frågas: kan då icke detta lifliga ljus i en menniskas själ också taga vilse? Utan tvifvel, i småsaker. — Den steg för steg sig framletande yttre klokheten tar sällan vilse, utom på . . alltihop. Den inre värmens ljus — icke ser det alla de enskilda föremål det borde väja — det misstar sig — fastnar — häcklas — häcktas — öfverbevisas — beles — beundras också — svälter ihjäl — belönas också — hvad skall man säga? — Det är ingenting annat, än sjelfva den ursprungliga ännu lefvande urgrund, hvarur mensklighetens blomma vuxit fram och växer ännu, när den växer.

Men, frågas — har då det *visa* ingen role

i verlden? Jo; det rätt visa är det till ungdom återgångna. Man ser en god gubbe eller gumma: gestalterna krökta, alla former vissna, håren grå eller inga. Tändernas bo har sköflats, läpparne bleknat — men intet hån hvilar öfver munnen och ögonen glänsa. Hur kommer det till? Och hvaraf kommer, att omkring dem samlas barnen med nöje? Ynglingar och flickor tåla dem i deras krets — tåla dem? — nej, uppbära dem. Saken är, att dessa menniskor äro icke gamla: endast kött, ben och skinn har kommit till åren, och hvad betydde det? Hvad som hos denna gubbe och gumma egentligen är *menniska*, det är ännu yngling och flicka. Sedermera kommer det eviga lifvet, som icke blott poetiskt benämnes en evig ungdom, utan är det.

Råkar man deremot ut för dessa tjugu- eller trettio-åringar, som på intet tro och föga veta — eller kanske veta mångahanda — — ja, lika godt, jag tänkte nu beskrifva hur outsägligt ålderstigne, förvissnade och ledsne de i sjelfva verket befinna sig, nemligen i allt hvad som hos dem är menniskan sjelf. Men det roar mig icke att betrakta dem. De äro hundraåriga.

Komma vi nu åter till vårt land igen, dess charakter och folklynne, så finna vi det i Europa vara, likasom det *fattiga*, så äfven det företrä-

desvis *unga*. Icke historiskt: ty de nordiska folken hafva i deras nuvarande land egt sin bosättning längre tillbaks i tiderna, än många af de öfriga, som nu vistas i vår verldsdel. Men till naturen. Hela Skandinaviens område är ganska litet uppbrukadt, och blir det troligen aldrig rätt mycket. Likaså har den svenska menniskan endast litet af den kultur (till lärdom eller talent upparbetade förmögenheter), som Europa erkänner för kultur och så benämner. Men hon har mycket det sättet att se hastigt och tvertigenom sakerna, hvilket man brukar kalla det svenska sunda förståndet. Egentligen är det ett ungt sinnelag: det är kl. 10 på förmiddagen i hufvud och hjerta. Kloka af erfarenhet och kultiverade på tyskt, fransyskt eller engelskt sätt, det blifva vi väl i stort taget aldrig. Vi få dragas med ungdomens missöden och felsteg, men njuta dess fördelar. Ungdomen, som så ofta tycks bedragas, är säll, fast icke alltid lycklig.

Men vi befunno oss ju vid Sveriges Flora? Hvad nyponblomman visar, det se vi hos nästan alla norderns öfriga blomster. Obetydliga till utseende och af en lukt, som visst ej kan kallas stark, sådana äro de. Hvem minnes ej Linnæa? Hennes långa rankor löpa fram utmed marken i skogar och oländer, och hon träffas, likasom ny-

ponbusken, nästan aldrig i de storas trädgårdar. En man i sista seklet upptäckte i ödemarkerna den lilla slingerväxten; han gaf henne sitt eget namn, och så blef linnæa frejdad. Sedan den tiden har hon fått beröm: hon börjar tagas till bruk i liknelser. I ekonomien duger hon föga, och om någon enda satt henne vid sin parterr, så måste det vara sparsamt; jag har icke sett det. Hon är också alltför litet prydlig, och synes knappt till utan att efterletas. Konvaljen, som våra flesta ängar bära, har samma litenhet och en äfvenså skär lukt. Violblomman luktar nästan intet: blå- och hvit-sippan, den röda ljungblomman, våra flesta trädslags blommor, likaså. Guldvifvan, som är rätt vacker, har en dragning åt elak lukt. Dyfvelstreck, karborrar och tusentals nässlor hålla en menniska till och med på afstånd. — Deremot: den luktstarka och färgrikare växtprakten hos alla våra trädgårdsblommor såsom törnrosor, nejlikor, narcisser, levkojor, den är införd utifrån. Norden kan icke berömma sig af dem såsom af sitt.

Året hos oss är icke gynnsamt för blommor, endast ett litet antal af månaderna kännes ljuf. Kanske är det dessa långa nordiska vintrar, som qvarhållit landet och folket i ungdom, och gifvit oss en sådan pregel inför Europa. Ty om vårt

år blott till en tredjedel är vegetativt och utvecklande, men till två tredjedelar sammandragande, hopläggande och tillslutande, så betyda ju de 2000 år, som vår nation bott i Europa, egentligen knappt 700 år, jemfördt med hvad de folk lefvat, som haft sina år nästan alltigenom af vegetativ, utbildande och kultivativ natur, eller haft dem så åtminstone mer än vi. En italienare, som hvarje år upplefver tio utvecklingsmånader, har, om han dör vid 60 år, njutit 600 sådane. Men en svensk, som dör vid samma ålder, fick endast (4 à 5 × 60) 240 à 300. Det var knappt hälften. Svensken är således, hvad utveckling beträffar, endast 30 år gammal, då italienaren är 60.

Samma årstid, som bjuder syd-europeen att sitta vid sitt vin, trefligt pokulerande eller ifrigt samspråkande med fränder och gäster om allt hvad nyttigt och artigt fins; samma årstid bjuder svensken att åka kälke, gå på skridskor, hugga ved eller sofva. Är det underligt då, att han är ung? Men den förre måste vara en stadgad, i lifvets hela alfabet väl bevandrad man.

Men efter det en gång blef vår lott i verlden att åka kälke, så låt oss göra det. När en glad flicka sitter på och en gosse på skridskor drar, då går det i ett huj. Det tycker jag om, och låt vara att jag skryter litet med norden.

SKALDENS NATT.

ˈatten den 19 November.

ˈag låg en natt i min säng i mycken oro, och
ömnens dufva hvilade icke öfver mig.

Min själ var i ångest, mitt sinne i sorg. Gräns-
ösa frågor stodo upp och tvifvel omhvärfde mig.
ˈifvet, verlden, evigheten, tiden — allt satt i
val och vanmakt vid sidan af min bädd. In-
enstädes sammanhang. Och glädje? Ingen.

Konstens skapelser hugsvalade icke mitt hjer-
a. Dess form att vara är ju icke rät? i stän-
liga slingringar går dess sätt, falskhet är dess
ndedrägt, och gift dess botten. Konsten skju-
er icke åt samma håll som den måttar. Ack
ag ville ärligt se mitt mål, och jag ville ärligt
träffa mitt mål. Skall jag nödvändigt bedragas?
och bedraga?

Jag tänkte på fordna nätter, på farna stun-
der då jag varit säll — och varit from. Då ha-
de jag känt min ande i himmelrikets grannskap
— o vore jag der jag fordom var.

Så låg jag, och det gick öfver midnatt. Kloc-
kan slog ett, hon slog tu. Jag forskade ut åt
universum, och jag beság allt som jag kände i

verlden. Renhet fann jag icke: icke hos mig och icke hos någon.

Då hörde jag i nattens mörker en röst hviska till min själ och säga: "Välj —

"Vill du vara stark, så skall du få den starkes lott, hvilken är kamp och ingen ro. Med allt skall du hafva att strida: ingenting utom dig på jorden skall du finna i lag, utan ständigt skall du vilja fäkta deremot. Och ingenting utom dig på jorden skall heller finna dig i lag, utan ständigt uppresa sig och kämpa emot dig. Så äfven inom dig i ditt tänkande och begrundande hem skall du vara irrande och ditt väsende flygtigt.

"Men vill du vara ett lamm, så kom till mig. Då skall du hafva frid, oskuld och ro hos mig i mitt rum. Jag skall omsluta dig och du skall icke dragas af söndringen, ej slitas af eländets verk. Vill du vara ett lamm, så skall du låta allt göra med dig som det vill; men det skall icke röra dig, ty du är i beskärm. Fast utan hus skall du icke frysa, hos mig skall du hafva värme och ljufhet utan skräck. Dig skall intet nå och ingen ålder hinna, ty jag vill komma och vara ung i dig."

Herre! svarade min själ och sjönk tillsammans — kunde jag få vara ett lamm som du säger . .

Då flögo som en blixt alla bojor sönder, och en stilla sky, såsom en himmelsk sömn — hvil-

en dock är vaken i Guds beskådning — omhvärfde nig, och jag kände mig tagen i hägn emot allt.

Då öfvergaf jag i mitt sinne allt, och jag ade: Allt må vara och göra huru det vill.

Med mig må de göra såsom det brukas, de nå slagta mig.

Men Herren tog mitt arma hjerta i sitt väende, och sedan blef allt i verlden för mig en lek.

Oskuld och ro satte sig ned vid min säng, rid upplyfte min sängs omhänge.

Dödt hade nu döden, och endast lifvet lefle för mig.

Jag hörde åskan stiga på molnen, och det örskräckta himlahvalfvet bredde sina vingar darande öfver jorden. Men jag log och sade: Ljunglden är vacker.

Regnet forsade i störtskurar öfver landet, allt föll, smälte och fördränktes. Jag blef icke våt.

Stormar ilade genom skog och äng, djuren flydde, och menniskorna fröso i märg och ben. Min hand var varm, och jag målade.

Blommor såg jag knoppas, blommor såg jag vissna. Jag målade.

Barn såg jag uppväxa till flickor och gossar. Flickorna såg jag blomstra upp till qvinnor, sköna som lifvets rosor: jag såg dem sedan åldras, jag såg dem vissna och förgå. Gossarne såg jag blifva män, jag hörde dem tala klokt och skarpt, jag

såg dem sedan åldras, såg dem blekna och grån
Men jag fortfor att vara den jag är och varit: inte
Jag målar blott.

. . . .

Gud — min Gud — detta är min sista bö
till dig: låt också mig få vissna och dö, so
andra.

FRIA FANTASIER

ELLER

Törnrosens Bok.

Ny Fortsättning.

BAND XI.

I. Skällnora Qvarn.
II. Friherrinnan.

STOCKHOLM.
Hörbergska Boktryckeriet,
1838.

SKÄLLNORA QVARN.

Hvarifrån det är du till väfven skall få *turkiskt rödt*, det vet jag. Men — du ville ju också hafva *blått*? var det icke så? Se här —

STOCKHOLM.
Hörbergska Boktryckeriet,
1838.

SKÄLLNORA QVARN.

En ung och liflig man af mina bekanta, rask och lång till växten, hemma i Stockholm, men road af resor till fots, utförde en gång en sådan genom Upland och Roslagen, klädd naturligtvis i en fotgängares anspråkslösa drägt. Han har efterlemnat en skriftlig skildring af ett märkvärdigt äfventyr, som mötte honom på resan; och som det säkert roar herr Hugo att lära känna dessa så långt bort ifrån Nerike belägna orter och deras folk, så vill jag i afton meddela fotgängarens berättelse. Han talar deri om sig sjelf i första personen. Skriften är ställd till en *bror Adam*, någon af den resandes vänner, men som jag icke känner.

Skällnora Qvarn.

Vägen ifrån Stockholm till Roslagen kröker sig förbi Ensta inåt åtskilliga skogstrakter, der det behagliga Löfsättra ligger, och en krog, benämd Rosenkällan, har tagit sin plats nära vägen. Men innan jag på min vandring kom så långt, vek jag till venster af ifrån stora stråten och begaf mig in i de vilda med björk- och granskog bevuxna trakter, som ligga nordvestut fram emot Täby och Wallentuna. Jag vet icke, bror Adam, om du nånsin varit i dessa nejder? Man utsprider, att Upland är ett fult landskap och dess inbyggare likaså ett fult folk; man har då kanske endast sett några af dessa slätter, knottriga genom sina små stenbackar, omkring Alsike eller Märsta och invånarne der. Men i detta urgamla svenska land finnas många bygder, icke blott behagliga genom sin bördighet, utan ock intagande genom vatten, branter, kyrkor och klockstaplar, en glad himmel och en mörk skog.

Jag kom framåt Löfbrunna. När man går, har man det nöjet att ej hindras af gärdesgår-

dar och att ej behöfva följa en trampad väg. När jag efter en timmes vandring kommit på andra sidan om Täby kyrka och nalkades en skogsbacke, märkte jag på åtskilliga grå slingringar bort åt venster, att en åkväg der strök fram; och fast jag icke ännu såg någon, som här färdades, hörde jag likväl på afstånd ljud, som liknade uppmaningar till en häst att skynda sig. Förmodligen hade den stackarn tungt att komma uppföre backen der framme bland träden. Men uppmaningarne voro af ett eget slag. Visserligen bestodo de till en stor del af smackningar jemte en och annan hojtning. Ett par pisksläugar tyckte jag mig ock på luftens vibrationer kunna urskilja, och man vet att i en trakt, rik på echo, låter sådant icke illa. Annars var rösten hos den, som manade på hästen, ej så sträf som jag af en bonddräng väntat. Tvertom, det lät som sökte den göra sig mycket grof, för att verka på kreaturet, men att den i sjelfva verket var späd — den var klar, liknande en qvinnas. Här är visst någon pojktavask, som kör ett stort lass, tänkte jag; jag får lof att gå dit och hjelpa honom.

Jag trängde fram efter ljudet, och befann mig snart vid en brant väg, hvari en häst framför en kärra, väl lassad med spannmålssäckar, efter all förmåga stretade att komma uppföre.

Kärror, så bra de eljest äro, hafva dock det emot sig att gå på blott två hjul: när det bär utföre trycka skalmarne ned hästen, men då det går brant uppåt, vilja de liksom lyfta honom från marken, bukgjorden gör märken i hans mage, och han, som så väl behöfver fotfäste för att komma fort på den branta vägen, har all möda att ens hålla sig qvar på jorden. Men jag öfverlade icke nu härom, utan tog i hast en bland buskarne liggande stör, med den gick jag likväl icke för att slå på hästen, utan begaf mig genast till högra kärrhjulet, instack stören mellan ekrarne och bände så att hjulet gick omkring och kärran fördes uppåt. Såsom körsvennen befann sig på andra sidan om det högt lassade åkdonet, såg jag icke till honom, förrän, då kärran verkligen började gå bra nog, min stör ett tu tre brast; den körande lät härvid undfalla sig ett kort, men ganska lifligt skratt, kom fram, och si det var en flicka.

Utan helsningar å ömse sidor — till sådana var allsingen tid, emedan, då stören gick af och hästen hastigt förlorade detta biträde, kärran började sacka utföre, och fara var det hon alldeles kunde begifva sig baklänges — fattade både jag och körsvennen tag med händerna i kärrstolarne och började skjuta på af alla krafter. Snart hej-

dade vi kärran och fingo henne åtminstone ifrån att stryka; men hästen, som sannerligen var en klen stackare, fördes af de obäkligt stora skalmarne än åt venster, än åt höger, och kunde icke regera sig. "Gå du," sade jag till min okända kamrat, "gå och fatta i munlaget; styr dermed din arma kamel, så skall jag under tiden skjuta på." Hon gick hastigt bort, tog dragarn i betslet, förde honom framåt rätt på vägen, och härvid syntes det huru hästen sökte och fann ett stort bistånd i sjelfva betslet, emedan under det han arbetade och drog, stödde han nosen med munlaget emot flickans arm, och derigenom hemtade han en styrka åt nacken, som tydligen meddelade sig åt den ideligen sig krökande halsen, derifrån åt bogarne och slutligen åt hela kroppen. Jag, bakför kärran, var icke heller trög. Jag sköt med armarne och tryckte emellanåt hufvudet emot säckarne. Våra förenade ansträngningar hade den lyckliga påföljd, att vi efter en liten stund hunno upp på backens sjelfva knall. Brunte stannade och pustade. Det tycktes ej bli så godt att utan fara få honom utför backens andra sida. Körsvennen ställde sig och strök den långa luggen åt sidan från pannan på hästen, som nu af svett blifvit mörkbrun, ehuru det i sig sjelf annars var ett litet rödgult kreatur.

Nu gick jag fram och helsade, och hon gjorde en omärklig rörelse, till hälften lik en bugning, hvilken jag tolkade som tacksägelse för den hjelp jag bevisat henne i den kinkiga backen. ”Men huru kommer du att köra så här ensam?” anmärkte jag, ”det skulle väl hafva passat en dräng bättre än dig?” — Hon hade den artigheten att härpå svara mig aldrig ett ord, men tog betslet ur munnen på brunte, och med ett dugtigt tag midt öfver nosen fick honom först att kikna efter anden, och sedan flåsa ut så ansenligt att det var märkvärdigt åt. Under det flickan stod och såg på det lurfviga hästhufvudet, öfver hvars höga hjessa den långa, oklippta luggen åter nedfallit, lät någonting emellan hennes läppar, hvilket min goda hörsel tyckte sig kunna stafva ihop till: ”fattiger!” — hvarefter hon tog fram en bit af en gröngrå hårdkakebrödskaka, och stack i munnen på sin vän, hvilken lät sig begärligt smaka.

Bonddottren talade sina brutna stafvelser med hästen, såg blott på honom och umgicks icke med någon annan; likväl märkte jag, då jag — af tjenstvillighet och god tid — satte i lag ett på sned kommet stycke af kärrstolen, att hon kastade åt min sida en hastig blick ur ögon, som jag för hucklet skull icke förut sett. Hon vände sig

dock straxt åter bort, matade flitigt hästen, och höll ena handen under nosen, att inga brödsmulor måtte falla obegagnade till jorden.

På bladen af viola tricolor är en färgskiftning, som ej lätt utredes, och blickar gifva stundom ifrån sig en blandad, ganska stark glans. Var hennes snabba ögonkast en uppmaning åt mig, att i Guds namn gå mina färde? eller att stanna?

Ingen må tro, att jag afskräcktes ifrån samtal genom den omständigheten, att jag fick min första inledning dertill — den der frågan, hvarföre hon, och ej hellre en dräng, farit åstad? — obesvarad. Hon var icke en så tyst silfid, att menskligt språk helt och hållet var hennes afsky, såsom du straxt skall få höra, bror Adam. Emellertid nödgas jag be dig om ursäkt för den upländska dialog, som följde emellan mig och den vackra körsvennen, och som jag måste upprepa: liksom du äfven skall förlåta mig, att jag i flere fall, med öfvergifvande af den brukliga rättstafningen, måste taga min tillflygt till att blott och bart skrifva orden såsom de läto, för att kunna gifva dig något begrepp om hennes dialekt.

"Jag skulle gerna vilja veta, om denna väg går till Hagby," sade jag, med flit vänd emot kärran, och seende bort åt utmarken.

Kamraten vid hästhufvudet vände sig derföre i stället till mig, och svarade: "Hva sa han?"

"Går vägen till Hagby, du?"

Inte vet jag.

Jaså, min sträfva vän, tänkte jag; då äro vi ånyo lika kloka. — "Nå, men någonstans för djefvulen måste väl vägen gå?" tillade jag skrattande.

Ja visst går han. Till Skällnora skall jag, om brunte min vill hellest. Fattiger! Har du ätit nu?

"Du far således till qvarnen med säden?" fortfor jag. "Men hvem skall bära in dessa dryga säckar åt dig? Du är väl en sjutton år, men . . Det är oklokt att fara åstad så här, som en ensam flicka —"

Bära in säckarne? det vet jag visst!

"Hur så?"

Di har hiss der, ska han si.

"Så minsann," svarade jag.

Skall han till Skällnora, han?

"Hvarför icke. Jag ämnade egentligen gå till Hagby för att se hur gumman Colliander mår, men likagodt —"

Och gamla mamsella med kanske, mostra di kallar?

"Mamsell Wilhelmi . . Känner du folket der så väl, då måste du väl ock veta, om vägen går dit?" — Paus — hvarunder jag sökte dechiffrera

hennes åtbörder. "Men — likagodt, jag vill hjelpa dig att komma ner här på andra sidan utför backen, som tör bli qvistigt nog för din brunte."

Han är trötter, stackarn; han var på skjuts i natt.

"Då töra vi få hålla igen kärran lika mycket nu, som vi förut skjöto på."

Proh brunte, proh! sade flickan, och höll tillbaka hästen, som tycktes beredd att genast vilja begifva sig utföre, liksom stött af mina anmärkningar. Sa — sa, du är ifriger, tror jag. Tåcken jen! Hålt, stå! Det har fälle varit långt bättre, om Jerker farit af med dig, som kan styra en så obändiger en. Hvad nu? åh — så stå still! Men far hade så brådt på te skära hvete, att ingen karl fick tid att resa åt qvarna. Na — na — sa — sa —

Således fick jag nu ändå (liksom i förbigående) svar på min allraförsta fråga. "Släpper då far hellre ut sin dotter på långresa?" sade jag.

Dotra — — ?

"Ja," upprepade jag.

Far skickar icke ut sin doter; nej då.

Det låg någonting besynnerligt i hennes stora sidomine, vid yttrandet af dessa obetydliga ord. På en gång förtrytsamt, litet melankoliskt, och ändå skalkaktigt. Det hvita i hennes ögon

var klart, ehuru det likt ett blåaktigt glas verkligen underbart upphöjde ögonstenarne, hvilkas färg jag emellertid icke kunde upptäcka, så skiftade den mellan brunt och blått. Jag log, men kunde ej utleta hennes tankar. "Han måste väl hafva sändt ut sin dotter," genmälte jag, "då du är här? — eller kanske har mor skickat dig?"

Nej då. Mor är död.

"Stackars flicka, din mor är död? jag kunde nog tänka det, efter din far utskickat dig till göromål, som äro så opassande."

Hva sa han? far min?

"Ja, din far, ja."

Min far är länge död, han, vet jag. Åh siså brunte då! Vi ska nog åka se'na. Stå, sa jag.

"Är din far död? och har skickat dig till qvarn?"

Min far? å nej. Proh! Proh! Far i Wisinge, han som rår om häst och kärra, han har haft ut mig till Skällnora — om jag kommer fram helles med den här morska kraken.

Jag märkte nu att jag gjort ett litet misstag, och att hon icke var dotter åt den som skickat henne — att hennes egna föräldrar dött, men att hon sjelf var en tjenstflicka blott, som efter bruket på landet kallade sin husbonde far.

Brunte var nu upphvilad och syntes begärlig

att komma utföre. ”Hör,” sade jag, ”hästen är svag på benen och försigtighet behöfs. Vi må nu byta plats. Jag, såsom starkare, vill hålla honom i tygeln och leda honom sakta och helt småningom ned. Du, deremot, gå till hjulen med stören här, och håll stundom emot framför dem, att icke kärran får fart.” Vid dessa ord gick jag fram till hästhufvudet att aflösa henne. ”Tack, det är bra!” sade hon knappt hörbart, och lade grimskaftet i min hand. Jag log åt det ridderliga i detta äfventyr. Här var väl icke en ”dame” ifrån Richard Lejonhjertas dagar, icke heller sågs jag klädd i stål och kyller, än mindre hade vi omkring oss hedningar, fiender eller annat styggt byke. Icke destomindre förestod här en bra fara nog.

Brunte var obeskrifligt knäsvag. Förmodligen var han gammal, eller hvilka skäl han kunde ha för sin dålighet. I början af utförsbacken gick det hjelpligt. Jag tillät honom blott maka sig fram steg för steg: han pustade, ty kärran låg hårdt efter. Rätt som det var, låg han bums på knä med framfötterna. Då gaf tjenstflickan till ett anskri. ”Ack, att far skulle skicka mig ut med en tåcken en!” ropade hon; ”hade det icke varit bättre att jag gått till Norrsättra och tagit hem blacken ifrån Jan Carlson! den grofva

karlen, som kan låna en häst så länge, blott för att — för att —

Emot allt detta hade jag visst ingen invändning. Men — utan skämt — jag tog uti kärrskalmarne och lyfte upp vår brunte. Jag beslöt nu, att på sätt och vis sjelf bli häst. Nemligen, i stället att i betslet hålla och stödja vår svagaste person i laget, tog jag och uppehöll fortfarande kärran i dess ena skalm, så att brunte nu ej hade annat att göra, än endast gå beskedligt. Det kunde han. Lasset var i sanning tungt, ty tre eller fyra tunnsäckar lågo på.

När vi hunno mot slutet af den långa utförsbacken började hästen springa. Kärran kom efter. Det vardt således oundgängligt för oss öfrige att äfven ta till fötterna för att följa med. Detta blef till slut rätt muntert. Af nöje eller tvång — jag vet ej — men brunte tog sig slutligen för att galoppera. Jag tror han på detta sätt hoppades, att lättast komma ifrån sitt lass. Men följden höll på att bli mycket rasande. Vägen vid backens slut krökte sig tvert, och gick tillika öfver en bro. Hvad var nu att vänta af det galopperande qvarnlasset annat än det, att kärran häftigt kommande i svängen skulle mista jemnvigten, gå omkull och afstjelpa sina säckar i den under flytande bäcken, som icke var djup

eller strid, men likväl alltid en bäck. En liten och låg ledstång fans väl på bron, men hvad kunde den förslå? den hann knappt upp öfver hjulnafven. Jag tyckte mig redan hafva den stora afvältningens katastrof för mina ögon — och hon befann sig just på den sidan om lasset, der stjelpningen skulle ske, så att henne förestod att krossas, eller åtminstone nedstörtas i bäcken.

I dessa farliga sekunder var jag likväl af min egen ställning nödgad att löpa. Nu voro vi på bron. Kärran tog redan sin svigt — i fall jag haft tid, skulle det svartnat för mina ögon — men i en blink var den på andra sidan springande flickan uppe på brons ledstång, hvarigenom hon blef så lång, att hon med händerna kunde taga emot det öfversta af kärrlassningen och gifva den, innan svigten ännu hunnit blifva betydlig, en tillräcklig motstöt för att hålla sig uppe. Men detta kunde hon icke verkställa utan att derunder tillika springa utefter ledstången och med händerna taga emot säckarne. Alltihop gick i ett huj så fort som kärran lopp. Det lyckades — lasset höll sig riktigt uppe; och när hon slutligen nedhoppade af ledstången, hade alltsammans haft utseende af en lustfärd.

Denna min vandring ute i landskaperna hade, i likhet med alla mina öfriga, ingen annan

afsigt, än att njuta nöjet deraf: och det var lika mycket hvarthän jag kom. Att jag nu förmodligen blifvit långt aflägsnad ifrån Hagby brydde mig icke. Gumman C* kunde jag alltid råka. Gestalten af flickan, då hon med en så stor påhittighet räddade lasset, hade visat sig under tusen afvexlande och genast försvinnande rörelser på ett så smärt, ledigt och behagligt sätt, att det var en lust åt. Karlavulen djerfhet var icke uttrycket derunder. Tvertom — bäfvan och ändå beslutsamhet; qvinlig förskräckelse, och likväl besinnning tillika.

Om jag skall nämna hvad som rörde mig i detta äfventyr, så var det anblicken af en tjenarinnas trohet emot sin husbonde. Hon tänkte väl i hasten icke på allt hvad hon vågade för hans rågsäckar, men det var föga mindre än lifvet. Det är ej så litet vid sjutton år. Ansigtet, som jag nu började betrakta, var väl litet brynt; men solen hade visat ett ganska godt urval, då hon strött sina strålar på det.

Jag fick tid till mina betraktelser deraf, att när åkdonet en gång stannade, var den stackars dragaren så medtagen, att flickan förklarade rent ut, det vi måste hålla stilla och pusta. Hon förde sin häst till renen af vägen, tog ur munnen, bandt honom med grimskaftet vid en gär-

desgård, och började "knia" gräs, som hon lade för honom. Gräs så der vid vägen är allas tillhörighet. Jag vet icke hvad jag tänkte på, som icke hjelpte henne. Det skulle väl hafva passat mig att spänna ifrån, hvarigenom brunte under hvilostunden fått mycken lättnad. I stället stod jag på vägen och betraktade mossan på gärdsgårdsstörarne: jag upptäckte väl der några exemplar af Westrings mest älskade färglaf, kan jag tro. Hastigt aflägsnade sig körsvennen. Då glömde jag Westring och påminde mig, att det skulle vara förnuftigt, om jag under tiden kniade dugtigt åt hennes fyrbenta vän, hvilket jag också gjorde. Brunte började se på mig med vänliga ögon, och nappade efter mitt gräs med uppdragna, svartgrå läppar och stora, breda, hvita hästtänder. Jag skaffade honom mer och mer. Slutligen då jag en gång hukade mig ned till marken efter kamillblomster, kom jag att titta åt sidan bort under bron der framme. Då varseblef jag vår körsven, som höll på att bada sina fötter i den lilla rennilen. (Jag har glömt säga, att hon gick barfota, hvilket under sommar- och höstmånaderna mycket brukas af tjensthjonen på landet.) Hon hade förmodligen blifvit dammig — här skulle då vara ett litet begär att bli snygg? koketteri kanske? Hon var olik många sina

likar deruti, att hon syntes ganska renligt klädd. Men jag upptäckte likväl, att här var något annat å färde, än en toilettfråga blott. Jag märkte litet blod i vattnet. Jag kastade en blick på brons ledstång, der hon sprungit fram. Den var ohyflad.

När hon kom åter och märkte huru jag månat om hennes brunte, och allt det gräs der låg, som likväl med strykande fart aftog, såg hon upp på mig mildt och liksom frågande, men sade dock intet, hvarken "tack" eller annat.

"Nu är det jemna vägen fram till Skällnora och icke heller långt," yttrade hon slutligen med en munter afskedsnick, hoppade öfverst upp på lasset, drog hucklet öfver hår och panna som vanligt, gaf brunte ett slag med tömmen (ty piska fans ej), och for af: såg sig ännu en gång om — för att finna om hjulspikarne sutto i — och rullade så vidare.

Jag plockade en sommarblomma af det spensliga magra slag, som växer allmänt i Täby, och satte den för min egen räkning i mitt vestknapphål. Så begynte jag sjunga min visa, och såg en stund bort åt alla väderstreck, för att uppfinna hvartut jag nu skulle gå för att träffa nya äfventyr.

"Det är lika godt," tänkte jag: "jag har lust att bese Skällnora kungsgård."

Jag vandrade alltså fram samma väg. Hjulspåren varseblef jag här och der. De voro ojemna, tillkännagifvande att hjulen, som gjort dem, varit rankiga. Hela åkdonet, sele, tömmar, ja häst, voro — jag påminte mig det — af ett synnerdeles torftigt och oordentligt utseende. Far i Wisinge måste antingen vara en rätt fattig man, eller en stor slarf.

Efter en stund kom jag till en grind, der en stuga låg belägen, och en liten gosse utan hatt, i bara skjortan, samt med brunare kinder än hår, var högst angelägen att först låta igen grinden och strax derefter upp honom för mig. Denna onödiga artighet förtjente väl ingen uppmuntran, likväl var jag vid så godt lynne att jag gaf gossen en hel sk. b:co, hvarföre han glodde på mig med de allraljusgråaste ögon. Straxt derpå bockade han sig, hvilket mest gaf sig tillkänna genom skjortans rörelser. Härvid föllo också några ax ur håret, allt hörande till den stora sädesanden, som nu pågick.

Jag fick honom att åt mig peka hvart jag skulle gå, för att komma till Skällnora kungsgård. Jag aflägsnade mig efter hans anvisning, och kom om en timme fram till ett stort ställe. Vägen stannade likväl ej här vid gården, utan gick förbi åtskilliga byggningar, bland hvilka en

f sten, temligen hög, med svarta luckor på väg-
en, gaf tillkänna ett stort qvarnhus. Jag hörde
inifrån det dofva bullret af en mängd arbetande
qvarnstenar och såg flere nedmjölade karlfigurer
tryka kring knutarne. Jag befann mig således
utan tvifvel vid Skällnora qvarn. Flere bond-
ekdon mötte mina blickar; sjelfva brunte, från-
spänd och nöjd, stod afsides vid ett skjul, och
tycktes med en viss omsorg hafva blifvit satt så,
att han sjelf, hans hö och hans kärra skulle i
det längsta fredas ifrån åverkan af mindre nyktra
qvarnbesökare.

Som jag ej hade något ärende i qvarnen,
fortsatte jag icke min väg vidare, utan gick åter
öfver bron, hvarunder vattnet, som dref qvarnhju-
len, rann med obetydligt buller. Det var en klen
rennil. När jag kom litet längre, mötte mig till
höger om vägen täta vackra löflundar, som syn-
tes för litet vilda att tillhöra en vanlig svensk
skog; jag anade att här var en slottspark. Jag
hade rätt. Jag gick dit inåt.

Skällnora kungsgård med trädgård och park
ligger på en bred halfö, omfluten af sjön Norr-
viken. Hufvudbyggnaden sjelf, dit jag snart fram-
kom, var temligen stor och vacker. Den be-
boddes, såsom jag af en qvinna vid grinden fick
höra, af en kapten B*, som nyligen på arrende

emottagit kungsgården efter en afsigkommen löjt-nant Kr*. — Jag inställde mig vid trappan som en fri svensk spatsergängare, emottogs mycket vänligt af värden sjelf, herr B*, en rödlätt och efter utseendet godlynt man. Jag sade mig hafva intet annat ärende, än att för mitt nöje se orten och göra bekantskap med dess invånare. Husbonden, glad att ändtligen en gång träffa ut för ett fremmande, som egentligen ville honom ingenting, åtminstone ej i affärsväg, allraminst skuldfordringsväg, bad mig vara välkommen och stiga in. Jag sade mig finna mitt mesta lystmäte uti att få betrakta trädgården. "Godt! — men en toddy och en pipa! var så god först." Jag betänkte mig ej stort. Klockan var sex, half sju på qvällen, hvarföre icke en toddy och en pipa? Jag steg in, såg fruntimmer, helsade, och steg ännu vidare. Inkommen i kaptenens egen kammare tillkännagaf jag, sedan knackandet på den trubbiga flintan slutat och pipan ändtligen fått eld, att mitt besök icke kunde bli långvarigt, emedan jag ämnade mig öfver Norrviken till det på andra stranden belägna Bollstanäs, och så vidare in i Eds socken. Emellertid kom toddyn in, och vänner emellan var den god. Äfvenledes rökte vi. Kaptenen talade om åkerbrukets bedröfliga tillstånd det året, och berömde mycket

sitt förriga sjölif (jag fick nu veta att B* varit kapten på kofferdi). Men hvarföre han lemnat den förträffliga sjön, der han samlat pengar, och nu nedsatt sig på det usla landet, der han, oaktadt svett och möda, förlorade dem, sade han mig icke: och det angick mig ej. Mannen var mycket human, gick i blå frack med gula knappar, som funnos qvar mest allihop; och sedan toddyn slutats, men piporna ännu rykte, gingo vi tillsammans ut att bese Skällnora trädgård. Här funnos väl drifbänkar och lemningar af ett orangeri, som kanske sett lyckligare dagar, men det hela var icke vårdadt. En trädgårdsgång med lummiga lönnar, blandade med kastanier, förde oss ner till sjökanten. Såsom min värd fått höra, att jag, ehuru ”för ro skull gående till fots”, likväl kom ifrån Stockholm, och jag dessutom hade ett naturligt godt ansigte, fann han nöje uti att för mig yppa mångahanda; såsom t. ex. att mjölnaren eller qvarn-arrendatorn under kungsgården berodde af honom (kaptenen) och gaf 150 tunnor säd i årligt arrende, hvilket dock vore alldeles för litet och skulle stegras efter ”oktroyens” slut. Jag invände ingenting häremot. Kaptenen skänkte mig derefter flere hemligheter om nyssnämde mjölnares seder: huruledes han vore en stor suput, skötte qvarnen illa, betalade ar-

rendet än sämre, och snart skulle sin väg. Häremot hade jag icke heller något. Kaptenen sade ytterligare, att en "ram" bonde vore långt bättre att antaga vid qvarnen, än dessa "mjölnareherrar", dessa "arrendatorer kan tänka!" som likt "kaxar" sätta sig öfver bondfolket, plundra dem på orättmätig qvarntull, bortblanda deras säckar, sedan de supit dem sjelfva fulla, och utgöra ett infamt mellanting emellan herre och skojare. Jag baxnades vid alla dessa förtroenden, och anmärkte för mig sjelf, huru uppriktigt folk herrarne på landet ofta äro, då de till och med vid första besöket yppa nästan hela sin ställning; hvaremot jag funnit bönderna sjelfve, äfven sinsemellan, ganska inbundne, ja nästan listige. Emellertid återfördes mina tankar häraf till Skällnora qvarn, som jag nyligen gått nära, och, för att äfven visa min uppriktighet emot min värd tillbaka, förtrodde jag honom det jag ansåg vattnet, som dref qvarnen, mycket otillräckligt, åtminstone att döma efter det jag sett rinna fram. Med en suck instämde kaptenen i min grundade anmärkning, och började utbreda sig öfver huru orättmätigt Ahlby ängars förra egare lagt sig i vägen för upprensande af det vattudrag, som skulle utgjuta sig vid Skällnora. Ack! utropade han; men

så

å är det här i Sverige! ingen vill släppa någon-
ing till för det allmännyttiga; och Ahlbyfolket
kulle väl med torra ögon kunna åse Skällnora
varns ruin, blott de få behålla sina ängar i godt
kick. Hvad vore väl naturligare än att göra en
amm, som allt efter qvarnens behof vid vattu-
löde höll det för myckna vattnet qvar, deremot
id torka utsläppte det, då mälden kunde gå
emt — men så är det här i Sverige!" — Jag,
om icke viste hur det var med qvarnarne utom-
ands, beklagade vårt Skällnora, men anmärkte
tt Ahlby ängar möjligen skulle kunna lida af
tt genom dammen stagnerande vatten? — "Åh
a, så säga de — allt jemt hör jag det talet!"
tropade kaptenen, tog pipan ur munnen med en
nurr öfver ansigtet och blåste ut en lång rök.
Dermed var Ahlbyfrågan afgjord, och vi gingo
omkring att bese kålen, som var ganska vacker
och lofvade en rik skörd. "Ja visst," yttra-
de han härvid, "hufvudena äro stora nog,
men, jag försäkrar, alltför yfviga: det myckna
regnet har hindrat dem att knyta sig." För att
visa detta, gjorde han mig den högligheten, att
afbryta ett kålhufvud, tog bort de stora half-
vissna utanbladen, kom sedan in på de mindre
och friskare, och midt för mina ögon "afblada-

de" han hela hufvudet, som till min förundran saknade nästan all kärna. Jag stod bestört, och han, med en allvarsam och sorglig uppsyn, kastade bort kålstocken. Hvad var att göra? Vi stoppade ånyo våra pipor och spottade ett par tag. — "Ja, så är det här i Sverige," sade kaptenen, "tacka vet jag på Medelhafvet!"

Såsom solen betydligt sänkt sig, anmälde jag mig till afskedstagande, ehuru den nya pipan blott var halfrökt. Min vänliga värd nödgade mig likväl ännu en gång gå in i hans boning, hvilket nu icke skulle få aflöpa utan ett glas friskt, hembrygdt öl. Jag hade likväl det infallet att ej vilja dricka annat än ett glas förträffligt vatten, bugade mig för kaptenens fruntimmer och gick min väg ut på farstubron.

Nu hade jag väl sagt kaptenen, att jag om qvällen ämnade mig öfver Norrviken till Bollstanäs, och ingenting var mera passande, än att vid Skällnora brygga få båt till öfverfarten. Jag såg också ifrån fastubron, der jag stod, en ökstock ligga nere vid stranden. Men min första afsigt hade under tiden blifvit ändrad. Till Bollstanäs hade jag visst intet egentligt ärende — jag, som endast gick omkring och förlustade mig i nejderna.

Jag gjorde derföre vid mitt afsked ingen anhållan hos värden om att få låna ökstock. Vi

skildes åt. Jag gick samma väg tillbaka ifrån kungsgården, som jag kommit dit: jag ville bese qvarninrättningen.

Det började mörkna mycket. Efter flere slingringar genom parken utmed Norrviken, förde vägen mig åter till qvarnhusen. De stodo helt gråa, fula och stygga, när jag anlände.

Mina ögon spanade efter brunte, och han fans der riktigt i sitt hörn vid skjulet. Kärran också, tom.

"Jag, som är stadd uti att bese landsbygden, har väl också skäl att taga dess qvarnar i sigte?" Alldeles, svarade jag mig sjelf och närmade mig det dystra, stora huset.

Jag kände mig likväl brydd, hvad jag så sent på aftonen skulle företaga derinne, eller hvad jag skulle säga åt mjölnaren, då han mötte mig. Att jag icke medförde någon mäld, var ögonskenligt.

Men strunt. Jag nalkades porten och steg in. I qvarnhuset var förtvifladt mörkt, emedan alla luckorna, genom hvilka man om dagen får ljus, nu blifvit tillstängda för natten. Jag hörde qvarnstenar i öfra våningen oafbrutet föra sin starka, men dofva, bullrande och mullrande fart, evigt rundtomkring. Äfven hörde jag längst

bort åt höger ett oupphörligt suskigt plaskande och pladaskande, som tillkännagaf att der svängde sig vattenhjulet, farligt att komma när. Men fins här då ingen menniska? frågade jag mig: är mjölet alldeles öfverlemnadt åt sig sjelf? kan man då låta qvarnen gå utan att hafva ljus härinne? Ja, han måste vara en rätt stor suput, den mjölnaren.

Hastigt spratt jag till, ty jag varsnade på afstånd i en vrå det framskymtande skenet af en dank i en lykta, som af någon smygande figur bars derframme och hastigt nedsattes på ett parti säckar. Att bära eld så der oförsigtigt i qvarnen!

Jag smög mig på tå åt det hållet. Jag höll på att falla omkull emot första steget af en trappa, som ledde upp till andra våningen eller loftet, der mälden egentligen slogs på i "skrufven" *) och stenarne matades. Jag ville icke nu uppför trappan, utan drog mig sakta förbi den. Bakom uppstaplade säckhögar kom jag slutligen osedd fram nära till det ställe, der ljuset i lyktan glimtade. Det var i trakten af mjöltrumman, genom hvilken, alltsom säden maldes,

*) Så kallas, bror Adam, den stora af träd gjorda trattformiga öppningen ofvanför qvarnstenarne, i hvilken säden, som skall malas, först hälles in.

mjölet nedrann ifrån stenarne i öfre våningen, och nu som bäst inforsade i en inunder hängande öppen säck. Här fick jag se tvenne karlfigurer stående.

Den ena, mest till åren, med gula, talgiga, rödsprängda ögon i ett med runor öfverdraget bredt ansigte, talade hest vid en annan, i svart mjölig vadmalsrock klädd bonde. Den der rödbrusingen, som nu stryker testarne bakom öronen och plirar så inmarigt emot sin samtalskamrat, måste visst vara herr mjölnaren sjelf, tänkte jag och stod så tyst som en säck.

"Jaså?" sade bonden med en nick, och drog upp sin hängande underläpp. "Men si — jag vet saken," tillade han hväsande och såg sig om.

Jag, som allsicke viste saken, blef nyfiken. Till min förargelse tilldrog sig likväl nu ingenting vidare, än att den ena af dem med sina knotiga, orena fingrar tummade det ur trumman nedkommande fina hvita mjölet; den andra deremot tog fram ur lommen en kort, men bred flaska, hvarur han bjöd kamraten en styrkedryck. Att här förehades bränvin, led ingen tvifvel. Nå det var också sent; men för mig utgjorde det en högst ointressant pantomim.

"Nej, Jan Carlson, det är lögn," fortfor rödbrusingen mjölnaren. "Matts i Wisinge kan

icke hafva bedrifvit slika funder. Då är det bättre att stjäla ett par kappar ur hvar bondsäck. Tag en sup till, så blir du nyktrare, Jan, och kan säga mig sanningen.”

Supen togs, och jag hörde Jan muttra fram en lång rad af en kraftig svordom. Hastigt rann det mig i minnet, att jag hört namnet Jan Carlson förr i dag. Och Wisinge — — låt se — tjenstflickans husbonde var ju hemma i Wisinge? det hade jag hört; och en Jan Carlson hade hon också vid ett tillfälle omtalat, såsom en person, hvilken af hennes husbonde nog länge haft till låns ”blacken.” Den der *Matts* i Wisinge, som här hördes vara å bane, det var kanske således hennes husbonde?

”Ja, herr Ottergren, det säger jag, och si dervid blir jag (inföll bonden, lutande hufvudet nära mjölnarn); och det vet herrn, att jag blir vid det, att — att — att — och Matts är en förbannade lufver, en skälm, ja riktigt vet herrn en utbasad sate — för si det må jag veta, som är hanses svåger; det var syster min, som han var gift med, den attan rackarn — det är ju fan, herr Ottergren lilla — vänta lite —”

Mjölnaren såg bonden skarpt i ansigtet och sade: Men med hvad förgaf han henne då? det är ondt efter tåcke.

"Åh det vet ja'nte. Men här stryka Westgötar må tro. Och det är nog det."

Näst före Våfferdagen nu i förledne våras, säger ni, Jan? men tala saktare. Är här ingen inne från Landsnora? Nej, de hafva gått och lagt sig. Det är bra. Var Brita inne hos Matts hela qvällen före våfferdagsnatten, säger ni? och det är visst?

"Ja herre, si Gud han mig annamma, är icke det visst och rena sanningen. Hon var inne hos Matts, och det är den konan — jag skulle icke bättre säga — som är orsaken till syster mins död. Matts skulle icke gå enkling nu, han, och jag skulle icke vara utan systra mi, om icke Brita — — hon är väl icke nere i qvarnen, vet jag? — hä? jag tycker jag hör något der? det var en usel dank herrn har i lyktan — vänd hit'en —"

Mjölnaren och bonden Jan sågo sig om med långsträckta halsar, båda åt ett håll. Brita? upprepade jag tyst för mig sjelf: det tör vara så hon heter.

Det är väl derföre (återtog mjölnaren, och putsade danken mellan tummen och pekfingret, hvarefter han med samma fingrar snöt sig och fick en gruflig sotfläck midt på sin breda näsa) — det är väl derför, som hon — hon — derföre —

"Ja derföre," vidtog Jan, "är det som hon är så förbannade mån om alla Mattses saker, sköter och ser efter hans kriter *), lappar och syr åt den skälmen. Ty hon tänker väl bli hans hustru åt hösten. Men pass, di ska dessförinnan till Ensta på ting beggetvå, det vill jag svara för, bara jag får ihop vittnena. Syster min dog våfferdagen kl. 7 om morgon, och hon var kolblå under ögonen. Och det var ingen annan, än Matts och Brita som förgifvit henne, ty di va om sams. Jerker stod på gården afton förut vid knuten — med respekt — och då såg han in genom fönsterrutan huru Matts och hans tjenstehjon Brita talades vid. Och Brita gick på med händerna åt alla håll och talade vid Matts häftigt, det såg Jerker genom rutan, som jag säger, aftonen förut. Jerker smög sig ända fram till fönstret, men kunde icke höra hvad de sade, men han såg att de talade, och slutligen gick Matts fram till ett hörnskåp, det såg Jerker, och tog ut en flaska, eller ask, tror jag; men Brita gick in i kammaren, der hennes matmor syster min låg sjuk: och det var afton före våfferdagen, sakramenskade troll till jänta, ty Matts

*) Förlåt, bästa Adam, detta skall vara husdjur, kreatur.

i Wisinge var kär i'na och ville bli qvitt syster min."

Hör ni, Jan, mana då Jerker till tings att bli ena vittnet. Det går bra.

"Ack ja, herr Ottergren lilla, och herrn skall komma och bli mitt andra vittne, så är det hulpet."

Jag — Jan? — men yrar du, karl? jag var icke med och såg någonting våfferdagsqvällen.

"Ne — ne — men si herrn hör ju nu hela saken? som hon är, så har jag sagt'na, och derpå kan ni dyrt svärja."

Men vittna vid domstol, afbröt mjölnaren, det är att — tag en halfva, Jan! hur mår din Kajsa?

"Något ska ni ha, herre, det förstås;" läspade Jan Carlson och tömde halfvan, allt utan bröd till, nu som förr, likväl slickade han i sig litet mjöl ofvanpå.

Prat! inföll mjölnaren.

"Jo se här; det här mjölet, som nu males, är Mattses säd, och taga halfparten eller tridjungen af en säck eller par af denna säd, är icke en synd, när han har tagit lifvet af syster min. Han är fattig, Matts, och det må han gerna vara, kanaljen; jag har lånat blacken af honom, och vänta får han innan han får igen den, ty

han törs icke mucka ett ord eller säga åt mig om'en, efter han väl vet hvad jag kan göra honom för omaket. Af syster mins arf fick han hemmanslotten, och hade de icke haft dotren tillsammans, så vore Matts nu tvungen att gå ifrån jemmanet och lemna hustruns arfvelott tillbaks åt hennas slägtingar, och jag skulle hafva't, som är hennases bror. Men nu sitter han qvar vid gården för sin doters skull, och är liksom hennas förmyndare; och derföre, si, är han så rädd om dotran, att jag tror han låter'na icke sticka ut näsan en gång, för om det kom något vid henne, så miste han ock gården. Men det vet jag, att kommer väl Matts med sin Brita till tings och bli dömda för hvad de bedrifvit om våffermessan, och komma på stegel och hjul, som rätt är, då tar jag också hemmanet, såsom min systerdoters förmyndare, som närmaste frände, kan tro, ty det är jag och det är sant. Och herr Ottergren skall vara mitt vittne. Tag ur dessa säckar halfparten eller tridjungen, det ger jag mitt bifall till, och — men si — för si — vid höstetinget vid Ensta i höst blir di dömda; tag! vi ska lösa upp knuten här —"

Håll, sade mjölnaren, lös icke upp ännu: om jag skulle bli det ena vittnet, hvem blir då det andra?

"Jerker, vet jag."

Jerker? nej, han är i tjenst hos Matts; han duger ej, han får ej vittna mot husbo'n.

"Får han icke vittna om hvad han sett genom fönsterrutan med sina egna ögon?"

Jo, om han icke vore i tjenst hos husbon sin —

"Åh, herre, det vet häradshöfdingen. Ett hjon får icke vittna för sitt husbondfolk, tror jag, eller hur det är; men nog får han vittna emot, om det går på lifssaker. Annars fick man aldrig fast på sanningen, sir herrn. Det var en fan till dank!"

Ts! ts! hviskade mjölnaren. Hvar är Brita?

"Hon är väl deruppe och matar i skrufven, förstår jag. Eller hvar hon är, men här nere fins hon väl icke."

Tänk om hon lyss på oss? hon kunde nog ge oss litet hvitt, likså väl som hon gaf matmor sin. Jan Carlson, se efter —

En hastig rädsla bemäktigade sig de begge karlarne. De togo lyktan och gingo framåt trappan, förmodligen för att stiga upp i öfre våningen och efterse hvar Brita kunde vara. Jag drog mig sakta undan i ett hörn och hade den lyckan att icke upptäckas. De gingo uppföre och lemnade mig dernere i mörkret.

Sådana helvetes historier äro icke i Sverige alldeles ohörda, anmärkte jag der jag stod.

Men ts! de begge karlfigurerna kommo igen utför trappan. De gingo åter med lyktan fram till mjöltrumman. Det är godt att flickan insomnat, hviskade mjölnaren.

"Haha, hon lär minsann varit trött, som kunnat insomna så hårdt deruppe i bruset. Nånå minsann, under sädesanden får man ta i, och hon har väl ej varit lat på Wisinge; allt hvad hon skaffar in i huset tror hon i höst skall bli sitt — men si, ta mig sjutton och en half —"

Knyt upp den här knuten, Jan. Är du viss på att det här är Mattses säck?

"Jaa då. Såg ni icke, att Brita hade lagt sig att sofva på de ännu omalda säckarne deruppe, för att vakta dem, tro mig. De ligga väl ruskigt till deruppe, just högst upp vid sjelfva gapet, som ni icke ännu låtit laga, herre; helt nära öppningen der det stora vattenhjulet far omkring genom begge våningarne. Skulle hon tillra aldrig så litet åt sidan, så ajö vackert — jag tror hon sofver så starkt som i Täby kyrka den der sönda'n, ni mins — nå skadan vore nu icke stor — fan fick en mörderska — hon skulle här komma in i hjulverket och krossas bit för bit. Hvem rår för att hon lagt sig der just?

Man kan väl sofva på andra kuddar än just på Mattses kullriga säckar, haha — jag skulle ej gråta om det skedde — Brita miste då bara lifvet ett halft år för tidigt — sme'găln skulle sakna'na och mästerman — men de få i stället göra med Matts — och det gör sak samma."

Men om hon ligger på säckarne deruppppe, Jan, hur kan då detta vara Mattses säck?

"Jo fan då; hon sofver bara på de omalda, säger jag. Men den säcken, som sist tömdes i skrufven och som stenarne nu gå på med, det var också Mattses, och hans mjöl är det som kommer rinnande ner här — och den tomma säcken herrn håller i, det är Mattses urtömda säck, som säden mals af. Jag måtte väl veta, att Matts skickade fyra tunnor till qvarnen att mala, så här tidigt för hösten, som han nyss tröskat ur, för det behöfde han sälja att betala auktions-restantierna med; ty, vet ni herre — kan han icke det, så har han utslag på sig och pantning, sir herrn — och derföre är denna säden honom så angelägen och dyrbar — — och det skadar ej åt'en om vi taga deraf, han kommer dess värre i klämman för restantierna" m. m. som de vidare hviskade åt hvarandra, och som jag icke rätt minnes.

Jag fattade ett hastigt beslut. Det föll mig

in, att just nu vågade hon ånyo sitt lif för dessa säckar, som hon lagt sig på för att, insomnande af trötthet, på detta sätt mot stöld bevaka. Vig och tyst smög jag mig utmed väggarne fram till trappan. De begge mjöltjufvarne hade nu satt lyktan ifrån sig, ställt sig på knä och läto mjölet rinna i — jag vet icke hvilken säck — nog af, jag och trappan voro lemnade i skymning. Jag steg uppföre utan att märkas. Bullret af de kringfarande qvarnstenarne hördes häruppe ännu starkare, och jag behöfde ej befara att min gång skulle höras. Men här var alldeles sotmörkt. Hur skulle jag hitta fram till —

Och äfven om jag letade mig fram till hennes farliga lägerplats, kunde ju min ankomst eller den minsta oförsigtiga rörelse förorsaka, att hon ifrån de kullriga säckarne ramlade utföre —

Jag lyddes på det stora vattenhjulet, för att af bruset hos det upptäcka åt hvad håll jag skulle ställa mina fjät. Jag skred varsamt ditåt.

Hvad som gjorde detta gående rätt pittoreskt, var att golfvet här, såsom ofta händer med mellanbottnarne i qvarnar, gissnat och spruckit, så att långa strimmor af ljusets sken, från lyktan dernere, gick fram öfver golfvet och gjorde hela den öfriga omgifningen dubbelt svart. Mörkret var randadt med långa smala blodröda strimmor.

Emellertid steg jag muntert, men varsamt fram. Jag kom så nära gapet, att jag tydligt hörde det gigantiska vattenhjulet ur sina stora skoflar nedkasta massor af vatten helt nära mig. En sådan öppning emellan öfre qvarnvåningen och sjelfva hjulen är annars icke vanlig; men förmodligen hade den tunna plankväggen här gått sönder och ej hunnit lagas. Inunder fötterna darrade bjelklaget af det förfärliga arbete och knarkande, som det inre qvarnverket och de mindre hjulen förehade; det var som höll jag på att sjelf komma in ibland kuggarna och utan skonsamhet sönderknokas.

Hastigt studsade jag och stannade tvert. Lyktan der nere lär genom någon omflyttning hafva blifvit bragt i den ställning, att den kastade sin låga på ett nytt sätt. Nära utmed mig visade sig hastigt i golfvet en större öppning än mellan andra tiljor, der jag förut framgått, och genom denna öppning uppsteg ett bredt sken. Det upplyste, likväl endast styckevis och till hälften, en grupp. Tre säckar, och ofvanpå dem tjenstflickan sofvande. Så ovarsam om sig, så glömsk hade hon nedlutat sig. Månne en mörderska kan lägga sig i en så egen ställning? kan vara så omedveten om — så okunnig — och med ett så fint naturligt behag likväl —?

Rörelsen i qvarnen kom äfven Britas läger att gunga, flere friska vattendroppar stänkte in på henne och foro äfven mig i ansigtet. Hela hennes figur svigtade och det föll mig in, att sjelfva denna enformiga skakning, jemte det oafbrutna entoniga sorlet, medfört någonting hårdt insöfvande för den som en gång sjunkit i slummer. Hennes ögonlock voro slutna, men bleka. Att väcka henne var fruktansvärdt. Vid minsta falska rörelse, vid häpnaden för mig då hon vaknade, kunde hon ögonblickligt nedstörta och bli ett rof för det stora hjulets skoflar. Jag sökte efter hennes lilla halsduk, den fans icke. Lätt och helt varsamt tog jag henne då, sådan hon låg, lyfte henne upp och bar henne fram till en säkrare plats. Jag satte henne ned på stenkaret — den breda öfverbyggnad af träd, hvarunder qvarnstenarne befinna sig, Adam, och som skrufven sitter i. Derframme var alldeles kolmörkt; jag kunde icke se om hon vaknat. De hade åter vändt undan lyktan, och skenet försvunnit.

Hon måste hafva varit ganska trött, åtminstone var hon så djupt insomnad att hon icke höll sig uppe. Hennes hufvud nedföll liksom dödt på min arm, eller kanske rättare mot mitt bröst. Nu kunde jag väl utan svårighet och fara

väcka henne, men i stället föll det mig något annat in, som jag vill omtala.

Jag satt sjelf på stenkaret, jag kände hennes varma lätta andedrägt emot min ena hand, hennes hår låg i den andra. Hennes ansigte kunde jag icke se, om icke ur minnet: hela hennes öfriga person var också så i mörkret, att jag icke viste om hon satt eller låg. Emellertid var hon alldeles stilla. Här kunde jag väl försöka någonting djerft, som ännu ingen påfunnit.

Stödjer — så tänkte jag — en förbryterska här sitt hufvud på mitt knä, så måste ett eller annat ord, hviskadt i hennes öra, kunna uppskrämma henne. Jag hade velat gifva en börs blott för att få veta namnet på hennes döda matmoder, Mattses hustru.

Nu stod icke detta namn mig till buds; hvad skulle jag i stället hviska? Jo, tänkte jag — jag lutade min mun ned till henne, och

"*Våfferdagsafton!*" sade jag med dof röst tätt invid hennes öra.

En lång, lång suck gjorde sig härvid väg ur hennes bröst, trängde ut genom hennes läppar, och jag kände en stor mängd varm och högst angenäm luft komma i min hand. Denna luft var dock på vägen att isa mina ådror. Hvad skulle en sådan suck, ett icke otydligt svar på min

hviskning, betyda? I detsamma kände jag en rörelse af hennes emot min hand hvilande läppar. De kysste min hand.

Denna för henne sjelf alldeles obekanta kyss gjorde likväl på mig en underbar verkan: det var, som bönföll hon genom den hos mig, att jag icke skulle tänka illa om henne.

Att hon fortfor att sofva, det fann jag Men jag lyssnade skarpt; ty, efter hvad qvarnbullret tillät mig upptäcka, tyckte jag mig förnimma, att hon framsade några besynnerliga, afbrutna ljud. Kanske brukar hon tala i sömnen? Jag vill ännu en gång försöka mitt utrop:

"Våfferdagsafton!"

Knappt hade jag yttrat detta hårdt och tydligt i hennes öra, förrän hon lät höra följande:

"Nej — nej — icke på våffermessafton — sjelfva natten — klockan tu — tu —"

Hvad? tänkte jag. Något måste således ändå hafva skett? något mörkt — ohyggligt — förbannadt sat-tyg —

I detsamma kände jag upp emot mig den högst aromatiska ångan af hennes andedrägt. Hon måste då hafva lagt nacken nedåt. Ehuru jag intet såg, var det tydligt att hon vändt ansigtet upp. Om hon nu ville företaga sig att tala i sömnen? I den ställning, hon lagt hufvudet, hade jag icke

mer tillgång till hennes öra. Också viste jag knappt hvad jag vidare kunde vilja hviska henne. Friska unga menniskor, isynnerhet på landet, hafva i sin andedrägt någonting vårlikt; det är ett doft, som käns nästan icke alls. Men hvad som käns, vet du Adam, är rätt roligt.

I saknad af örat, nedlutade jag mig i stället till hennes mun och sade midt öfver den:

"Matts! Matts!"

Härvid spratt hon till, men vaknade icke. Fördömda qvarn! bullret hindrade mig att höra den halfhögt uthviskade begynnelsen af hennes svar, men att hon yttrade någonting, det märkte jag. Ganska afbrutet och otydligt var det.

Jag lutade mitt ansigte ända ned. Då tyckte jag mig noga höra dessa ord, svagt artikulerade: "stackare — proh — brunte — min far han dog han, fattiga, fattiger — men husbon begrof — så vackert — vacker, i hvit skjorta — farväl min far — och mor — Matts vill — se så — proh! — vill jag tjena — han som gaf den dyra svepningen — farväl min far och mor — tack skall han ha — nej nej — icke så der, Matts —"

En tystnad följde. För att åter anslå den sträng, som i hennes samvete måste vara ömtåligast, om ett brott af ifrågasatt att här verkli-

gen begåtts, böjde jag mig åter till henne och yttrade mycket noga och högt:

"Matts! — förgift! — gift!"

Ingen ryckning i hennes nerver förmärktes härvid. Men kanske hon nu sof så, att hon icke hört mig? Jag upprepade:

"Gift — gift —"

Nej då — nej — min husbonde — icke så der — gör aldrig så — icke gift — jag vill icke — icke gift — mig — för — för — — giftas vill jag icke —

Härmed slöt hennes gåtlika svar. Jag lyssnade, men allt var åter tyst. Du vet, Adam, att på bondspråket betyder ordet *för* detsamma som engelskans *for*, *ty*. Hennes uttryck af nekande art till sin husbonde kunde då emot slutet få denna bemärkelse: "jag vill icke — icke gift mig! — ty — ty giftas vill jag icke;" hvarvid det första gift lätteligen kunde vara en af sömnen förorsakad abbreviatur af *gifta*. Jag fann väl deri en bekräftelse på Jan Carlsons försäkran der nere, att Matts skulle hafva haft några planer om giftermål med Brita, som hon likväl, för att döma efter hennes egna uttryck, afslagit. Men, åter, ansåg man icke *gift* som en förkortning, utan såsom sjelfva substantivet Gift; och tydde man icke *för* till *ty*, utan drog det

tillsammans med det efterföljande *giftas*, så uppstodo deraf meningar af ganska svart innehåll. En tanke genomgick mig: "förgiftas vill jag icke", kunde i Britas mun betyda, att hennes husbonde haft anläggningar äfven emot hennes lif. Till exempel, om han velat mörda sin hustru för att ega Brita, men, då hon af motvilja icke velat honom någonting, hotat henne sjelf med något dylikt? Matts sjelf — han, som jag personligen aldrig känt, var den person i hela detta skådespel, som nu började stå allramörkbrunast för min inbillning. Jag riktigt stirrade i mörkret, der jag satt, vid tanken på honom.

Jag lutade mig ned för att ånyo väcka henne till tal och sjelfupptäckt genom några ord — då jag hastigt hörde tvenne starka stampningar på golfvet såsom af fötter tätt utmed mig.

Jag hajade till, förlåt mig det. Fins då här i mörkret ännu en tredje person? Det lät som med tunga grofva skor, nästan trädskor. Var det flickans? Jag påminte mig, att folket håller till godo att, så små fötter de stundom ega, dock bruka sådana. Straxt kom jag likväl ur skogen ihåg, att hon haft alls inga skor på sig. Hur skulle jag komma ur denna ovisshet? Jag måste nödvändigt veta hvem eller hvad som stampat, för att erfara om här fans vittnen? Men väcka

upp henne, det ville jag för ingen del. Utgången af min ransakning och sanningens upptäckt i denna vigtiga sak berodde just på, att hon, fortfarande i sömn, men lockad till tal, skulle föranledas att yppa hvad hon vaken kunde rädas för: åtminstone skulle hon säkert hafva förskräckts och skyndat bort ifrån en sådan som mig — en så obekant — om hvilken hon ej behöfde ana något godt. Då jag således nödvändigt måste veta om skor funnos på hennes fötter, och icke tordes väcka henne, återstod för mig ej annat än att sjelf leta mig fram till den upplysning jag behöfde.

När jag slutligen fick rätt på hvad jag i mörkret sökte, fann jag att hon var utan mycket och äfven utan skor, alldeles såsom jag sett henne i skogen. Men hvad — hvad i Guds namn hade då stampat?

Knappt hade jag uttänkt denna mening, då det ånyo stampade två tag, och, som jag tyckte, på golfvet änn närmare oss. Det klack mig i bröstet — det ville blixtra för ögonen — hade vi då en osynlig furie i grannskapet? midt för oss? eller öfver oss? eller på oss? I brådskan tryckte jag henne hårdt intill mig, till försvar, liksom om någon stod färdig att rycka henne bort i en afgrund.

Flickan utropade nu i sömnen: bort — bort,

bort Matts — o min husbonde — aldrig mer så som våffernatten — jag skall vara trogen ändå — ändå — oh gif aldrig — —

Var det då Matts sjelf, som likväl på något sätt osynligen stod här och stampade? Jag bjöd till att skratta åt denna min orimliga föreställning.

Det urgamla svenska kuraget infann sig nu oförtänkt hos mig; jag är så god som en ann och beslöt att i förtreten stampa sjelf. Det gjorde jag, två dugtiga tag i golfvet, der jag satt, såg stindt framåt i den svarta luften och myste dessa ord: ”vet hut!” Jag vet icke hvem som tog åt sig detta, men bort tassade någonting som i strumplästerna — bort till den vrå af qvarnen, der det stora vattenhjulet förde sitt väsende; det drog sig alldeles dit öfver säckarne — der jag förut hade lyft upp den vackra Brita — och straxt derpå, om ej mina öron dårades af qvarnbullret, tyckte jag att något med en förfärlig duns damp ned mellan hjulen, och att vattenforsen ökade sig med en fördubblad brusning. Nu följde en lång paus, och det var länge alldeles tyst i qvarnhuset.

”Ha ha ha ha ha!” hörde jag efter en stund genom trappöppningen ifrån de begge sluga männerna dernere. Hvaråt de skrattade så uthållan-

de var mig obekant: kanske hade de slutligen upptäckt säkraste sättet för utförandet af rättegången. Hvad de sade, kunde jag oaktadt all ansträngning icke utspana. Flickan måste härunder hafva lidit af en svår dröm; hon ryste och darrade och knäppte sina armar om mig med yttersta häftighet. Hon trodde väl i drömmen att hon så hårdt, så nära slöt sig intill sin far eller sin mor såsom sitt enda värn.

Jag kunde sjelf knappt andas: icke en gång mina händer och fötter kunde jag röra, så omsluten satt jag. Bedröfliga ord utan uttryck — cauchemar —

Men kosta hvad det vill, skall jag göra mig lös. Jag sprang upp och befriade mig med yttersta ansträngning. Hennes långvariga sömn började förefalla mig onaturlig, åtminstone högst besynnerlig. Borde hon icke nu hafva vaknat, då jag så våldsamt uppryckte hennes armar? allt detta hänger icke rätt tillsammans. Men att utgrunda förhållandet härmed hade jag icke tid. Det gällde framför allt att förinta bofvarnes plan. Ty räddas ifrån rättegång, det måste hon. Det hade jag satt mig i sinnet.

Kan jag icke skrämma de kanaljerna?

Jag satte, eller rättare lade ifrån mig min obe-

obekanta här. Men jag fick icke taga ett steg bort ifrån hennes behag, förrän jag höll på att stupa emot något på golfvet. Jag tog upp det och fann en kjortel.

Hastigt rann mig i sinnet, att jag, som nyss jagat på flykten ett okändt väsende, kunde väl ock försöka mig emot en mjölnare och hans kamrat. Skälmar äro alltid fega. — Skratta nu, kära Adam, åt det som följer.

Jag satte den upphittade kjorteln öfver hufvudet på det sätt, att jag fastknöt den ofvanom hjessan, hvarigenom jag måste få utseendet af ett ganska långt fruntimmer utan hufvud. Jag fick ej derigenom för mina ögon stort mörkare än jag hade förut. Jag letade mig fram till trappan, fattade ledstången, gick fyra, fem tunga fjät utföre trappstegen och sade: "Tjufvar!"

Med ett dubbel-anskri af oh! och fan! störtade mjölnaren och Jan Carlson åt sidan ned utmed den säck, hvars mjöl de plundrade.

"Min döda syster!" utropade Jan. "Ack himmelens — jag igenkänner den blå vadmalskjorteln, som Brita fick ärfva efter dig. — Oh! hvad befaller du? hvad du är hiskeligt lång, liksom alltid! och utan hufvud!"

Låt bli mitt mjöl, och stör icke genom edra knep min ro i grafven, sade jag.

Jan, här är ugglor i måsen, hviskade mjölnaren. Det der har ej sin riktighet. Var dristig och djerf, gå och hugg'na vid örat — se här min hjultång.

Här gäller att behålla öfvertaget, och kanske lifvet, tänkte jag. "Hvad bofvar?" ropade jag — "menen J, att jag icke känner edra grofva funder? Förehafven J icke en orättfärdig rättegång? Ämnar icke du, arge mjölnare, vittna falskt? Tänker icke du, broder, drifva min efterlefvande man till galgen, för att bekomma hemmanet såsom förmyndare för Mattses och min lilla dotter. Du best! månne jag icke vet, att du behåller blacken hemma hos dig orättfärdigt och utan skäl? Hvad angår dig min död och huruledes jag lemnat lifvet? Bof, jag har dött på min sänghalm, och vare detta dig nog. Fall genast på knä, och svär din dyraste salighetsed på, att ej sträcka ut ett finger till denna gudlösa process, eljest skall jag först reta upp blacken emot dig, att han sparkar sönder dig när du kommer hem, och derefter skall jag redan denna natt gå in till landskansliet, ja till landshöfdingen sjelf genom lykta dörrar in i hans sängkammare, och befalla honom hufvudstupa skicka länsman på dig och häkta dig för argan list; ty landshöfdingen är en man, som förstår andens kallelse,

och, så visst som jag är din syster, skall han lära dig veta hut, broder Jan Carlson!"

Detta tal gjorde verkan, förmodligen för att samvetet slog skälmarne. Genom en öppning på klädningen hade jag för mina ögon fått en liten dager, så att jag kunde varsebli hvad som föregick. Jan Carlson föll till golfvet blek och stammande.

Som jag ville sätta det fiendtliga partiet i strid med sig sjelf, fortfor jag: "Huru har du, käre broder, kunnat gå så falskt till väga, att du velat inljuga och narra den hederlige mjölnaren, herr Ottergren på Skällnora? säger du icke honom derframme, att du vill gifva honom mjöl ur Mattses säck från Wisinge? och det är allt lögn. Med endast fyra tunnsäckar for Brita hit från Wisinge, det må jag veta; och de ligga ännu orörda, omalda deruppe på loftet. Men den der säcken, ur hvilken rågen nu är påslagen i skrufven och males, och hvaraf du stjäl mjölet den är — bekänn straxt och det genast, hvems säck det är —

Jag ville ej sjelf säga hvems säcken var, ty det viste jag icke. Min plan lyckades förträffligt. Jag märkte, att Jan Carlson vid mina ord skiftade färg, for än åt den ena sidan, än åt den an-

dra: staplade, mumlade och bar sig åt som en på bara gerningen gripen skälm.

"Hvad är det här för slag? — du din attan skock lymmel!" röt mjölnaren, och sneglade väl litet halfförskräckt åt sidan fram på spöket (mig), men troligen ansåg han sig nu säker, emedan han tog samma parti som spöket. "Helvetes kanalje" — fortfor han, satte begge armarne i sidorna och gick Jan Carlson på lifvet. "Hvad är det för politik du velat purra i mig? Det här är icke Mattses säck, utan det är — nej får jag se — nå så Gud han mig förlåte! — min egen! — min egen? Och det var med min egen råg du ville till ett falskt vittne köpa, muta, hyra mig, du din attan hurra millioner! Är det möjligt, att jag kunnat vara så full?"

Herre Je — herre Jemini! utropade bonden, då den axelbreda mjölnaren flög öfver honom och gaf honom — jag har svårt att säga huru många "kurrilar." Likväl fattade Jan Carlson mod: han var mycket mager, såsom vanligtvis bönder på de smärre hemmanslotterne; men senorna lär han hafva haft i godt behåll, ty han emottog mjölnaren som en karl, och denne var nära att tumla öfver skranket. Många svordomar upprepades nu, som, blandade med sjelfva qvarnens dofva buller, bildade en heroisk symfoni. Det fick utseende

af att bli ett ansenligt slagsmål. Första följden af deras bragder var lyktans omkullstjelpande, hvarigenom hela qvarnen, både i nedre och öfre loftet, föll i fullkomlig natt. De begge kämparne drogo sig allt närmare qvarndörren för att komma ut — jag förmodar de önskade sig någon dager af aftonhimlen, för att se hvarann i synen och träffa med armarne. Men härunder yppades likväl så många ord, att åtminstone ingen process vid Ensta eller anklagelse i det ifrågasatta målet kunde behöfva vidare fruktas. "Nog vet jag, att du är en listig skälm," sade mjölnaren till sin fordna vän, numera motpart. "Och huru syster din dött, det gifver jag fan; och inte bryr du dig om det heller. Men du vill komma åt Matts, din satan, och går du till rätta med honom, så lofvar jag dig att bli hans försvarare; och skickar du ej honom blacken snart hem, så skall jag upptäcka alla dina inmariga satputs."

Mina puts äro icke gröfre än edra! skrek Jan Carlson; och jag kan räkna upp på tinget allt hvad ni stulit, långt öfver qvarntullen, herre! Och syster min, hon må ha dött hur hon vill — Gud förlåta'na — men tyst herre, hon står ju ännu qvar i trappan, eller hur?

"Åh din mes, tag det här, så får du kurage," sade mjölnaren.

Verkligen fick också Jan Carlson en örfil, som ingaf honom sjelf mer kurage. Ty, helt och hållet glömmande sin syster på trappan (mig), for han som en tiger öfver mjölnaren, och härvid tumlade de begge i raseri ut genom qvarnhusporten, utanför hvilken jag, inne, hörde en del af fortsättningen, och bland annat dessa brutna ord: "Matts skall jag knäcka, honom skall jag knostra likså väl som er, herre — Matts! Matts! Matts! Och jag kan lägga detsamma i hans skjorta, som det som lades i hennases kjortel — —" Så försvunno de utanför och jag hörde intet mera.

Inni qvarnen var nu fullkomligt tyst. Mitt första göra blef att taga den mysteriösa klädningen af mitt hufvud; men jag kunde härvid icke undgå den anmärkningen, att efter Jan Carlsons utsaga detta varit den dödas, och att den nu tillhörde Brita. Jag tog den i min hand, och gick trappan upp för att återlemna hvad som måste vara henne rätt angeläget att återfå. Oförklarliga känsla! När jag steg uppföre — ehuru jag använde all försigtighet, tyckte jag det gick omkring för mina ögon. Det kunde jag väl icke se på föremålen, emedan de voro mig osynliga; men jag kände liksom en svindel. Jag ansåg detta

härröra deraf, att jag en stund stått och haft hufvudet inne i ett tyg: men — likagodt, här var icke tid att öfverlägga. När jag uppkommit, så att jag kände mig stå på golfvet i öfre loftet, stannade jag först och lyssnade, om hon derborta icke skulle hafva vaknat ännu. Men nej. Långa sömn? Det var som hade hon njutit opium, eller åtminstone blifvit döfvad genom grannskapet af narkotiska ämnen. Jag gick framåt, såsom jag förmodade, till platsen hvarest jag lemnat henne. Men jag fann mig så underlig, att det var som jag sjelf blifvit fattad af något narkotiskt. Icke kan det hafva kommit af det stora slagsmålets åhörande — tänkte jag, bemannade mig, och steg framåt temligen bra. Snart kände jag mig vara framme och lade ifrån mig klädningen. Jag kom in emellan någonting, spratt till och gick hastigt tillbaka; men åter hindrades jag, så att jag kom dit fram igen. Leende gick jag åter hastigt tillbaka. Jag ville hafva gifvit mycket för att få qvarnen att stanna, på det jag måtte kunna hitta vägen ut. Men det blef mig allt mer omöjligt att komma ifrån henne, bort. Min svindel tilltog, jag förvånades. Jag började frukta, att det skulle gå med mig alldeles som med den stackars flickan. Hastigt, likt en blixt, flög genom mina just på gränsen till yrsel öfvergåen-

de tankar — det föll mig in ett par af de brutna ord, jag hört Jan Carlson yttra dernere, då han redan var utkommen på qvarngården. Tänk, föreställde jag mig — om uti sjelfva den här besynnerliga klädningen någonting döfvande, sömngifvande blifvit inlagdt, insydt? Skulle det verkligen så förhålla sig, att Britas matmoder först inslumrat och slutligen aflidit af verkningarne från något i klädningen, så kunde ju Britas lif äfven sväfva i fara? Hon måtte väl förut hafva burit på sig denna drägt, hvars faror blifvit henne obekanta, emedan hon kanske ej nånsin hunnit att så långvarigt som nu insomna i den, och således icke gripas deraf så häftigt eller länge fortfarande, att det dödat. Men nu? Ganska angeläget var det derföre, att jag sökte få sofverskan vaken; hon måtte sedan tänka om mig hvad hon ville. Men skulle detta med hopp om framgång försökas, så måste likväl den fatala klädningen först aflägsnas; ty den underhöll utan tvifvel ännu mer den djupa lethargi, hvari flickan fallit. I ett ögonblick tog jag och slungade kjorteln långt bort — hvarest det förbannade plagget nedföll, kunde jag icke se. Jag fattade den sofvandes älskvärda gestalt för att väcka henne; hon var mig osynlig. När jag uppreste henne, kände jag hennes hufvud falla ned mot min arm,

liksom hade hennes hals förlorat all styrka. Jag kände att opiattillblandningar voro söfvande på ett i hög grad angenämt sätt. Huru egen var likväl för mig den föreställningen, att hon, dårad af sin sömn, icke nu skygg och med den fina elasticitet i tycket, som jag från skogen viste att hon egde, for upp för en obekant? Det föreföll mig på ett så särdeles sätt ömt rörande, att ett väsende af det mest retliga slag skulle vara så handlöst öfvergifvet af sina egna nervers kraft, att hon icke flydde undan — långt — långt —

På hvad sätt skulle jag väcka henne? Det vanliga, ehuru litet oädla, att luggas, vore väl det naturligaste; men det gjorde mig ondt. Likväl försökte jag det: jag tog i hennes långa, utfallna hår, och ruskade — helt smått likväl. Det gjorde också ingen verkan. Nu försökte jag i mörkret att finna hennes ögonbryn och ögonlocken derunder: jag ville varsamt draga upp dem, i förhoppning, att då ögonen aftäcktes, detta måtte verka något till uppvaknande. Det hörs på mig huru klen anatom jag är, bror Adam. Emellertid gjorde jag hvad mitt glada infall ingaf mig. Med de allralenaste finger sökte jag rätt på ansigtet och rörde ögonhåren på det ena ögonlocket. Jag drog det mycket sakta upp. Hon väcktes ej häraf; men — var det inbillning, eller

ej — jag tyckte mig se en hastigt försvinnande ljuspunkt lysa midt framför mig. Glansen var mild, svag, lik en stjernas i den aflägsnaste himmel, och jag vet icke om det kom ifrån ögat; det är mycket vanligt att personer, hvilka, som jag då, stå och stirra i mörkret, hastigt tycka sig se en skymt, som ej annat är än ett optiskt spel i deras egna ögon. Litet skrämd likväl — om jag skall bekänna allt — släppte jag igen ögonlocket. Jag sökte nu med pekfingret vägen öfver pannan till det andra ögat. Äfven dess ögonlock öppnade jag sakta och varsamt: men härvid förmärktes intet sken i det svarta rummet. Hur i Guds namn skulle jag få henne vaken? Det här är alldeles förgjordt. Jag tillät mig nu en sak, som du måste vara så god och ursäkta, bror Adam. Jag kysste hennes öga, i barnsligt hopp att det skulle uträtta något till väckelse. Alldeles icke. Starkare medel skall det vara.

Jag måste väl — jag fattade och skakade rätt ovänligt hennes täcka person. Utan följd. Kors i herrans namn! men hur skall detta slutas? Först nu föll mig det enkla in, att högt nämna henne vid namn, hvilket plär vara det verksammaste sätt att väcka en insomnad. "Brita, vakna!" sade jag. Oförmodadt och ganska hastigt omslöt

hon mig med begge armarne och utropade: Matts! Matts! för Guds skull! icke ned här! jag vill icke! — ack! ack!

"Matts är icke här — Brita!" svarade jag. Men hennes hufvud föll tillbaks emot ryggen, och jag fann deraf, att det varit i sömnen hon ropat. Obegripligt ihärdiga tillstånd — löjliga — ett slut! ett slut! Skall jag taga upp min knif och rispa hennes hand? — om jag ock sårar henne, så är det väl bättre än att detta fortfar ända till döden. Tyvärr märkte jag, att mina armar voro omfängslade och jag kunde icke. Konvulsivt omhölls jag af henne. Intet annat återstod för mig än att — jag vill knappt säga dig det, Adam — bita någonstans; ty mera än min mun egde jag nu ej att befalla öfver. Detta var i sanning bra hårdt, men ögonblickets nödvändighet var för vildt. Jag nedsänkte mitt hufvud emot hennes gestalt; ingenting såg jag, men något måtte väl mina tänder träffa. Får hon också ett litet sår, så är det bättre, än — och gör ingenting. Jag förde munnen ned och nappade med läpparne tag i någonting, som måste hafva varit en fåll. Att bita i den var icke värdt. Jag sökte derföre något annat. Jag hörde det klappa häftiga och täta slag straxt bredvid. Att bita här var mig omöjligt. Jag sökte mig om, och — men

Gud vet af hvilken inre nyck släppte hennes armar just i detta ögonblick mig lös; och som jag ej heller höll henne, föll hon ned på golfvet. Kanske är det nu hennes sista stund — hon ligger der, hon dör? Omöjligt, Adam, fick jag lemna henne så. Jag lutade mig ned. Jag ställde mig sjelf på knä. När jag sträckte fram min hand, fick jag tag uti — minsann — hvad det var skall jag icke säga — det föreföll mig rundt, men hårdt, och liksom fastsydt i kläderna. Ett fynd — det slår icke felt! Jag upptog ur fickan min knif. Jag hade djerfhet nog, att med knifven leta mig fram i mörkret till det som jag höll uti. Adam! jag fann en dyna, häftad fast eller fastsydd vid något. Helt hastigt sprättade jag bort den, steg upp och höll i handen detta, som ångade af musque och pernambouc, och föreföll mig vara sjelfva grundorsaken, eller åtminstone en jemte klädningen högst verksam anledning till den obegripliga slummern. Hade jag rätt eller icke — nog af — jag slungade äfven denna afgrundspersedel långt bort åt den trakt af rummet, der jag hörde hjulen brusa som värst. Tick, tack, tick, tack — sade det emot väggen, när det kastade hann dit — straxt efter rullade det ned i öppningen, der stora vattenhjulet gick — och pysch! pysch! pysch! hördes det i forsen.

Nu är flickan säkert alldeles fri från insöfningen, hoppades jag — böjde mig ned, fick lyckligtvis tag i hennes hand och lyfte henne upp. Hvem kan väl döma om min känsla, då i detta ögonblick det lät framför mig i svarta luften alldeles som om hon fick ett högst ansenligt slag på sin kind? "Oh!" utbrast Brita med ett anskri — rätade sig upp, och jag märkte tydligt, att hon kunde stå för sig sjelf. Är du vaken? utropade jag.

"Jesus! hvar är jag?" sade hon med en röst, som tillkännagaf högsta förvåning och skrämsel. Hastigt gjorde hon sin hand lös, och ehuru jag ingenting kunde se, tyckte jag att en varelse stod framför mig, som darrade i alla sina former.

"Jesus! min Gud! hvad är det här?" hörde jag henne ånyo utropa.

Jag var verkligen i förlägenhet. Om jag med minsta kny gaf min närvaro tillkänna, så lopp jag fara att såsom en helt och hållet obekant förorsaka henne ny skrämsel. Kunde hon hemta sig — kunde hon komma ifrån detta ställe, utan att alls märka mig eller veta af att jag varit med, så besparade jag henne mycket bryderi. Aflöpa huru det ville, så beslöt jag att hålla mig så tyst och stilla som möjligt, der jag stod på golfvet.

Jag hörde huru flickan med lätta men oroliga steg gick hit och dit i korta vändningar.

Emellertid var det icke lätt för henne att hitta rätt på alla de saker hon sökte. Några djupa andetag undföllo henne under vandringarne på golfvet, men i början sade hon ej något annat ord än: "Nå si de va då hiskeligt — nå si maken! — uj!" — Min värsta fruktan var att hon i mörkret skulle nalkas hjulgången och nedstörta; men jag hörde henne endast gå omkring stenkaret. "Ah!" sade hon en gång och med ett uttryck i rösten af begynnande glädje — "si de va galant!" — Jag upptäckte härvid ett fint strykande någonstans i luften, och gissade att hon till sluts fått tag uti sitt halskläde, som hon satte på hufvudet, och dervid strök det långa håret i ordning derinunder. Derpå hörde jag att hon satte sig ned vid skrufven.

"Herre du Gud!" yttrade hon skämtsamt, "hvar har jag min — åh, si den ä me borta! — den me? De ä fali galant de här! Hva? sch! jag hör på kramaset, att de ä Skällnora jag ä på? tåcke väsen — du Gud! har jag inte nu sofvit igen? Jo si de har jag."

Paus.

"Det är nu fjerde gången sedan matmoras

död, och att det alltid skall hända mig när jag är borta? Herre min — men hvar är —"

Paus.

(Fjerde gången? tänkte jag för mig sjelf — och stod som på nålar.)

"Ja, de ä fali roligt de här. Det måste jag säja; och om jag inte ger mig ur Mattses tjenst, och det med snaresta — — Jag går till syster min i Mikèle. — Hvad har jag för nöje af di här kläderna jag fick, och som jag gjort mig grann i? Så var det i midsommars, när jag dansade vid majstången på Ahlby — då somna jag — och så gjorde jag vid Ersmäss. De ä just galant de här. Och hur gick det vid Täby kyrka? det var tredje gången och det var skam. Just som jag skulle vara så tung helles? Och nu är det fjerde gången. Nej tack ska ni ha — jag ger mig ifrån'en, ty det är allri riktigt. Uj då — det är rart det här — skall jag sitta tåcken och höra på hur sä'a mals — nej då. Sofva kan en väl utan — men — nej si —"

(Nu har jag klaven, tänkte jag — denna lifliga flicka beklagar sig sjelf öfver, att hon flere gånger råkat i denna besynnerliga lethargi, och tillika att hon burit sin matmors kläder; nu återstår att veta — men jag blef afbruten i min betraktelse af ett par dugtiga slag i golfvet allde-

les liknande det lätet, då jag en gång förut tyckt mig höra stampningarne.)

Klafs! klafs!

"Ligg der ni otäcka tjocka näfverskor — hva skulle jag ta er med mig till qvarna efter? — ni kunde gerna vara hjemma. När jag gått barfota hela vägen, så kunde jag väl vara utan er här. Det är ingen lycka med husbons saker och icke med hans hustrus heller. Himmelens Gud! vänta lite —"

Paus.

"Men aldrig skulle man gå i dödt folks kläder — om jag bara hade några sjelf, som vore hela — att jag icke skall vara värdig att ha en endesta våd sjelf! Men jag ger mig bort i Mikèle ändå, jag kan få klädningar jag som en ann. Jag tar mig ledig i höst och sätter mig öfver vintern hos syster min vid Rosenkällan, och då skall jag väfva hela vintern öfver, så jag blir oppklädd och rar till våren. Men hur skall jag få garn? Jo, om icke Matts ljuger, så skall jag hafva ut min ull i höst af honom, det skall väl förslå — jag frågar ej efter att sticka mig strumpor åt vintern, för om jag sitter inne hos syster och väfver, så behöfver jag inga på vintern — det blir bra garn af det — så får jag ränningen — men grå och ful blir väle den. Nog skulle jag vilja hafva li-

tet turkiskt rödt att bära i — men det är så dyrt, så det mäktar en inte. Men jag skall nog skaffa mig det ändå — och blått, indigo di kallar — jag säljer gullringen — hva ska jag med den och göra? — och då blir jag bra till våren. Då ger jag mig till moster min i Wallentuna-Grana, för bönderna i Grana det är karlar till folk. Och der ska jag ta mig en tjenst, så hej och hopp san — — Herre min Jehu här ä kallt — ska jag inte få —"

Paus.

"Aha — så —" utropade hon hastigt — "jag hör derute på gården, att den saten Jan Carlson är här — den såg jag icke till, när jag kom till Skällnora — det var fadren! Då ska ni få se, att han varit uppe och stulit sakerna af mig medan den stygga slummern kom — hör bara hur mjölnaren och han svärja och förbanna sig — "dra — för — fan" — — Ja, det må de göra, de äro goda nog åt hvarann, och om di åt opp hvarann, så skulle jag skratta — en sån rackare till karl! Men såna ä di i Täby-socken — nej jag ger mig till Wallentuna till moster i Grana, der är roligt, och der är — Matts må fria bäst han vill, det ger jag på båten. — Ha ha ha! har ni hört på maken så de svärja der nere — ts — de tala om Matts i Wisinge tror jag? — ts! ts! hvad

säga de der nere? de tala om malmoras död, tror jag — ja, om Jan Carlson ville tala om den riktigt, så —"

Att flickan steg upp det märkte jag: jag hörde hennes steg än hit, än dit — men helt oförtänkt, och utan att veta det någon person fans i rummet, kom hon i mörkret gående rakt på mig. "Herre — uff! hvem är det?" utbrast hon och for med ett anskri tillbakas.

Hennes stora förskräckelse var ganska förlåtlig. Jag beslöt att iakttaga tystnad och stå stilla, ty jag fruktade att rösten af en obekant skulle ännu mer förfära henne.

"Hvad var det förslag?" fortfor hon med kort andedrägt — "men det var väl en qvarnstock jag kom emot här i mörkret. Ni ska få si att jag råkar emellan hjulen och blir söndermalder till gröpe. O tåcke spetakel! — Lefde du, min far, så skulle du gråta, och min mor skulle icke heller le, och — och — nog är det sant, som pastor Wallman säger, att Guds änglar gå omkring Guds barn — men omkring husbon min gå bara tomtegubbar — och om det inte är en löfjerska här inne i qvarnen, — — fick jag inte en hiskelig örfil ihjonses, och det var den som väckte upp mig, Gud vare lof. Men jag kan väl icke tro, att jag ger mig slag sjelf i sömnen hel-

ler, fast pastor Wallman sade, att den der gången jag somnade på körrgåln vid Täby kyrka, så vaknade jag icke förrän jag kom att slå till mig med min egen hand. — Vet ni, här är hemskt!"

Paus.

"Och det här eländet har jag bara fått alltsedan mor Annas död. O min matmor, hvad har jag gjort dig för ondt? Kära mor Anna, mor Anna, har du icke dött af dig sjelf och riktigt, som di pratar i Wisinge, så har visst icke husbon något fel i det — utan om det någon skall vara — Gud låt ingen hörat — så är det snarast din egen bror, Jan Carlson, som haft godt öga till hemmanslotten, så mycket har jag nog sport — men jag tror inte han får mer än blacken, som han aldrig ger igen, den otäckingen — men si mor Anna hon går visst nu och spökar här i qvarna, det slår allri felt — ty jag har ingen ro fått på långa tiden. — De ä fali ruskigt! om jag vore härifrån! Men jag kan inte lemna husbons säckar heller, och mina egna saker sen."

"Hör! hör! hör!" utropade hon. — Hvad hon nu hörde, var likväl ingen annan än just mig, som begynte gå på golfvet. Jag hade beslutit att sjelf söka rätt på klädningen och kasta den åt henne, emedan jag trodde ingen annan

utgång kunna blifva på detta skådespel. Jag yttrade dock intet ord. Efter en stunds prasslande fick jag tag på hvad jag letade efter. Hvarest i rummet Brita befann sig, hörde jag af hennes flere gånger skeende utrop af fasa öfver mina steg. Jag ville ej gå till henne; utan — om det nu var väl eller illa gjordt, kära Adam — men jag kastade klädningen till henne.

"O — uff — uff!"

Af detta korta svar förstod jag att det kastade nådde henne.

Jag letade mig nu fram till trappan och gick sakta utföre, för att komma bort.

Jag gick ned i qvarnen, och ut på gården. Här var en stor folkskara samlad, som krakelet sammandragit. Flere med lyktor och andra med bara dankar i händerna. Af deras mjöliga ryggar och rödbrusiga ansigten fattade jag, att de voro qvarnbesökare, men som på en stund aflägsnat sig från mälden, för att skaffa sig umgänge med flaskan. Några nyktra långvuxna smala drängar, med läderförkläden ända upp under hakan, såg jag också; de buro bilor i händerna och hade förmodligen kommit ifrån något "byggerage" i trakten. Taflan var ytterst liflig, brokig, temligen grof i dragen, som man ej annat här fick vänta — men ej utan intresse. Den

tjocka bredaxlade korta mjölnaren, kämpande med den ranglige, men senfulle medelåldrige Jan Carlson, utgjorde medelpunkten för allas blickar och uppmärksamhet. En liten hopfallen gumma eller fru — för att döma efter mössan, den der med breda fållar viftade för vinden upp och ned vid begge öronen — stod så nära intill gruppen hon vågade komma, hade det tjockaste af alla de närvarande talgljusen i sin hand, och hon var — om jag icke bedrog mig — sjelfva mjölnarfurstens gemål. Hon stod, som jag säger, så nära slagskämparne hon vågade, lyste på dem immerfort med sitt ljus, och läste högt bönen: Herren välsigne oss och bevare oss — — — ända till amen, flere gånger om igen: allt med den tydliga och rörande afsigten att dermed dämpa den grymma stridslusten. Hennes ord, uttalade med gäll och skärande stämma, öfverröstades emellanåt genom de utvaldaste svordomar ifrån de begge parterna, äfvensom af flerfaldiga råd och maximer, som de kringstående då och då läto höra.

Vid en paus pustade mjölnaren, såg sig om och sade: "Per i Grana! hvar är du? jag tyckte du nyss kom hitåkandes?" — En lång, vacker, ung bonddräng — den snyggaste i laget — kom fram. "Per," fortfor mjölnaren, "här hafva vi

pryglat hvarann en stund, men det går icke an att lemna qvarnen åt sig sjelf — tag ljus och lykta och gå in och se efter, om icke säd behöfver matas i skrufven, och se efter mjölet, annars kan det hända att stenarne mala grus, och de kunde till sluts ta eld. Det är allt för den här sakramenskade karibelns skull" — hvarpå han gaf den gapande Jan Carlson en den hurtigaste sittopp man i Roslagen hört omtalas. Att detta från den sednares sida också besvarades med någonting, faller af sig sjelf: — skriket tilltog nu än värre, och de omgifvandes försök, att lägga sig emellan, strandade oupphörligt. Men jag brydde mig icke så mycket om dem Min uppmärksamhet följde nu hellre Per i Grana, hvilken på ett utmärkt sätt stack af ifrån de öfriga. Med en högst anständig, nästan förnäm hållning gick han öfver gården, tog en lykta, och vände sig derefter åt qvarnen för att efterkomma mjölnarens begäran. Icke utan, att jag äfven fäste mig vid honom derföre, att jag hörde honom vara ifrån den by, som hon så fördelaktigt nämt såsom stället dit hon nästa vår ärnade söka sig. När Per kom till qvarnporten, måste han gå alldeles förbi mig. Han såg mig "i syna", och jag fick derigenom sjelf det bästa tillfälle att betrakta honom i ansigtet. Jag har ej nyligen sett drag,

som gjort på mig ett så angenämt intryck. Hans uppsyn var på en gång ren och charakteristisk, hvilket så sällan förenas. Att han hade stora mörka ögon och särdeles vackert hår, kunde jag väl omtala, men många hafva det utan att det synnerligen mycket betyder. Hvad jag anmärkte, och som bland bönderna närmare Stockholm är ovanligt, var hans raka och likväl lediga, behagliga gång. Häruti påminte hans gestalt myc-ket om den flickans sätt att föra sig, hvars sällskap jag en stund haft i skogen. Månne han icke är en slägting åt henne? — tänkte jag hastigt, efter hon också så gerna vill till Grana, och — eller — ännu mer — kanske han är —

Härvid var det som jag afbröts af honom sjelf, i det han gick mig förbi och såg mig så strängt i ansigtet. Jag stod qvar i min port. Han steg in att se efter qvarnen. Han hade ljus och lykta med sig, han.

Han gick trappan uppföre. Att han deruppe skulle träffa Brita, var ganska klart. Jag gick nu bort ur porten, ut på sjelfva gården, emedan jag ansåg oskickligt att lyssna på ädla menniskors ord till hvarann.

Skriket på Skällnora qvarngård hade nått sin höjd, och då månen äfven nu kommit ett stycke upp öfver skogen, förbleknades deraf dan-

karnes sken, så att jorden, kläderna, ben, armar och fysionomier, allt fick en blåblandad dager — i vissa drag rödblå — i andra gulblå. Af ett slag från mjölnarens knytnäfvar midt öfver näsan hade Jan Carlson kommit att frusta blod, hvilken strid och mörkröd i en slingrande rand flöt ned öfver hans skjortärm, och såg i månskenet ganska målande ut. Ingen af de närvarande hade synnerligen mycket tagit Jan Carlsons parti, förrän han fått näsblod. Af fleres yttringar förut hade jag slutat, att Jan Carlson på det hela ansågs, om icke för en skälm, dock för en slät karl — och vida sämre än hans svåger Matts i Wisinge, om hvilken äfven åtskilligt sades: — men då den omtalade bloden kom, väckte det genast svenskens sympathi för rätt och lagom; och en grofhuggare till bonde, kallad Lång-Erik från Utjoln, yttrade: "Fan besitta jedder — detta hjelps icke med smått — det går för långt, Jan blöder, och ni kommer till tings för omaket, hela skräpet som här ä församlade, om ni inte slutar nu som jag säjer" — hvarpå han med sin högst ansenliga figur gick ett par gånger midt emellan de tvenne fienderna, utan att röra dem vidare. Detta hade sin respekt med sig. Alla tyckte nu det var lagom och att det icke borde gå längre.

Ett

Ett tu tre rullade en kärra upp på gården med ett par muntra, flinka hjul, och en liten, mager, qvick häst framföre. Den anlände drog allas uppmärksamhet till sig, och kanske var det hans ankomst, som kraftigast af allt förorsakade krakelets upphörande. Mjölnaren såg i den åkande sin till Stockholm afsände, nu återkomne husbondräng, och sprang genast till honom för att få svar om sina uträttningar och affärer vid Hötorget. Jag kunde nu förstå hvarföre han måst skicka en fremmande person, Per i Grana, att se efter sin qvarn.

Hvad nyheter drängen medförde från Stockholm kunde jag, som gick och slog mina slag på afstånd, icke höra. Men de måste hafva väckt allmän nyfikenhet, ty hastigt och lustigt befann sig hela folkskaran tätt samlad kring kärran, och den åkande fick ej en gång tid att stiga ur, utan sittande i kärrstolen utförde han sin berättelse om stora saker, som nyss timat i hufvudstaden.

Dessa stora saker voro visserligen icke små. Han hade varit vid Träsktorget och åsett huru den beryktade ** *) fått sina fyratio par spö. Såsom den märkvärdige skälmen ej längesedan varit för tings vid Rotebro, så hade Skällnora- och Täby-boar der haft tillfälle att taga kännedom

*) Skada, Adam, att jag ej hörde namnet.

om en person, hvilken spelat så många roler och talat så muntra saker inför häradshöfdingar och nämder.

Den berättande utbredde sig öfver delinqventens åtbörder under spöslitningen och hade mycket väl reda på profossens finesser. "Det var en kanalje, den herr spöaren," sade mjölnardrängen, "ty så mycket vet jag af lag och författningar, att han skall hålla sig utefter ryggen och icke mer. Men sedan ryggen mist skinnet, slog han åt sidorna, så att de fina spöspetsarne svepte in åt veka lifvet och togo upp flera hål i maghullet, emedan förklädet ej var riktigt tillspändt. Och det är ta mig fan orätt — på det sättet kan ingen ärlig karl hålla ut sina fyrti par utan ohelsa — jag vet en tjufstackare i fjol, som på detta viset ett par inelfvor runno ut för — och det går icke rätt till, för så skall det icke vara, och lagen är gjord likasåväl för tjufvar, som för annat folk — och jag tycker ta mig saten icke om'et."

Nå hvad tyckte Storkurre om'et, när han kom ned ifrån pålen? frågade en af de närvarande.

"Åh han hade sitt gamla humör, och höll ett rart tal för allt folket vid träsket."

Det är en rapper tusan till karl! hvad sade han åt folket, du? tala om — hör på go vänner, ska ni få höra —

"Joo, det var allt bra det han sade," förmälte drängen i kärran, och strök hårluggen förnöjdt bakom ena örat. "Men det kommer an på — för si —"

Nå — hvad sade karlen? — han begärde väl apteksvaror och liniamenter att smörja ryggen, att han skulle gro igen, vet jag?

"Å nej san" — genmälte drängen, och teg. Men härvid kom skocken kring kärran ännu närmare och tog den sittande än i armarne, än på knän och ben, för att förmå honom till berättelse. Efter en hostning sade han: "Ni skall veta, han är en storkarl att hålla tal, den der, och sedan profossen släppt'en, så var han ledig. Då såg han sig omkring på allmänheten och sade: har jag icke fått mina rapp nu? Jo, och detta med rätta, ty jag har tagit persedlar ifrån mycket godt folk och det blir dervid. Ni har nu gått i procession hit ut för att hedra mig, och jag tackar eder alla; men märkte ni, att vi på vägen hit korsades af en likprocess, som vi veko undan för, och det med rätta, ty den som de der gingo för, var en vida större man än jag nånsin blir. Han hade i lifstiden varit en hög herre — assistent, eller president, eller referent (jag mins icke rätt hur tjufven sade); och ni såg alla med hvilken härlig

slåt han fördes ut till sitt. Det var vida grannare än mitt tåg hit ut till mitt. Men så har han ock uträttat mycket mer än jag — jag har icke i all min dar ännu stulit hälften af hvad han varit karl att ta på ett enda qvartal. Derföre har också jag icke kunnat få mer än fyrti par, och det på ryggen — litet bredvid skadar icke — (han torkade dervid af bloden nedanför bröstet); men den der höga herrn håller nu som bäst på att få hundrafyrti par, och det på sjelfvaste själen, hvilken är ännu ömtåligare för hvassa mjuka spetsändar, än nånsin magen — ha! ha! ha! — Folket på Träsktorget fick vida munnar vid detta tal, men jag såg på dem hur mycket de tyckte om hvad han sagt, fast de icke tordes mucka, efter de hade polisgevaljer tätt bakom sig. Och jag gick sen bort att uträtta mina ärender, och har nu åkt hemmanefter; men jag tyckte också om hvad Storkurre talade, ty sant är det, att de der herrarne stjäla som ena änglar — det vet jag bäst, ty innan jag kom hit ut, tjenade jag hos en slagtare i Lästmakargränd, och han talade ofta med sin bokhållare om huru de stora herrarne bära sig åt, och jag stod i lidret och högg ved, men jag hörde allt hvad de sade och la't på minne, fast jag låddes spänta torrved."

Du är vid ett godt humör i qväll, Anders,

gå ner ur kärran och kom in, skall du få dig en qvällknäpp, sade mjölnaren.

"Jag tackar," svarade han, lyfte på hatten och gjorde en mine af att stiga ur kärran. Men han satte sig igen, såg sig om med en vigtig uppsyn och sade halfhögt: "Det bästa vet ni icke — — det lär nog snart bli ting med Storkurre härute ännu en gång."

Hur så! hur så? har han stulit om igen?

"Det vet jag icke just — men innan han gick ifrån Träsktorget sade han något, som i sinom tid väl blir ting om, och det tinget vill jag höra på."

Hvad då i herrans namn? Mordbrand?

"Han talade icke derom högt — det aktade han sig nog för, och jag hörde det icke af honom sjelf. Men några glunkade, att han skulle i förtroende hafva yttrat sig så här, att han nu ville gå ut igen någon tid på sitt gamla handtverk för att försörja sig ärligt sjelf, men att, så fort han blef ledsen och ville komma in igen att få tak öfver hufvudet och äta kronans kaka utan eget arbete, så hade han en liten sak i bakhåll, som han då ämnade ange."

Hvad för slag?

"Ja, derom pratade de otydligt och hvarjehanda. Han skulle hafva sagt, att han en och

annan gång lagt sig i Skålknallarnes affärer, men att han likväl ej, som somlige af dem brukade, gått omkring med litet hvitt, eller arsinck dom kallar, utan han hade i stället fört med sig ope och gurkmeja — och det vete väle fan hvad det heter allt (sade drängen) — bresilja — fernpock — porsfrön — och att han sålt sådant åt flere, som ville bestå någon sin goda vän ett rus — icke bränvinsrus, förstå mig — utan så der ändå — att sofva på — godt och länge, efter omständigheterna: och som dugde icke blott att stoppa i en, utan äfven att stoppa på en — i vestlinningen, eller i kjol-linningen, med en god verkan förstår ni. Det skulle han hafva sålt i flere nejder här icke alltför länge sedan — men det tör väl vara lögn, och om det kommer till tings, så lär han nog ha så många lustigheter att berätta derom, att hela nämden får roligt deråt, och häradshöfdingen ensam får ha ledsamt."

Den talföre mjölnardrängen hoppade nu ned af kärran midt i skötet af den omgifvande skaran goda vänner och bekanta, och gick in vid sidan af sin husbonde, den digre mjölnaren, att redogöra för sina kommisioner och få sig sin res-sup.

Jag gick åt sidan ned åt den lilla strömmen. Alar vuxo behagligt och nätt der rundt omkring

och Augustimånen, som nu stigit högre, strödde på deras löf ett silfver, som såg alldeles nytt ut. Innan jag kom ned till vattnet, varseblef jag bakom en stor sten en blek, sammankrumpen person, som torkade sig i ansigtet med sitt slarfviga rockskört. Det var den bekante Jan Carlson. Han putsade väl egentligen bort bloden; men hade han hört detsamma som jag af drängen, så kunde han hafva ämnen nog att gå i betraktelse öfver för egen del.

Hela den förfärliga historien om "matmora" och hennes död låg nu, som jag tyckte, temligen klar. Att i den, såsom i alla händelser, några mörka punkter skulle återstå, fann jag naturligt, och hade intet deremot. Så till exempel var det väl underligt hvad Matts och Brita, den der våffermessnatten, haft att pyssla med hvarann och tagit ur hörnskåpet, såsom Jerker sett genom rutan. Men det kunde ju helt simpelt hafva varit ett hushållsbestyr? eller ifvern att genom läkemedel gå den sjuka tillhanda — eller Gud vet hvad — det bryr jag mig icke om. Flere ljud och tassningar deruppe i mörka qvarnrummet kan jag icke heller förklara. Men hvem kan förklara allt? Och hvad behöfs det? Är det icke möjligt att mor Anna dött helt rätt och slätt? Men i händelse af brott — om Matts eller Jan Carlson der-

till var skyldig, det kan jag icke bestämma; ehuru Jan Carlson nu syntes mig vida mer saker dertill än den andre. Också gladde mig Britas beslut att gifva hela Wisinge djefvulen och väfva sig nya kläder under vintern. Kunde hon också ej få dem annars än helt grå, utan allt vackert och grannt "ibäre" — så, i alla fall.

Jag gick i mina till hälften ekonomiska, till hälften idylliska tankar ned åt den lilla strömmen i flere krokar, och glömde alldeles bort att jag någonstans likväl borde tillbringa natten. Men kunde jag icke också en gång hafva den ute under en skön Augustihimmel?

Sedan jag spånslagit åt hvarjehanda håll, kom jag efter en stund tillbaka upp åt liderna, der hästar och kärror stodo. Alla menniskor voro nu inne i husen. Jag gick omkring i de ensliga skjulen och fick snart se min vän brunte. Jag klappade och smekte honom kring man och hals. Han såg på mig och tycktes känna igen mig. Det var likväl en bekant jag hade här. Jag tror till och med jag var så narraktig, att jag kysste honom på den svarta, men dock — såsom hästar alltid bruka — snygga nosen.

Hastigt drog jag mig åt sidan bakom liderna, jag såg tvenne personer komma. De gingo äfven in i skjulet till brunte och kärran, der jag nyss stått. De sågo mig icke.

Jag hörde hvad de sade hvarann, och det var icke mycket. Slutligen frågade han: "*i höst?*" Nej, svarade hon, icke förrän *åt våren*. "Se här," tillade han saktare och tog upp ur sitt förkläde någonting, som troligen var pengar — "för detta skall du köpa dig turkiskt rödt till att randa inslaget med; det vill jag du skall tänka på som vore det från mig."

Emot min vilja hade jag nu ändå lyssnat och uppsnappat några ord. Men jag gick straxt bort, och om de sade hvarann mera, om de talade om Grana eller icke, det vet jag ej.

Jag gick stora vägen ifrån Skällnora. Jag ämnade tillbringa hela natten i en lustvandring.

Kan du gissa hvem jag grubblade på, Adam? På Jan Carlson, kära du. Han hade sett mig så underlig ut der vid stenen, der han satt. Så grof och hiskelig han förekommit mig förut, hade jag nu ändå tyckt mig märka mycket menskligt hos honom: sorg, sjelfförsvar, häpnad, ånger — Gud vet —

Att han ej var en fullt drifven jurist, åtminstone ej alldeles snäll i Ärfdabalken, ehuru han egde god hum derom, hade jag förut funnit på hans yttranden i samtalet med "herr Ottergren lilla", rörande ett och annat om Matts. Men i det stora hela kände han nog sin juridik; ty hade han affärdat syster sin, och hade han vidare kunnat få Matts ur vägen, så hade visst "jemmanet"

sedan fallit under honom, såsom "systerdotra sins förmyndare." Nu satt han bruten och förlorad.

Jag nalkades flere för mig obekanta bygder. Natten tilltog och jag träffade ingen menniska. Jag sökte mig med flit in åt en väg, som gick genom skogarne, och slutligen kom jag på gångstigar bort ifrån körvägen.

I mina betraktelser — skämtsamma och förnuftiga om hvarann — korsade jag flere gånger öfver åkvägar, hagar och små gärden. När jag träffade stugor, var der likväl öfverallt så tyst, att slummerns älskvärda genius tydligen lagt sina välgörande händer på menniskornas verksamhet. Endast jag gick der. En jamande katt, som blifvit uteglömd vid en torpstugudörr, var den enda lefvande jag mötte. Men när han blef mig varse, smög han hastig, tyst och smidig bort till grannskapet af ett litet fårhus, och så skildes vi.

Sedan jag kommit visst en half mil härifrån, upphörde menniskoboningar, och möjligen befann jag mig på en allmänning. Jag nalkades i det höga månskenet en liten byggnad utan väggar, som jag gick in uti och såg vara en sågqvarn. Man finner sådana ofta ganska långt bort ifrån byar och boningar, uppsatta på ställen, der bästa tillgång är på sågtimmer, och der vatten gifves till verkets drift. Qvarnen var nu läst och

stod tyst. En lång, osågad, tjock och förträfflig furustock låg dock inpassad i sågrännan, och dess ena ända var redan inkommen mellan sågbladen så långt, att ett qvarter ungefär var förvandladt till begynnande bräder, eller utgjorde en liten tillstymmelse, så att man kunde se hur pass tjocka de skulle blifva. Mekanismen i detta enkla verk roade mig mycket att betrakta. En mild och behaglig lukt af granris och torrved — men mest ifrån kådan på de vid sidan liggande, nysågade bräderna — spred sig helsosam och god i nattluften. Stället var också i sig sjelf vackert. Nära vid såghuset stupade forsen brant ned, visst trettio till fyratio fot, och en hop spetsiga stenar i bäckens botten mottog det nedstörtande vattnet på ett sätt, att det måste bryta sig i hvitt skum, som i måndagern skiftade bortåt grönblått. Midt öfver denna fors gingo flere plankor, och högst spensliga trädställningar på stolpar stodo der. Mig syntes alltsammans knappt ännu vara riktigt färdigbygdt, allt var halt och låg på lut.

Jag gick nu härifrån bort ibland talldungarne och följde strömmen, som väl var smal, men på sina ställen skurit sig djupt ned mellan klipporna. Här satte jag mig i den mjuka frodiga björnmossan, lade hufvudet emot en sten, föll i muntra minnen och inslumrade.

Jag vet icke huru länge jag sutit, då en dröm började upptaga mig. Det vardt kallt i skogen, och deraf föranleddes kanske bleka, frusna, glåmiga gestalter att visa sig för min själ. I synnerhet såg jag den der långa, magra Jan Carlson med en ohygglig uppsyn skåda omkring sig. Det var en påminnelse om den figur jag sett vid stenen nedanför Skällnora-liderna, då han nyss åhört den från Stockholm återkomne drängens berättelse, och fasan för att sjelf bli invecklad i en ryslig anklagelse tycktes sysselsätta honom. I min dröm såg jag honom vanka åt flera håll och ur sina fickor upptaga det ena pulvret efter det andra, som han med en grining beskåg och bortkastade. Han log, än med hån och än med förskräckelse, men alltid på det vidrigaste sätt. En gång stack han sin stora, grofva, knotiga hand djupt ned i rockfickan, och upptog den full med små dynor — just sådana der, af hvilka jag nyligen sprättat bort en ifrån Britas kläder. Med rödsprängda och djupt besinnande blickar såg han på dem, skakade på hufvudet förtvifladt, kastade äfven dem till jorden och trampade på dem.

Nu började jag också i drömmen höra läten — mycket aflägsna, men så ytterst qvalfulla, att jag sjelf knappt kunde dra andan. Jan Carlsons fantom hade försvunnit, och jag urskilde

icke mer några föremål; allt sjönk ned som i ett ljusgrått chaos, blott de aflägsna ljuden hörde jag, likt dämda ljud ifrån menniskor med kafle i munnen, och som man torterar till döds. Min känsla härunder saknar beskrifning. Det var icke längre som en dröm, utan snarare likt det mellantillstånd, då man arbetar på att vakna och drömmens klarare bilder försvunnit, men ögat likväl ej ännu öppnat sig för den vanliga, yttre verlden.

De hemska lätena aftogo ej med drömmen. Tvertom — då jag hastigt stirrade upp från mitt mossläger, hörde jag verkligen, och ej på stort afstånd, de besynnerligaste ljud. Jag sprang upp. Hvad var det? Men ljuden kommo från andra sidan af bäcken och deröfver gick här ingen bro.

Månen stod så högt, att, oaktadt alla starka slagskuggor mellan träden, kunde jag se långt bort under deras grenar. Jag hörde svaga gnäggningar af en häst på mycket afstånd, hvaraf jag dömde att åkvägen någonstans der strök fram. Har någon resande blifvit öfverfallen?

Ett prassel på höger hand drog hela min uppmärksamhet ifrån gnägget: jag såg en lång karl föra eller släpa en person med sig. Var den andra mördad? Jag hörde en allt högre stigande fortsättning af de der dofva qvalfulla ljuden.

De tvenne kommo närmare. Då de skredo

öfver en af månljuset starkt upplyst fläck i skogen, märkte jag tydligt den förbannade Jan. Se så! tänkte jag — men hvem är den andra? De voro åter begge komna i skuggan.

Min första rörelse var att springa dit bort, väpnad med en stör. Men bäcken stängde mig: den kunde också här icke öfvervadas: den hade skurit sig så djupt ned mellan klipporna, att den ej utan spång kunde öfverstigas.

Under min begrundning, huru jag skulle komma öfver, nalkades emellertid Jan Carlson till strömmen och förde sitt offer med sig. — "Här blir din sista stund!" hörde jag honom med vresig röst utropa, "om du icke sjelfmant ger Matts hela skulden och på tinget berättar om honom det der jag sagt dig. Gör du det, så var orädd; jag skall ej anklaga dig, du skall sjelf icke lida — annars så — —" här upphöjde Jan sin högra arm såsom till ett dråpslag.

Håll bof! här fins en, som skall hejda dig, utropade jag der jag stod. Jan steg åt sidan. Vid denna rörelse upptäckte jag hvad jag redan anat: det var Brita han hade i sitt följe.

Han mätte mig med förundrade, men icke häpna blickar. "Hvad är du för en sakramenskad tjuf midt i skogen? Dig skall jag väl knäppa"

— hvarvid han lade an på mig med en liten fågelbössa, som jag icke förut blifvit varse.

Ett rop ifrån flickan — hvilken likväl genom ett kring nedre delen af ansigtet knutet kläde hindrades att tala högt — gaf tillkänna huru hon starkt kämpade mellan förskräckelse och hopp om hjelp vid åsynen af mig. Hennes händer voro väl bundna, men jag såg huru hon med fintlig ansträngning, under det Jan måttade på mig, lagade så, att hon kom åt hans gevärskolf med sin ena axel — hastigt makade ned kolfven, så att pipan i stället gick åt höjden — och så klokt bar sig åt, att trycket i en blink skubbades emot en af Jans stora messingsknappar, hvarpå skottet brann af, muntert fräsande mellan talltopparne.

"Du äkta, förbannade sat-jänta!" skrek Jan Carlson och kastade flickan till marken. "Honom der ville jag väl blott skrämma — han kan i alla fall icke komma hit öfver till oss — men du — du! — du! —"

Jag tyckte att han med fötterna var på vägen att trampa eller sparka henne till döds. Jag sjelf sprang omkring, uppbragt, att ej kunna komma öfver strömmen. Att här, stående på motsatt strand, tala moraler till denna best fann jag tjena till alls intet. Flickans skrik afbröts genom Jans skratt, hot och svordomar. "Du

ser, att den der sturska fan kan ingenting uträtta. Icke bryr jag mig om att skjuta ned honom för hans prat, och dig skall ej heller ondt ske. Stig upp och gör som jag sagt bara, så blir allt bra — tro mig inte om ondt — säg på tinget bara —"

Ett melodiskt, men doft "aldrig" kunde jag urskilja. Då reste han henne upp och sade: "Jaså. Nå då vill jag till en början ladda om den här kamraten (han hällde nytt krut i bösspipan); så skall väl den der junkern derframme lemna oss begge i fred — och sedan så — kom, Brita! jag vet något som skall — hjelpa — som skall — kom —"

Jag såg honom våldsamt och vildt gripa med sin långa arm omkring ett smidigt, spensligt lif, hvilket böjde sig till jorden likt en stjelk för den stora lien. Han förde henne längs med strömmen: jag förmodade att han ville skrämma henne med hot att störta henne ned deri.

Emellertid hade jag genomgått alla medel, att komma öfver på andra sidan. Hastigt påminte jag mig sågqvarnen. Der måste väl finnas en bro eller spång. Jag skyndade dit, knappt rätt mäktig mig sjelf, förlåt, Adam.

Vägen till sågen var icke lång. I fullt språng och utan att se för mig, störtade jag dit — hann snart till uppstaplade bräder och byggerage —

for som en pil emellan och upp derpå, bort åt strömmen till — mitt enda syfte var att komma öfver till andra sidan — knappt såg jag hvad jag hade för mig — ett tu tre befann jag mig på en mycket hög ställning, hvars bräder jag hoppades skulle leda mig öfver forsen. Hastigt nu hörde jag det börja rasa omkring mig med ett stort brak — jag såg mig om — alla brä-derna bakom mig, och på hvilka jag ditkommit, hade genom min häftighet nedramlat, så att in-gen återgång mera gafs, och jag sjelf befann mig stående öfverst på en ofantligt lång stock, vertikalt nedslagen som en påle i forsen, men ifrån hvilken intet enda bräde vidare ledde bort till andra stranden.

I den fart jag kom, var det den besynner-ligaste lycka, att jag icke hufvudstupa föll ned från den tjugu alnar öfver vattnet höga stockspetsen. Men jag hemtade mig och höll mig qvar der jag var. I en så utomordentlig ställning har väl in-gen dödlig ännu befunnit sig. Jag såg mig i ö-gonblicket förvandlad till en staty på en pelarlik piedestal, midt i en fors, försedd med så hvassa stenar i sin botten, att jag måste krossas i bitar, om jag ifrån min plats nedföll dit. Och att hala sig utföre de tjugu alnarne var ingen möjlighet. Stocken var för tjock att omfamna med armar eller

ben. Således stod jag der högt uppsatt, sannerligen i all ära, och det var till en början vackert nog att jag icke svindlade.

Jag skämtade likväl icke då, som nu. Kommandes steg tillkännagåfvo Jan Carlsons annalkande. Äfven han hade vändt sig till sågqvarnen med Brita — i hvilken afsigt, det viste jag icke änn — men —

Döm om en persons känslor, som, ur stånd att komma ifrån stället, måste åse hvad jag skulle bli vittne till här. Sjelfva det till hälften löjliga och ohjelpliga i min ställning ökade förargelsen till högsta grad af outhärdlighet. Flere gånger var jag på vägen att handlöst störta mig ned i forsen. Men hvem skulle det hjelpa, att jag krossades?

Jag ropade till skurken de dugtigaste föreställningar jag kunde. Vid mina ord stirrade han upp i luften, och ett gällt gapskratt var hans svar. "Du höga herre — du best!" sade han, "du hotar att en gång föra mig till rätta för hvad jag här gör? Vet du då hvad jag gör eller ämnar göra? Ingenting illa. Men så mycket skall jag väle uträtta, att sedan flickan till sluts förmått sig att gå in på — — — så skall jag ock laga att du ej för mycket muckar härom. Nu så länge kan du stå der i luften." Derpå

satte han sitt gevär betydelsefullt emot en stolpe, liksom för min räkning litet längre fram. Hyggliga utsigter.

Hör, Jan Carlson! ropade jag, innan du här utför en infam bragd, så säg mig hvad som kan förleda dig till ett så gement öfverdåd? Att du mördat din syster är ännu en hemlighet — — jag skall ej sätta dig i fara genom yppandet deraf. Hvad behöfs mera? Den der skurken, som skaffade dig giftet, kommer kanske aldrig hit mer, att förråda —

Här afbröts jag genom en flod af de högljuddaste utrop ifrån honom. När jag först hade begynt mitt tilltal, såg jag, att en ovilkorlig häpnad intagit honom, och han betraktade mig som en — jag vet icke hvad. Men nu hade han klart insett sitt öfvertag framför mig, och skrek: "Hvem är då du, helvetes karl, storpratare och krabat? Du kommer aldrig med lifvet från platsen, der du står, och du lär väl icke sqvallra om något. Hvem har berättat för dig om syster mins död? hvad fan är det för positiver? och karlen med giftet? och hvem har sagt dig, himlahund, att jag heter Jan Carlson?"

Förgäfves söker du dölja dina illfunder, Jan! Jag känner dem allihop, svarade jag. Jag be-

faller dig genast lossa flickans händer och släppa henne, för — annars skall —

”Herrn pratar styft deruppe, men ha ha ha — vet, patron, att om han ropar och skriker aldrig så högt, finnes icke här någon menniska som hör honom på en mils afstånd — — en sån sakramenskade skräfla. — Men (talade han grubblande för sig sjelf) — intet hinder! — ja — ja — här fins ingen annan hjelp — de veta för mycket! — det går icke an att låta bli — honom deruppe skall och måste jag — (han tog bössan och lade an) — — men vänta, jag skall först — (han satte åter bort bössan) — — hör Brita, ännu en gång, och för sista gången, vill du svärja mig din dyraste ed på att komma till tings och göra och tala så om Matts, som jag har sagt?”

Himmelens — nej då!

”Jaså — så skall jag ta mig sju tunder tusan väl veta att förmå dig dertill.” Hans läppar fradgades. Han tog flickan och nedlade ändalångs på den sågstocken, som i qvarnen var inpassad midt framför sågbladen, och band henne fast på den, så att hon ej kunde röra hand, hufvud eller fot. Derpå såg jag honom löpa bort till luckan och dra på, hvarigenom vattnet forsade in och i ögonblicket satte sågen i

gång. Hans mening kunde väl ingen annan vara, än att injaga skrämsel hos den bundna flickan, men något mer rakt fördömdt kunde också icke upptänkas. Sågbladen började genast sitt sorlande arbete på stocken, hvilken enligt mekanismens inrättning för hvarje tag drogs närmare intill bladen. Jan Carlson hade fastsatt flickan på stocken så, att det väl ännu var en half aln mellan hennes fötter och sågbladen, men — — hon nalkades tydligt dit med hvarje sekund.

Mina ord till honom voro utan all verkan. Ingen varelse fans i nejden som hörde eller såg, utom oss. Sedan Jan Carlson satt qvarnen i gång, sprang han upp till Brita, ropade ursinnigt och skrek som en furie: "Nåhå, vill du nu? vill du änn?" — Qvalfulla, orediga ljud under halsduken voro hennes enda svar. — "Nej, hviskar du? så skall du minsann om en timme vara klufven till bräder, det lofvar jag."

Till dylikt hade jag knappt kunnat tro någon i stånd. Det var väl blott ett hot af honom, och som han sjelf dock icke skulle vilja verkställa till slut. Men det är en gammal erfarenhet, att när okunniga personer, genom brott eller eget behof att rädda sig, hänföras till sådana rysliga företag, beräkna de mindre, än bildadt folk, de förfärliga följderna af sina tillställningar, emedan

de i brist på jemförelser ej rätt inse dem. Jag märkte, till menskligthetens heder, att Jan Carlson, under det sågen gick, var långt ifrån lugn eller kall. Än ropade han sina uppmaningar åt henne, än sprang han att efterse machineriet. Han lopp som en galning — for hit och dit som en drucken — försvann än, och än kom han åter: — då, rätt som det var, jag hörde ett starkt knakande, ett nedrasande. Jag såg till höger: Jan Carlson sjelf hade snafvat på en hal planka, han störtade ned emellan ett par af qvarnens ställningar — hans hufvud krossades. Han låg nu hängande, nästan gungande öfver en utskjutande stock nära det stora hjul, som han i lifstiden satt i rörelse.

Nu — Adam — svartnade det för mina ögon, ty sågen fortfor allt att gå, och den ende, som haft makt att stämma den, var förbi. Jag såg det döda, känslolösa machineriet, satt i gång af den krossade mannen, allt vidare ohämmeligt fortfara i sitt arbete, och med hvartenda tag rycka den fastbundna flickan synbart allt närmare och närmare —

"Brita!" ropade jag, "du ser kanske icke hvad som förestår dig — gör dig lös — ansträng allt hvad i din förmåga står — om du bryter sönder dina händer, det gör ingenting —

skona ej ett enda af dina finger — skynda — skynda — du nalkas snart och oundvikligt till sågbladet."

Jag märkte huru hon konvulsiviskt arbetade med de rep, som bundo hennes händer och fötter — allt förgäfves. Hennes halskläde for litet åt sidan — det var det enda hon med hufvudet kunde röra — — allt förgäfves. Sågen gick sin gång, lugn och afsigtslös. Jag hörde hennes dämda röst anropa Jan Carlson sjelf om hjelp.

"Jan Carlson är bortgången och död — hjelp dig sjelf! Vrid dig lös — vrid sönder dig, allenast du kommer bort — sågen fattar dig — du är nu blott ett halft qvarter derifrån."

Mina ögon tvungos att oaflåtligt skåda på denna syn, som jag velat betala diamanter för att icke se. Himmel och skog gingo omkring. Jag kände svindeln redan på vägen att fatta mig. Mitt eget öde var då säkert. Jag hade att störta ned och omkomma på samma sätt, som han, hvars kropp jag såg venster om min piedestal skakas upp och ned af strömsvallet, och gnidas trasig emot ett par plankspetsar.

Mina fördubblade rop, hvarigenom jag hoppades kalla någon menniska till hjelp, om någon sådan tilläts att vara i nejden — allt aflopp fruktlöst.

Hela taflan var nu af månen så klart upplyst, att jag tydligt såg de minsta föremål. Flickan hade ej mer än en tum ifrån sågbladens tänder. Hvilken död? Den skulle icke bli ett ögonblicks verk — icke detta obetydliga, att halshuggas: detta ljufva, att krossas — icke detta barmhertiga, att under tjugu minuter rådbråkas — ej det lindriga och milda, att sönderslitas mellan fyra hästar — — nej, en timma eller halfann kunde åtgå, innan dessa fina, oskyldiga, graciösa fibrer helt småningom — helt vackert — helt kallt —

En skogsfågel flacksade i ringar förbi mitt hufvud, uppe der jag stod. Dess krokiga näbb och romarfysionomi, ej olik sjelfva Jan Carlsons, kom en frossa att öfverfara mig. Och likväl tillbad jag —

Fågeln var den enda varelse i hela denna nejd, som kunde röra sig fritt. Jag såg upp emot de silfverskira molnen, som med ett ömt behag simmade under månen —

Ett genomträngande hastigt skri nedifrån drog min blick dit — det var Britas röst — det var signalen, att sågen fattat henne.

Kan du förklara något här i verlden, min vän, så öfva dig nu på en hemlighet. Den

mörka

mörka fågeln — korp, skata eller kråka — jag vet ej —

Han flög lätt, tigande och hurtig än hit, än dit i qvarnen. Vid Britas rop flög han åt sidan, och —

Det jag nu har att berätta, skedde så hastigt som i en blink; men likväl måste jag, för att göra saken begriplig, först påminna dig om en sågqvarns byggnadssätt, helst då den, som här, är ett vexelverk. Du vet, att innanför Vattenhjulet sitter Stjernhjulet, emot hvars små, fina jernkuggar svarar ett ganska litet hjul, kalladt Trillen, beläget längst ned i qvarnens Källare (jag nyttjar bondbenämningarne), och hvilket drifves af Stjernhjulet. Trillen förer omkring den bom, i hvars andra ända Väfven (eller Armen) sitter, hvilken, åter, drifver Ramen med sjelfva Sågbladet upp och ned. Hvad hände nu? När fågeln for åt sidan, kommo hans vingar och fötter häftigt åt en spån eller liten brädända, liggande framme vid Stjernhjulet, nära öppningen, som går genom qvarnhusets bottnar. Spånen for ned i öppningen, kom ända ned i källarrummet, och slant der emot nedersta bommen åt sidan så, att han störtade in emellan sjelfva Trillen och Stjernhjulet. Följden var gifven och ögonblicklig: kuggarne kunde ej nu gripa i hvarann: hela mekaniken stod.

I minuten, då jag såg sågbladet tvert stanna, kunde jag väl icke genast upptäcka huru det skett. Först efteråt anmärkte jag allt.

Men nu, der jag sjelf stod, hur gick det med mig? Har Adam hört anekdoten om de fångar, som, efter en lång instängning i inqvisitionens fängelser, slutligen leddes ut till Autodafén, men på vägen till bålet fingo nåd? Glädjen mördade dem: de nedföllo döde vid underrättelsen om lif.

Jag dog icke, som du inser, Adam. Men då förfäran förut hållit mig så tillsammans, att min ansträngning förslog att hålla mig uppe qvar på den svåra plats, der jag stod; så gjorde deremot förtjusningen vid åsynen af räddaren, fågeln, att jag förlorade jemnvigten. Le, men hör vidare.

I ögonblicket — då jag kände att jag i alla fall måste nedstörta — beslöt jag att så gerna sjelf ta ett hopp, ett skutt, så långt och så dugtigt jag kunde, för att om möjligt undfly strömfåran.

Jag for af — Gud vet bäst hur det gick — men i strömmen kom jag ej. Jag fann mjg, rätt som det var, svigtande gungas af ett parti yfviga tallgrenar, som emottagit mig i det långa skuttet. Ifrån dem var det icke svårt att sedan hala mig ned till jorden.

Jag gick bort till den bundna, och upplossade Jan Carlsons kraftigt tilldragna knutar. Flickan uppreste sig. Hon hade ej hunnit såras

mycket; hon såg sig omkring förvånad, lik en nyss vaknad.

"Jag ser att du ej känner igen mig, men det gör ingenting, här är icke tid att dröja — kom — stå icke din häst och kärra vid landsvägen?"

Hon gick några steg, men ojemt och smärtsamt. Med en liten suck och ett oh gaf hennes bröst sig luft.

Hvar är han? hvart har han gått? sade hon.

"Jan Carlson?

Kommer han snart igen?

"Nej, Brita, var oförfärad, han kommer icke. Men vill du se honom? Hans sönderslagna kropp har icke ännu flutit bort."

Hon såg nu på mig med uppmärksamma ögon. "Jag känner te'n", hviskade hon och menade dermed mig. En den underbaraste skiftning, som af nöje, färgade härvid det annars sorgsna skenet i hennes ögon.

"Vi skola söka rätt på din häst," svarade jag, "kom!"

Då vi gått några steg, upptäckte vi Jan Carlsons kropp, som i vattnet ånyo fastnat emellan tvenne plankor. Ett knappt hörbart: "sattiger" — alldeles af samma ton, som då hon förr i dag tog betslet ur mun på sin brunte —

hördes härvid. Straxt derpå tillade hon högt: "Vi ska ta opp'en."

Jag bekänner att detta ur flere skäl misshagade mig. Först och främst var jag ej så litet rasande och afvig emot denna skurk, att hans död ännu skulle hunnit försona mig med honom. För det andra insåg jag, att ganska obehagliga historier, förklaringar och undersökningar kunde följa, om den döda blefve bragt till menniskors kunskap, och det tillika befans, att tjensteflickan Brita jemte en obekant person varit närvarande vid dödstillfället.

"Vill han icke hjelpa mig?" sade hon, då jag stod der, men hon redan börjat fatta uti den af vattnet sura, tunga och ohyggliga figuren.

Akta dig för detta missfoster, svarade jag; gå och sätt dig på stubben der — ser du, din fot blöder — sätt dig. Jag skall göra dig till viljes och emellertid draga upp den här.

Hon gick. Efter en stunds arbete fick jag den illa tilltygade varelsen på land. Han låg der utsträckt ändalångs på sanden. Jag vände mig om vid ljudet af snyftningar. Brita satt med sammanknäppta händer, och strida tårar glimmade kring hennes kinder och mun, dit de nedfallit. "Kors i Guds namn! kors så den Jan ser ut! kors i

allan dar!" upprepade hon. "Hva de här ska bli, du Gud —"

Har han hustru och barn efter sig? frågade jag.

Hon svarade mig ej, men fortfor att stilla gråta. Hastigt såg hon åt sidan, for upp och ropade: "Vi ska bre öfver'n." Hon tog en stor tallruska.

Jag följde hennes ögonkast dit åt sidan, och märkte högt uppe på en sten en gråaktig fågel, som satt och såg på den döda kroppen, och emellanåt, det foglar bruka, liksom smånickade med hufvudet — och det åt oss. Hans nickningar liknade en tacksägelse. Korpen väntade sig väl en god mat — eller hvad han menade — och det var väl också för den orsakens skull Brita ville öfvertäcka liket till värn och beskydd.

Derföre tog också jag flere gran- och enqvistar. Vi hade snart höljt öfver Jan Carlson, så att han knappt mera syntes, och han låg som begrafven under friska barrgrenar. Då detta väl var gjordt, flög fågeln bort venster ut i rak sträckning öfver skogen. Jag stod och undrade, om icke det var samma fågel som i sågqvarnen? Tack skall du ha! sade jag halfhögt och såg efter honom. Du hade här gjort en god gerning. Vid denna påminnelse kände jag mig så mild, att när

jag med den sista, späda, ljusgröna granruskan höljde öfver den dödes panna, jemkade jag aktsamt och ej utan sorgfällighet hans tofviga lockar litet i ordning, och önskade honom allt det goda han ännu kunde få.

Emellertid hade Brita gått afsides ner till vattnet, och när hon återkom, var hennes fot sköljd, hvit och lika vacker som förr. Den sorgsna minen var alldeles borta. Hon såg sig glad och hurtig omkring. "Nu tänker jag väle brunte undrar", sade hon.

Äfven jag undrade ej så litet. Huru glömsk är icke naturen af sina tårar? huru minneslös af utstånden fasa? — "Brunte? jaja men", svarade jag högt, och kunde knappt sjelf hålla mig ifrån att le.

Likväl vände jag mig hastigt om och nickade, innan jag gick, ett qvalfullt farväl åt honom der under ruskorna. Detta föll deremot icke Brita in att göra. Hon hade likväl förut varit den, som föranlåtit att ens någon tjenst här bevisades honom; men sedan det väl var gjordt, aflägsnade hon sig utan en enda synbar känsla mer.

Under det vi gingo tillsammans för att uppsöka vägen, yttrade jag efter en stund: "Hör du, Brita, säg mig en sak öppenhjertigt, jag skall icke yppa hvad du omtalar för någon menniska — hvad tror du sjelf om din matmors död?

är Matts eller hennes bror Jan Carlson saker dertill?”

Hva sa han? Hon såg härvid på mig förvånad.

”Undra icke,” fortfor jag, ”vi hafva här ej tid till långa förklaringar; jag vet mer än du anar om allt detta. Huru jag fått veta det, gör detsamma. Säg mig utan omsvep — är det möjligt här i socknarne, att en bror mördat sin syster?”

Jan Carlson menar han?

”Ja.”

Å nej, det tror jag inte.

”Hvad? skulle då till sluts Matts — hennes man — din husbonde —”

Husbon, stackarn — å nej.

”Brita? hvad betyder allt detta? Huru kunde då Jan Carlson vara så angelägen, att du på Matts skulle hvälfva hela den förfärliga historien? någondera måste väl ändå vara den skyldige?”

Matmor dog vet jag, och det var fäl inte besynnligt, hon var aldrig just frisk af sig.

”Dog hon då blott och bart och helt naturligt?”

Härvid såg Brita åt sidan, och svarade intet.

Jag släppte hennes hand, hela mitt bröst sammandrogs. Jag blickade på henne skarpt:

"Svara — har ej Matts och ej heller Jan Carlson — hvem då i Guds namn —"

Ja, Jan Carlson var allt en stor rackare, men si det tror jag'en ändå inte om.

"Nåväl, men — hvem då?"

Ja, vet han, jag ska säja'n, det är ingen ann än Gud fader klok på hur det gick till. Och sen så — inte vardt husbon så fali ledsen att hon dog, det vardt han inte, ty en otäcker en var hon, matmora, de va visst — så ogifmild, och så långräcklig, och sur och obstinat jemt i sänder.

"Så har då till sluts ändå Matts — eller —"

Matts han gjorde hvad han kunde, men när menniskan dog, så gaf han sig till freds, vet jag.

"Han är dock oskyldig i hennes död?"

Å ja, kors då. Matts är en stor mes, det. Och Jan Carlson var ock en mes, innan han vardt upptänder. Men jag skall säja före'n hur det var. Jan Carlson har allt i jemter gått och inbillat sig sjelf, att han gjort af med syster sin, och derföre hade han ingen ro, utan ville nödvändigt skubba anklagelsen på annat folk si — än på Matts, och än på — på — (hon såg åt sidan). Tåcken en! — Otäckingen! — Men det var inte så farligt heller. Nog önska han lifvet ur systern, det vet jag fälle visst — för hon var odryg och svår, som en — — men icke gjorde han af

med'na, han, lika litet som Matts, det är säkert. Men jag skall säja för'en hur det var. Matmora var sjuklig och brukte jemt medesi — och Jan Carlson lag väl i litet smått i det han köpte åt'na från sta'n, som han hoppades hon skulle må illa af, kanske — men hon fick aldrig behålla't, så jag tror, för min räkning, att hon icke dog af det. Men Jan Carlson han trodde fullt och visst, att han tagit lifvet af'na, såsom han tör haft för afsigt. Derföre var han så grömt ifriger, att få någon annan till svars för'et, si; och jag tror en gång han ville narra Jerker till vittna falskt, och få husbon till tings — tåcken en! Ty när en menniska fått i hufvut på sig, att han gjort något ondt, då först blir han rätt rasande och börjar sen göra allt hvad ondt heter, det ena på det andra.

Nu frågade jag ej ett ord mera. Jag tog åter Britas hand, och det är möjligt att jag litet tryckte den, så glad var jag öfver en upplösning, som dref mest hela denna rysliga historia bort i rök. Det föll som fjäll ifrån mina ögon. Underliga, löjliga, sorgligt intressanta menniska! Du stämplar — sjelfva brottet begår du icke — men du tror dig hafva begått det, och just af denna tro drifves du nu att vända upp och ned på hela skapelsen, på dig, på dina grannar, på alla menniskor. Ack, Adam.

Brita måste hafva fattat förtroende till mig, ty hon började sjunga på sin upländska dialekt och leka smått med min hand, som hon höll under det vi gingo. Det är vanligen så med dessa naturer, att om de en gång komma till tals, så äro de sedan öppenheten sjelf. Jag var på vägen att vilja aflocka henne ett förtroende rörande Per i Grana, som jag nu en gång för alla helt egenmäktigt hade tagit mig före att anse som ett blifvande stöd åt en vild-narciss, vid hans sida en gång.

Men jag hejdade mig, och frågade intet härom. En blomma, som ännu växer, har ett sammetsartadt osynligt stoft på bladen. Rördt, aldrig så hastigt och med minsta finger, går detta sammetsstoft sin väg. Man är icke i stånd att se hvad det var, som förlorades: blott att något förlorats, finner man. Fägringen är en fin nyck. Först då man har det vissnade framför sig, börjar man ana en flydd himmel. Jag teg med min fråga.

Jag kan icke neka, likväl, att jag undrade på min kära Per i Grana, som låtit sin Brita åka hemåt ifrån qvarnen så der sent — midt i natten, låt vara månljus. Och hur kunde hennes fyra tunnor råg så hastigt malas?

Nu gnäggade en välbekant röst i grannskapet.

Brita gaf till ett hopp, lemnade mig, och flög till vägen så jag trodde hon skulle springa brunte i famnen. Så rasande blef det väl icke; dock ej långt ifrån.

”Men hvar har du alla dina säckar? har du farit ifrån dem?” utropade jag, när jag kom efter ned till åkvägen och såg hennes kärra tom.

Di ä qvare på Skällnora tills di får malas, sade hon och sjöng på orden.

”Har du ett så stort förtroende till mjölnaren der? skall han taga till vara dina säckar?”

Åh, der ä väle en, som sir efter dem, kan jag tro.

”En? Skall han också köra hem dem till Wisinge, när säden malits?” fortfor jag.

När di blitt malna, får’la Jerker åka efter dem si.

”Och du ville icke sjelf stanna på Skällnora längre i afton, efter der var så ledsamt?”

Hon såg upp med ett par vackra blickar, men slog dem straxt hastigt ned. ”Å nej då, der var icke ledsamt.”

Hon lagade under dessa ord i ordning en kärrsitts, som hon utan tvifvel fått låna vid Skällnora, ty jag mindes att den icke varit med på ditresan. Som hon härunder såg bort, kan jag icke gifva dig, bästa Adam, den vanliga no-

tisen, om hennes kinders färg steg under det hon yttrade det der sista.

Att så hastigt och snart fara hem, och bort ifrån — tänkte jag — det brukar man annars icke.

Helt oförmodadt vände hon sig om, höll töm-men i ena handen, gick fram nära till mig med en klar och liflig uppsyn, och frågade: "Hvart ämnar han sig ta vägen nu? vill han inte åka med mig? Kom. Han är nog obekant på orten, det hör jag på målet — och hittar ingenstans sjelf. Om — — Och jag skall föra'n ända till Ensta, om han vill, så kan han der få sig häst, och ett vackert åktyg sen, för der har di schäsar. Det här är bara en stygg och skräpig kärra — så — och han misstycker kanske, förstår jag —"

Stig upp först, vackra Brita, och sätt dig sjelf i ditt åkdon, skall jag sedan svara dig på din bjudning. Hon sprang glad och snabb upp, och kanske är det sant att jag dervid hjelpte henne litet chevalleireskt.

Jag besinnade, hur jag skulle göra; men fö-redrog att fortsätta min resa till fots. "Hör Bri-ta," sade jag, "för din bjudning att åka tackar jag dig rätt mycket. Min väg går icke till Ensta; vi skiljas nu. Men efter du vill vara god emot mig — så afslå i stället icke en begäran, som jag

har till dig. Nyttja aldrig mer den här klädningen, som varit din döda matmoders, och på hvilken jag ser att du måst sy upp en så bred skoning, på det den ej skulle bli för lång åt dig. Du ämnar i vinter väfva — se ej på mig förundrad så der — fråga mig icke huru jag vet det — nog — du skall väfva dig en ny klädning sjelf, och det tycker jag om. Det skall bli mig ett riktigt nöje att tänka på, huru i vår, när hvitsipporna slå ut, också du skall stå i din egen nysydda drägt. Hvarifrån det är du till väfven skall få *turkiskt rödt*, det vet jag. Men — du ville ju också hafva *blått*? var det icke så? Se här — tag och köp härför garn af den vackraste indigofärg, och tänk på det som vore det ifrån mig."

Hvad heter han? sade Brita till mig med den mest musikaliska röst, då hon under åtbörden af ljuf tacksamhet höll min lilla skänk till godo.

"Lika godt, hvad jag heter. Farväl." — Med en afskedsnick gick jag upp åt skogarne. Hennes åkdon rullade bort öfver månstrålarne på vägen. Hon såg dock flera gånger tillbakas inunder träden efter en obekant, som hon förmodligen icke rätt viste hvad hon skulle tänka om.

Jag kom norrut in i andra socknar och till nya äfventyr, men hvilka icke angå denna historia. Skrif mig till på Rånäs bruk, men sköt framför allt din helsa, goda Adam.

---

*) I fall herr Hugo sjelf skulle vilja påhelsa Skällnora, så bör jag nämna, inföll Richard, att sommaren 1837 — flere år efter den händelse, vi i afton hört — skedde med qvarnen en reparation; så att jag, som besökte stället den sommaren, fann några lokaler inne i qvarnhuset förändrade och litet olika emot berättelsen.

FRIHERRINNAN.

Bref

ifrån Friherrinnan O*.

Sofieholm den 4 Aug. 182 . .

Bästa Adelaïde! jag bekänner för dig min svaghet, jag älskar Laurette, min lilla hvita hynda. Liknar icke hennes mjuka, yfviga hår det finaste svandun? Det är den 4 Augusti i dag; och jag har mina orsaker att utgjuta mitt hjerta för dig, söta Adelaïde. Huru mycket man tadlat, häck-

lat, fördömt mig för min kärlek till den der lilla täcka varelsen, vet ingen bättre än jag sjelf. En knäracka — fy, fy, hvilket lågt, oädelt ord! O jag har hört det! Adelaïde, har du så mycket tålamod, att du vill läsa igenom mitt bref? Jag har aldrig talat om denna sak; jag har lidit och tegat. Tänk en gång på den stackars Friherrinnan Ottil! jag är uppriktig, det är min enda dygd, min enda förtjenst. Jag begär icke att du skall älska mig, Adelaïde — hvem gör det? Men du skall läsa mina rader i qväll.

Jag är rik, den rikaste i orten. Jag är Enka, och disponerar allt sjelf. Hvem bor på ett mera välbebygdt gods, än jag? Hvem har en vackrare trädgård? Ett mera utsökt bibliothek? Jag spelar, målar, skrifver, läser — Gud vet om jag icke till och med sjunger.

Sällan går någon dag förbi, att ej grannar och vänner, de hyggligaste menniskor, göra mig besök. Huru berömmas icke mina talanger? mina rum och möbler? mina tafvelsamlingar? min gifmildhet emot tjenare och underhafvande? Hvem kan vara lyckligare, än jag, Adelaïde? Hvem är olyckligare!

Jag är sned vuxen; jag är liten, och magrare än man bör; jag har en bruljerad, en fnasig hy; och jag har varit sådan alltid. Jag vet, att jag

talar intressant, läser med skön röst, tecknar väl, spelar väl. Ach Adelaïde! allt hvad jag gör är skönt — men min egen person är motsattsen deraf. Jag — *jag* är ful.

Är jag icke uppriktig, bästa flicka? Du, Adelaïde, du har ingen enda rätt stor talang, du utför och gör ingenting, som är riktigt skönt. Men du är vacker sjelf — huru lycklig! Är jag icke uppriktig, som så blottar min svaghet?

Min man i lifstiden älskade mig icke; han fick pengar med mig och tröstade sig lätt. Jag vet icke om jag älskade honom, men jag tror det; ty jag ger mig sjelf det vittnesbörd, att jag haft hvarje menniska kär, liksom ingen mig. Jag klagar och undrar ej härpå: jag är ful.

Alla tacka mig för de välgerningar, jag bevisar dem: de älska mina penningar och gåfvor, men icke mig. Alla, som besöka mig, berömma mig: de nöjen, jag vet att förskaffa dem, förtjusa och intaga dem. Alla vörda mig, alla högakta mina handlingar: ingen älskar mig.

En varelse älskar mig, det är min Laurette, min lilla Laurette. Hon är sjuk, som jag; hon lemnar aldrig mitt sängtäcke om natten, och aldrig mitt knä om dagen. Du skall säga, Adelaïde, att också Laurette blott älskar den mat jag ger henne, den vård hon njuter hos mig. Ach,

Adelaïde, om du viste huru mången gång, när jag går ut på en enslig promenad i parken, min lilla hund lemnar allt och följer mig: lemnar mat, lemnar säng, och hoppar efter mig på sina sjuka stackars ben. Och när jag med tårar öfver hennes lidande tar upp henne på mina armar, skulle du se den talande blick hon ger mig ur sina stora, mörkblå, trofasta ögon. Finare, vackrare, mera känsligt uttryck har jag aldrig märkt hos någon. Kanske säger du, att ett djur icke kan älska? Jag bryr mig icke om edra distinktioner; och hvad J kallen kärlek — veten J sjelfva hvad det är? eller om J hysen den? Men om min lilla snälla Laurette vet jag hvad jag sett. Skulle jag dö förr än hon, så lägger hon sig på min grafsten, i regn, i köld; och hon dör der, utan mat, utan allt.

Du har nämt för mig om religionen. Men jag finner intet ställe i Guds heliga ord, som nekar mig att hålla af min hund. Jag bör älska menniskor — det är sant! Men har jag då icke gjort det? och gör jag det icke? Jag har gifvit och fortfar att gifva dem allt hvad jag eger. Kan jag mer? Kan det också till sluts icke tillåtas mig, att äfven vilja vara älskad af en varelse?

Nu vill jag komma till min största hemlighet. O Adelaïde, af *en menniska* likväl egde jag

kärlek: det var af mitt barn, min lilla flicka, min Fanny. Det var den enda glädje jag hoppades af mitt äktenskap, och som jag också fick. O min lilla flicka! mitt barn! mitt barn! Hvilken ren vällust att minnas dig!

Adelaïde vet, att min lilla flicka dog den 4 Augusti, årsdagen i dag; hon var då tre år gammal. Medan hon lefde hade hon en lekkamrat, i vaggan, i sängen, på golfvet, vid bordet, i vagnen, öfverallt. Min Fannys trogna lekkamrat — lekkamrat ända in på hennes sista dag, sista timme, hvem var det, tror du? Det var — Laurette. Undrar du nu på mig?

Jag kan icke betrakta min lilla hvita hund, utan att minnas huru hon omslöts af mitt lefvande, leende barns små hvita armar. Och med hvilka ögon sågo de icke på hvarann? Huru barnsliga, huru täcka begge två? Skall jag icke älska den, som mitt barn tryckte till sitt bröst med sitt sista famntag i verlden?

Adelaïde, du måste förlåta mig. Skrattar du åt mig? Nej, du skrattar icke! du är icke elak. Ingen menniska är elak. Icke förebrår jag någon för att den icke älskar mig: jag är icke värd att älskas! De säga redan som ett ordspråk: *Frun med rackan.*

Laurette är mig trogen, trogen i döden. Hvem annars kan jag säga det om? Troheten, Adelaïde, är det högsta i lifvet, det högsta i dödens stund. Hvad är det som spänner en himmel med stjernor öfver den sorgsna jorden, om icke Troheten? Gud är det trofasta väsendet; och hvarom handlar all religion, om ej om denna, den heligaste, den djupaste af alla känslor. När har min lilla Laurette ljugit? när bröt hon en ed? Du säger, att ett djur, som hon, kan icke tala och således icke ljuga. Ach, Adelaïde, man kan ljuga och vara trolös med mycket annat än ord. Det har jag erfarit. Men aldrig bedrog Laurette med någon enda af sina rörelser, blickar eller åtbörder. När hon hoppande af glädje och ömhet sprang mig till mötes, så vek hon icke bedrägligt åt sidan, just då jag ville sluta henne i mina armar. Nej — framkommen gaf hon mig hela sin lilla varelse, alldeles så som hon förut, på afstånd, genom viskningar med den nätta svansen hade gifvit mig tillkänna. Hon höll allt — allt hvad lofvat! Täcka, ljufva bild! — — Adelaïde, du är ung nu, du är yngre än jag; och jag kan förstå, att du icke ännu sätter ett så högt värde på troheten i verlden, som du skall göra, när du framdeles med häpnad torde sakna hvad du förut icke rätt förstod att skatta. Adelaïde, lycklig du en gång

kanske, om du ändå till sluts, som jag, skall hafva en Laurette!

Söta Adelaïde, jag tillskrifver dig för att bedja dig om en godhet. Skrattar du icke, så mycket som andra, åt mig och min lilla hund, så tag din palette och dina penslar med dig en dag. Du skall måla Laurettes porträtt åt mig, det blir *Trohetens porträtt.* Jag kan måla sjelf; men min hand skulle darra, jag skulle misslyckas i teckningen, och än mer i färgerna. Jag ville dock hafva detta vackra, fina, nobla hufvud aftaget, i fall Laurette dör före mig . . . Förstå mig och kom!

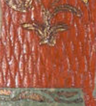
Din O.

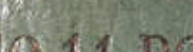

16000 000575021

TÖRNRO
10,11.BO

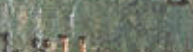

GODOLPH
Sv.Fattig
Skällnora

